

Vrij?

Frits Lapidoth

bron

Frits Lapidoth, *Vrij?*. Valkhoff & Van der Dries, Amersfoort 1897

Zie voor verantwoording: http://www.dbnl.org/tekst/lapi001vrij01_01/colofon.php

Let op: werken die korter dan 140 jaar geleden verschenen zijn, kunnen auteursrechtelijk beschermd zijn.

Eerste hoofdstuk.

‘Gunst, juffrouw, wat komt u laat! We waren al ongerust’ - zei de oude meid, die Anna Heuvelinck in de gang was tegemoet gekomen, zoodra zij den sleutel in het slot hoorde steken. ‘Mevrouw is in de koude zijkamer gaan zitten kijken of u er aankwam. Er is toch niets gebeurd?’

‘Neen, Mie, er is niets gebeurd, hoor. Zeg maar aan moeder dat ik dadelijk kom.’

‘Moet u niet eerst eventjes naar binnen? Mevrouw is zoo angstig geweest. U gaat toch altijd eerst even naar uw Mama,’ vroeg Mie, terwijl zij Anna's manteltje aannam.

‘Neen; ik moet eerst even naar mijn kamer. Binnen vijf minuten, ben ik beneden.’

Meteen ging Anna snel de trappen op.

Zij kòn niet dadelijk haar moeder omhelzen, na het gewichtige besluit, dat zij genomen had en aan de oude vrouw zou moeten meêdeelen. Zij moest tot bedaren komen en eenige oogenblikken alleen zijn om na te denken en naar woorden te zoeken, naar heel onschuldig klinkende woorden, waarin zij het erge zou hebben te zeggen; woorden, die eerst langzaam het besef der waarheid zouden doen ontwaken.

In het kleine vertrek, dat haar tot slaap- en studeerkamertje diende, viel zij in een laag armstoeltje. Haar slapen bonsden; zij voelde haar hart hevig kloppen en haar handen beven. Nu zou het toch gebeuren! Zij had 'ja' gezegd en, op haar mond, brandde nog de eerste kus, dien Willem haar had mogen geven.

Hoe was het zóó ver gekomen?

Had zij willens en wetens gedaan wat hij verlangde; wist zij eigenlijk wel wàt zij hem had beloofd?

Nu Anna op het punt was haar moeder alles te zeggen, voelde zij eerst dat haar verstand niet de minste controle had uitgeoefend op haar

willen en doen. Zijn wil alléén had zij in zich gevoeld en wat hij haar wilde doen besluiten, had zij besloten, in een roes van liefde, zonder te vragen wat daarvan de gevolgen konden zijn voor haar. Als hij maar gelukkig werd, wat kon zij dan méér verlangen? Zij wilde immers leven voor hèm!

Dat haar vrijzinnig denkende kennissen zouden zeggen: ‘je begaat een onvergeeflijke dwaasheid’ en anderen, vol ontzetting, haar daad met den naam van ‘doodzonde’ zouden brandmerken, dat wist zij wel; maar het liet haar nog koud. Tegenover hunne afkeuring stond de meening van haar intieme vriendinnen en van Willem's goede vrienden, die den toestand zouden begrijpen en hen hoogachten, Willem en haar, omdat zij den moed hadden te breken met het oude vooroordeel en zich te stellen boven de onmenschelijke wet. Zelf had zij, in het orgaan der *Vrije-Vrouwen-Vereeniging*, het recht der Vrije Liefde bepleit, niet voor zich, maar alleen voor anderen, toen nog. Men had haar welsprekend genoemd. Mannen van beteekenis en invloed erkenden dat zij over de

aloude kwestie een nieuw licht deed opgaan. Toch had zij slechts de hooge uitingen van het Hart gesteld tegenover de angstige bekrompenheid van wetgevers, die slechts een problematiek belang van de Maatschappij in bescherming hadden willen nemen. Geen harer gronden waren nieuw; maar door den gloed van haar betoog had zij groote belangstelling verwekt in een ruimen kring van vrijzinnigen, die vroeger de schouders hadden opgehaald over dezelfde argumenten, die zij kon gebruiken.

Zij schreef niet alleen met het verstand en redeneerde weinig. Maar zij liet zien, in korte schetsen, de slachtoffers der huwelijks wetten, de onzedelijke verhoudingen, geboren uit den wettelijken dwang, de verwoeste levens van hen, die gekoppeld waren aan slechte mensen of aan erger dan dooden.... En zoo had zij kennis gemaakt met een harer bewonderaars, tevens een der door haar geteekende slachtoffers: met Willem Vucht, op dertig-jarigen leeftijd geketend aan een totaal ongeneeslijke krankzinnige, zes jaren jonger dan hij, verpleegd in *'Meer-en-Berg,'* waar zij levenslang zou moe-

ten blijven: misschien veertig jaren, zeiden de geneesheeren, want zij had een buitengewoon sterk gestel.

Vucht was bestuurslid van ‘*De Dageraad*,’ overtuigd vrijdenker en vereerder van Multatuli, Büchner, Moleschot.... door en door materialist in zijn denken; maar zoo zacht van karakter, zoo enthoesiastisch voor alle kunst, zoo liberaal in de praktijk tegenover anderen, die wèl geloofden, dat Anna hem eens gezegd had: ‘u is een man naar 't verstand en een vrouw naar het hart.’ Hij had zich laten voorstellen aan de oude mevrouw Heuvelinck en was, sedert, geregeld bij de dames aan huis gekomen. Alle Zondagavonden, dronk hij zijn kopje thee in haar kleine voorkamer en dan sprak hij met Anna over haar artikelen en over zijn redevoeringen; terwijl de oude vrouw, die zielsmedelijden met hem had, haar best deed het gesprek te volgen en zich even opgetogen als haar dochter voor te doen, als hij wat van zijn werk had vorgelezen, ofschoon zij er zoo goed als niets van begreep en, wat zij er van vatte, haar onzedelijk en ijzig nuchter voorkwam. Maar

Vucht bracht gezelligheid in huis en bewonderde zoo zeer van harte haar eenig kind dat zij sympathie voor hem gevoelde, niettegenstaande zijn theorieën haar vaak met angst vervulden.

‘t Is maar gepraat!’ placht het oude mensch te zeggen, om zichzelf op te dringen dat de ideeën van Vucht onschadelijker waren dan zij in den grond vreesde.

In enkele minuten, doorleefde Anna nu de geschiedenis van haar verhouding tot Willem.

Het was hem weldra niet meer voldoende haar, in tegenwoordigheid van mevrouw Heuvelinck, alle Zondagavonden te zien. Eens, toen ze hem uit liet, vroeg hij Anna verlof haar te komen afhalen om te wandelen. Zij had geweigerd; zeer beslist, op een toon, die aandringen onmogelijk maakte. Maar zij kon hem niet verbieden in den middag, tusschen vier uur en half vijf, zoo vaak hij maar kon weggelopen van zijn kantoor, de straten te loopen, die zij door moest om van de particuliere school, waar zij Engelsch en Fransch doceerde, naar huis te wandelen en haar dus even aan te spreken; eerst maar héél even; later wat

langer. Zij had hem eens, toen hij haar veel te vertellen had, stilzwijgend toegestaan een eindje meê op te wandelen en dadelijk aan haar moeder verteld dat hij dit gedaan had. 't Gebeurde nòg eens en nòg eens, tot een tante van Anna hen samen had zien loopen en de oude mevrouw Heuvelinck was komen waarschuwen dat Vucht haar dochter comprometteerde. Het werd hem gezegd, den eersten Zondagavond, dat hij kwam theedrinken. Toen was hij opgestoven tegen de Maatschappij en haar gemeene achterdocht, toen had hij lucht gegeven aan zijn wanhoop levenslang een onvrije te moeten blijven, compromettant gezelschap voor een jong meisje, een paria onder de jonge mannen. En de oude vrouw had geschreid van aandoening, hem gevraagd of hij het haar vergeven kon dat zij bezorgd was voor den goeden naam van haar eenig kind, hem onder tranen betuigd dat zij hem vertrouwde, dat zij wist welk een edel mensch hij was.

Vucht had geveinsd daaruit op te maken dat Anna's moeder haar gezamenlijke wandelingen niet verbood en er zijn vriendin toe weten over

te halen, nu en dan, op minder drukke wegen, elkander tegen te komen om te praten. Zij had niet dadelijk toegestemd. Zij voelde wel dat haar moeder dit zeker niet zou goedkeuren. Maar hij kon zoo goed smeecken en zijn wanhoop over haar weigeren was zoo oprecht en zoo diep gaand. Die arme paria onder de mannen, wiens gezelschap zij moest beschouwen als compromettant, omdat een barbaarsche wet hem levenslang geketend hield aan een ongelukkig wezen, dat verdierlijkt leefde in een krankzinnigengesticht! Had hij niet het volste recht op haar vriendschap, mocht hij niet eischen dat zij, die optrad als kampioen voor hem en zijn lijdensgenooten, desnoods met gevaar van haar goeden naam, toonde verheven te zijn boven de armzalige kleinheid en bekrompenheid der menschen? Zij meende toe te stemmen uit louter ridderlijkheid. Hij overtuigde haar weldra dat het niet alléén uit ridderlijkheid was en, toen hij haar eens ronduit zei, met ingehouden hartstocht, plechtig het voldongen feit noemend bij den waren naam: ‘Anna, wij hebben elkander lief; wat zullen wij

doen?’ sprak ze hem niet tegen; maar snikte zij, in haar angst: ‘ik weet het niet, Willem, O, God, ik weet het niet en ik ben zoo angstig!’

Ze was er hem dankbaar voor dat hij haar niet omhelsde en slechts even de hand drukte. Als hij haar een kus gegeven had, zou zij gevluht zijn en hem nooit weder hebben willen zien. Nu hij er zich toe bepaalde haar voor 't eerst bij den naam te noemen en te spreken over hun toekomst met al den ernst van den man, die zich ten volle zijn verantwoordelijkheid bewust is, nu vreesde zij ten minste hem niet, al beefde zij voor de gevolgen hunner bekentenis. Waarom had hij niet gezwegen? Dan had zij niet gestaan voor de onverbiddelijke logica, die hun verhouding beheerschte; dan hadden zij van elkanders bijzijn kunnen genieten zonder zich te bekennen dat er iets zou moeten gebeuren, vroeger of later, iets verschrikkelijks, misschien.

‘Er moet gehandeld worden,’ had Willem gezegd. ‘We kunnen niet zoo naast elkander voortleven, nu wij wéten dat we elkaar lief hebben. Wat wil je, Anna; dat ik ver weg ga,

naar de Kaap of naar Amerika of... nòg verder, naar een land, vanwaar men nooit terug komt... Als ik van je moet scheiden, doe ik liever het laatste. 't Is niet zoo erg, voor een ongelukkige als ik ben. Wat heb ik te verliezen, als ik jou verloren heb? Alleen mijn ellende!'

Ze had niet geantwoord.

De grond golfde onder haar voeten; de boomen draaiden voor haar oogen; haar ooren waren vol hevige suizing. Zij moest zijn arm grijpen.

'O, God, Willem! Willem!'

'Maak je niet zoo van streek; wees kalm. Je hoeft niet dadelijk te beslissen. Bedenk maar zelf wat we doen zullen. Voor je een besluit hebt genomen, zal ik niet meer spreken over onze... of over mijn toekomst.'

'Je hebt een edel karakter. Je bent grootmoedig. Ik zal zien of ik sterk genoeg ben om het ook te wezen. Maar, laat me nog wat tijd. Je weet, mijn moeder...' toen was zij weer begonnen te schreien, tot ze afscheid moesten nemen en zij zich te bedwingen had om de drukke straten der stad door te gaan.

Dat was nu een maand geleden.

Sedert had ze een vreeselijk leven gehad.

Als zij alleen was, nam zij het besluit de wereld te trotseeren en tot Willem te zeggen: ‘neem mij, ik ben je vrouw.’

Maar, als zij tegenover haar moeder zat en moest praten als gewoonlijk en de rustige stem der oude vrouw haar ziel doorklonk, dan werd zij gefolterd door de gedachte: als moeder kon zien wat er in mij omgaat, wat zou er dan gebeuren? En zij zag dan de arme vrouw grijs-bleek worden en neêrzinken in haar stoel, alsof zij een hamerslag op het hoofd gekregen had en zij hoorde haar jammerlijk gekerm, haar onsamenhangend gestamel van vragen en uitroepen.... Neen, neen, zij zou ten minste wachten tot moeder dood was. Zichzelf mocht zij opofferen; maar niet háár, niet dat weêrlooze, oude schepsel.... Neen, dat nooit!

En die Zondagavonden, wanneer Vucht kwam theedrinken als naar gewoonte, en zij moesten praten over wat hun vroeger zooveel belang inboezemde, maar nu iets voor hen was, dat héél ver weg lag, buiten den kring van hun

denken, die schenen haar eindeloos, toen. 't Was of zij dan samen de oude vrouw zaten te bedriegen en elk vriendelijk woord, dat haar moeder sprak, deed haar beter zien hoe vreeselijk de verhouding was.

Lang kòn het zoo niet blijven; dat voelde zij even goed als Willem, die haar nooit iets vroeg, maar, bij het afscheidnemen, haar lang in de oogen keek en, telkens haar besluiteloosheid radend, even de schouders ophaalde en haar op gedwongen, kouden toon goeden nacht wenschte....

En nu, eenige minuten te voren, was het beslist.

Willem had haar opgewacht.

'Ik kom afscheid van je nemen, Anna. Nu heb ik genoeg geleden. Het moet uit zijn. Ik verwijt je niets. Je kunt het niet doen - je weet wàt, al hebben wij 't nooit genoemd - je kunt het niet doen.... om je moeder. Dat begrijp ik wel. Wij samen, wij, twee jonge mensen, moeten ons opofferen voor het oude mensch. Twee jonge levens moeten worden verwoest om een zestig-jarige verdriet te be-

sparen. De zestig-jarige mag niet een beetje verdriet hebben om twee jonge menschenlevens te behouden. Dat is de harde wet van het Leven....'

'Maar, we kunnen wachten' - had zij geantwoord.

'Wachten! Wachten, waarop? Op den dood van je moeder? Of bedoel je misschien op den dood van de krankzinnige? Laten we dan liever wachten op mijn dood, die zal eerder komen. Ik ben je komen zeggen dat ik genoeg geleden heb, Anna, en dat het uit moet zijn.'

'En ik dan?' was haar in wanhoop ontvallen.

Toen had hij zijn armen geopend:

'De Wet der Liefde is de hoogste wet. Laten wij niet langer worstelen en lijden. Kom!'

Zij had zich voor het eerst door hem laten kussen.

En nu?

Nu moest er gehandeld worden. Het eerst door haar. Het ergste moest zij alléén dragen.

O, daar kraakten de treden der trap.

Zij voelde dat haar moeder naar boven kwam.

Zij kòn haar niet tegemoet gaan. Zij beefde te veel en haar knieën knikten. Machteloos moest zij blijven zitten, ook nog toen haar kamerdeur langzaam werd opgeduwd.

‘Zeg ereis, Anna, kindlief, wat mankeert er toch aan? Je laat me in doodelijke ongerustheid alleen zitten. Ik ben maar eens komen kijken.... En je ziet er uit! Heb je gehuild?’

‘Neen, moedertje.’

‘Wel waar. Je moet me niet voorjokken. Er is wat met je gebeurd. Ongenoegen op school?’

‘Neen, heusch niet. We gaan samen naar beneden of.... gaat u vooruit; ik kom dadelijk.’

De oude vrouw schudde het hoofd.

‘Anders kom je me eerst een zoen geven, vóór je naar boven gaat.... en nou hol je de trappen op. Mie begreep er niemendal van. Je zag zoo rood, zei ze. En nu zie je doodsbleek. Ben je onwel, m'n kind?’

‘Neen, moedertje, heusch, ik ben heel gezond. Ik... was wat warm van 't harde lopen... en nu....’

‘En nu ga je in een koude kamer zitten!’

Hoe onverstandig! Kom nu gauw mee en vertel me wat er is. O, en mijn zoen, moet ik het vandaag zonder stellen? Je bent den laatsten tijd toch al niet meer zoo hartelijk als vroeger. Vanmiddag heb ik het zitten denken: Anna is gepreoccupeerd. Zeker weêr een artikel, dat haar dwars in den weg zit. Dat geschrijf is niet goed voor een vrouw. Dat moesten jelui aan de mannen overlaten. Onze zenuwen deugen daar niet voor. Daar heb je nou ik: ik voel altijd rarigheid als ik jou naam zoo maar publiek in de kranten zie staan. Wat moet er dan niet in jou omgaan! Biecht maar dadelijk op: de wind waait weer uit den V.V.V.-hoek.... is 't niet zoo?'

‘Ja, zoo wat,’ jekte Anna. Toen ging zij met haar moeder naar beneden.

Zij bewoonden een klein benedenhuis op de Marnixkade bij de Haarlemmerpoort. Het deed vier honderd gulden huur, omdat de stand voor zeer onaanzienlijk door ging in Amsterdam en de woningen pas gebouwd waren. Voor dat sommetje hadden zij vier groote

kamers met alcoven er tusschen, twee kleintjes, een keuken en een aardig tuintje. Mevrouw Heuvelinck had de boven-achterkamer, de voorkamer was verhuurd aan een oude juffrouw, die niet meer loopen kon en Anna stelde zich tevreden met een der kabinetten. Benedenachter, huisden zij altijd om het gezicht op den tuin te hebben. Daar brandde nu een turfvuurtje in een open miniatuurhaard. De tafel was gedekt, de petroleumlamp opgestoken, de leunstoel van mevrouw en het eigen stoeltje met hoogen rug van haar dochter waren reeds bij de tafel geschoven. Een paar boeken, pas ter bezichtiging gezonden, lagen naast Anna's bord.

Oude, gekleurde Engelsche platen in lijsten, waarvan 't verguldsel, door het trouwe schoonmaken, op menige plaats was afgeboend, een ouderwetsch boekenrekje met breede banden van tapisserie, beladen met *Aurora's* en andere jaarboekjes, dat ook een dikke bijbel moest dragen: den nieuwen bijbel van mevrouw, met groote letters, wat fotografiën in lijsten.... verlevendigden het fletse behangsel. Een cocoskleed, grootendeels door een gestreept karpert

bedekt en beschermd door matjes voor de gang- en alcoofdeuren, droeg duidelijke sporen van zijn hoogen ouderdom. Maar, al was de huiskamer niet fraai gemeubeld, gezellig was zij: echt hollandsch-burgerlijk gezellig. Slechts de alcoofdeuren met glas, waarvoor witte gordijntjes hingen, keken als akelige indringers in de kamer en zouden er de intimiteit van hebben verstoord voor de bewoners, indien dezen niet sinds lang zóó gewend waren aan die groote, witte oogen, dat zij ze nooit zagen en er zich door lieten bekijken zonder hun staarblik te voelen.

Toen Anna de huiskamer binnenkwam, voelde zij inééns dat al die bekende dingen haar vijandig waren geworden. Diep treurig verwijtend, keken de oude platen en het boekenrekje haar aan, nijdig sprongen de helle karpetstreepen tot haar op, de spiegel vloekte en haar stoeltje bedreigde haar met zijn zwarten rug.

‘Je brengt hier ongeluk en rouw!’ zeiden haar de dingen.

Haar moeder ging naar een laag buffetkastje en kreeg een groote flesch met morellen.

‘We moeten ereis snoepen, hè? Dat zal je goed doen, na die koude kamer. Je ziet nog zoo bleek.’

De morellenflesch kwam slechts bij extra gelegenheden voor den dag. Mevrouw Heuvelinck besloot er nooit dan noode toe er wat uit te nemen.

‘Ik moet er ellendig uitzien,’ dacht Anna.

Voorzichtig werd de bokaal nu naar de tafel gedragen. Met bevende vingers knoopte de oude vrouw het touwtje om de blaas los en lichtte zij den glazen stop daaronder uit den hals. Plechtig langzaam, vulde zij daarna een paar wijnglaasjes met morellen en brandewijn en schoof er een naar Anna.

‘Ziedaar, lieveling. Als je 't op hebt, krijgt moeder haar zoen zeker wel.’

En zijn kus brandde nog op haar lippen!

O, daar begon het al; daar begon het al! Waarom was die kus een kus van zonde, waarom schaamde zij er zich over, waarom mocht moeder haar lippen nu niet aanraken? Als zij verloofd geweest was met een vrij man,

die haar huwen kon, dan zou zij zich zeker niet schamen en er niet aan denken haar moeder een kus te onthouden. Was het vooroordeel dan nog zóó machtig in haar? Willem en zij waren immers verloofden. Willem wàs immers vrij, zoo niet voor de wet, dan toch in de oogen van alle weldenkenden?

Anna dronk haar glas in een teug leêg en reinigde zich de lippen met het scherpe vocht der morellen, dat zij met de tong rondom haar mond liet gaan om het daarna rond af te drogen met haar zakdoek. Zij bloosde hevig en haar moeder merkte op:

‘Dat doet je goed, hè? Neem nòg maar een half glaasje. 't Verwarmt een mensch van binnen heelemaal, zoo'n borreltje.’

Anna lachte gedwongen. Toen kuste zij haar moeder. ‘Daar, moedertje.’

‘Dat is knap van je, hoor meid. Nu zal de rest ook wel komen: wat je mij op te biechten hebt.’

‘Aanstonds, na den eten. Als Mie niet meer zoo heen en weêr loopt.’

‘Is 't zoo'n geheim?’

‘Ja, moeder. Eet u nu maar eerst.’

Maar ze aten geen van beiden, elkander controleerend en aanmoedigend, doch vastend, allebei.

Anna deed alle mogelijke moeite om het middagmaal tòch lang te doen duren. Zij staarde voor zich uit, hoe langer hoe stiller wordend. Zij hoorde het druk gepraat harer moeder als heel uit de verte, zonder in staat te zijn haar te volgen. De zin der woorden ontging haar. Zij kon de oude vrouw niet aan zien. Zoodra haar blik viel op het vriendelijke gelaat en de glanzend witte haren, sprongen tranen in haar oogen. Wat moeder nu at, waren de laatste beten, die zij met vreugde zou nuttigen.

‘Eet maar, moedertje, eet maar! Eet langzaam, om Godswil, eet langzaam. Elke bete verkort je lijden. Neem wat druiven, arm schepsel, neem véél druiven. Doe vooral op je gemak het schilletje er af. Zuig het sap er uit zonder je te haasten en spuw de pitjes uit, één voor één. Het zijn de laatste gelukkige oogenblikken van je leven. Je dochter zal de vreugde verjagen uit je ziel en nieuwe smartrimpels ploegen

in je oud gezicht. Eet, moedertje, eet! En praat maar lang voort, doe maar verhalen. Ik heb ze vroeger heel dikwijls van je gehoord; maar nu hoor ik ze niet. Nu bereid ik mij voor om je met één volzin te doen verstommen. Eet, moedertje, eet in 's Hemelsnaam. Je weet niet hoeveel ze waard zijn, de minuten, die je nog rustig kunt doorbrengen. Het Noodlot loert op je. 't Is hier, hier! Ik heb het in mijn hand en ik zal het los laten, zoo aanstonds, als de tafel is afgenomen en het theewater zingen gaat in de oude stoof van mahoniehout met koperen randen....'

'Ik zit maar te babbelen, te babbelen' - zei mevrouw Heuvelinck - 'en ik bedenk niet dat je al mijn verhalen van buiten kent. Dat is de ouderdom, weet je? Op mijn leeftijd, krijgt men niet meer van die erge schokken, die een mensch ineens tien jaar ouder doen worden. Dan ga je 't leven door met de trekschuit: zoetjes aan en zonder dreuning. Het eenige kwaad, dat me zou kunnen overkomen....'

Anna liet haar niet uitspreken. Zij schelde Mie.

Eenige minuten nog, en dan moest het gebeuren. Wat vloog die tijd om!

Terwijl haar moeder praatte met de oude meid, dacht zij er over na hoe ze 't zeggen zou. Zij was nog niet besloten, toen het theeblad op zijn plaats was gezet en het water begon te zingen in den koperen ketel.

‘Nu zijn we rustig bij elkaar. Zeg nu toch wat er is, mijn kind; zeg me eerlijk alles. 't Zal wel zoo erg niet zijn.’

‘Ja, moeder, het is héél, héél erg, ten minste..... voor U is het erg. Ik..... ik ga U verlaten.’

‘Wát zeg je daar, Anna?’

‘Ja, moeder, ik..... ga U verlaten..... ik....’

‘Neen, dát zal niet gebeuren. Waar jij heen gaat, daar ga ik ook heen, al wou je naar Amerika! al wou je naar de Oost! Zie je wel, er is wat op school gebeurd....’

‘Toch niet, moeder. Het is véél erger. Ik ga..... trouwen.’

‘Trouwen? Zoo maar inééns trouwen? En - met wien?’

‘Met Vucht.’

‘Wat zeg je daar? Met Vucht? Met Willem Vucht, die hier aan huis komt? Ga je met dien man trouwen? Maar, kindlief, wat scheelt je? Die man is getrouwd. Zijn vrouw..... of, is zijn vrouw dood?’

‘Nee, moeder. Zijn vrouw is niet dood.’

‘Dus....?’

‘Ja, moeder.’

‘Wat ja? Wat wil je zeggen met dat “ja?” Dat hij gaat scheiden van zijn vrouw, dat kàn immers niet. Of... dat....

Groote God, je bedoelt toch niet... dat... waarover je wel eens hebt geschreven in dat akelige ding, hoe heet het ook weer? - in dat slechte blad? Bedoel je dat...? Neen, dat kun je niet bedoelen. Zeg dadelijk dat je wat anders meent, iets waar ik met mijn klein verstand niet bij kan. Zeg, Anna, bedoel je... dat?’

‘Ja.’

‘Maar dan ben je een slecht meisje, Anna, een gemeene vrouw! Dat is overspel!’

‘Volgens onze barbaarsche wet ja, moeder.’

‘O, God! God! God!’

Mevrouw Heuvelinck viel met haar hoofd voorover op de tafel en kermde jammerlijk:

‘O, o! o! mijn kind, mijn eenig kind! mijn Anna! O, o! o!’

‘Geloof mij, moeder, ik ben niet besloten zonder strijd. Ik had het willen laten om U. Geloof me, ik heb zoo vreeselijk geleden, heel alléén. Ik zou hebben willen sterven van verdriet, liever dan U dit aan te doen. Maar, ik ben niet de eenige, die lijden moest. Hij....’

De oude vrouw richtte zich plotseling op, droogde haar tranen en zei, op een toon, waarop Anna haar nooit had hooren spreken, bevend van woede:

‘Hij? Hij? Hij? Weet je wat hij is, arm schaap? Hij is een huichelaar, een verleider, een gemeene comediant. O, waarom was ik zwak genoeg hem te ontvangen? Nu heb ik het op mijn geweten, het vreeselijke, dat gebeuren gaat! Ik heb den verleider van mijn dochter geduld in mijn huis; ik heb hem vriendelijk bejegend; ik heb medelijden gehad met wat hij zijn ongeluk noemde en waarmee hij

te koop liep. En jou heb ik ook laten begaan uit zwakheid, alleen uit zwakheid. De vrijvrouwentroep, daar heb ik altijd een hekel aan gehad en jou bekendheid, Anna, heeft me al heel wat tranen gekost. Maar, ik wou je afleiding gunnen en wat roem laten behalen. Ik dacht niet dat je beginselen ooit door je zelf zouden worden toegepast in de werkelijkheid. Ik had hoop dat je fatsoenlijk zou trouwen, zooals menig ander lid van jelui clubje. Voor toekomstdroomen hield ik je ideeën, niet voor meer. O, had je vader nog maar geleefd! Die zou scherper hebben gezien dan ik. Maar, goddank, het is nog niet te laat. Die schavuit zal je niet in zijn macht krijgen. Nog liever dan dat te dulden, zou ik naar de politie gaan, waarachtig: naar de politie.’ - Zij stond op en greep Anna bij den arm. - ‘Zoo, dachten jelui dat het maar zoo ging omdat ik een oude vrouw ben, een weduwe? Dacht jelui dat al die stukjes en redevoueringen mij ook mal hadden gemaakt, mal genoeg om mijn dochter te laten schoffeeren onder m'n eigen oogen? Neen, neen, om den duivel niet. Ik zal mijn

kind verdedigen. Ik zal hem laten arresteren, dien boef. Ik zal....’

‘Spreek niet zoo over den man, dien ik lief heb. Dat verbied ik U.’

‘Je hebt niets te verbieden. Je weet niet wat je zegt en wat je doet. Je bent nog gekker dan die vrouw in “*Meer-en-Berg*,” nog miserabeler krankzinnig. Maar..... Neen, zóó oud is je moeder nog niet. Het zal jelui tegenvallen dat er nog zóó veel energie in haar oud lichaam is overgebleven. Wacht ereis. Mie, Mie!’

De meid kwam verschrikt binnen.

‘Ga dadelijk naar het politie-bureau en zeg dat ik den commissaris onmiddellijk spreken moet.’

‘Gunst, mevrouw, is er ingebroken?’

‘Ja, neen, gauw, doe wat ik je zeg.’

Anna boog het hoofd. Zij had een tegenbevel op de lippen, maar de meid zou haar niet gehoorzaamd hebben. Het was dus beter te zwijgen.

‘U gaat een vreeselijk schandaal maken voor niets. De politie kan mij niet verbieden uit

huis te gaan. De politie kan mij ook niet verbieden samen te gaan wonen met wie of wien ik verkies. Ik ben een-en-dertig jaar, moeder, en moet zelf weten wat ik doen en laten wil.'

'Dat weet je niet. Je bent gek gemaakt. Die kerel heeft je behekst.'

'Laten we in vrede en zonder schandaal van elkander gaan, moeder. De wet is goddank machteloos tegenover mij èn tegenover Willem, dat weet ik zeker.'

'Dus, een man mag overspel begaan zoo veel hij maar wil, als zijn vrouw niet in staat is echtscheiding te vragen?'

'Laten we niet gaan kibbelen over de wet. Zal ik den commissaris ontvangen, als hij komt?'

'Neen, waarachtig niet.'

'Is dat uw laatste woord? U gaat een vreeselijk schandaal maken voor niets.'

'En jij? Wat wou jij dan gaan doen? Dat is zeker géén schandaal maken, hè? De bijzit worden van een getrouwen man, dat is fatsoenlijk en modern en van de Vrije Liefde. Jawel, je dacht: het oudje zal schrikken en gaan huilen en me laten trekken met mijn lief en

dan boudeeren, tot ze eindelijk met hangende pootjes bij mij komt, in zijn huis, in het gemeene-huis! Ja, dat heb jelui gedacht. Maar je hebt je misrekend. Zoo lang ik leef, zal ik hem vervolgen, onvermoeid, tot ik er onder dood val. En jou.... jou....’

Zij wankelde en viel in haar stoel neder, hevig snikkend. Met haar ontvleeschte hand, maakte zij een afwerend gebaar:

‘Neen, neen, ik zal mijn enig kind niet vervloeken. Dàt kàn ik niet. Maar hèm - o, hèm! Er zijn geen woorden voor mij, om te zeggen wat ik voel. Nog nooit heb ik iemand gehaat. Maar nu..... over hèm komt mijn vloek. God moge 't mij vergeven. Die mensch.... zij gevloekt in eeuwigheid!’

Nu zwegen beiden, een tijdlang.

Mevrouw Heuvelinck lag met het hoofd op de tafel te snikken.

Anna stond roerloos te wachten op het vreeslijke, dat nog moest gebeuren.

Toen kwam de commissaris.

Hij was een man van middelbaren leeftijd met een innemend uiterlijk, keurig gekleed,

die deed denken aan een dokter met goede praktijk. Bedaard boog hij voor de dames. Anna gaf hem een stoel.

‘Ik ben zelf gekomen, tegen mijn gewoonte, omdat we burens zijn, naaste burens.’

‘Dat is waar ook,’ zei Anna.

‘Mag ik nu maar dadelijk weten wat er gaande is?’

‘Meneer’ - begon Anna's moeder - ‘mag een meisje haar moeder verlaten om met een getrouwden man samen te gaan wonen?’

‘Pardon, maar, van welke leeftijd is het meisje, dat U op 't oog hebt?’

‘Een-en-dertig jaar, op twee maanden na, mijnheer de commissaris.’

‘En de.... mijnheer.... in kwestie, heeft die zijn vrouw bij zich in huis?’

‘Neen, de lafaard! Zijn vrouw is krankzinnig.’

‘En.... in een gesticht?’

‘Ja, mijnheer de commissaris.’

‘En de moeder.... U?’

Een snik was het antwoord.

‘Het geldt mij, meneer,’ - zei Anna, moe-

dig. ‘Mijn beginselen zijn u misschien bekend. Ik heb ze niet voor u te verdedigen. U zult ze natuurlijk niet delen. Maar ik moet u zeggen dat hier geen sprake is van verleiden of misleiden, dat er geen bedrieglijke handeling, van welken aard ook, wordt gepleegd en dat ik meen het recht te hebben, op ruim dertigjarigen leeftijd, te gaan waarheen mijn hart en mijn plicht mij roepen, op eigen verantwoordelijkheid, met volle instemming van een eng geweten en in de heilige overtuiging een goede daad te verrichten. Kunt u mij dat beletten?’

‘Mag ik antwoorden als belangstellende of moet ik dat alleen doen als commissaris van politie?’

‘Liefst eerst in kwaliteit.’

‘Ik ben machteloos tegenover u en tegenover uw.... vriend, zoolang mij niet wordt gelast te instrumenteeren namens de vrouw, om het “*flagrant délit*” te constateeren.’

‘Wat zegt u daar?’ riep mevrouw Heuvelinck. ‘Mag dan de eerste de beste schavuit een fatsoenlijk meisje verleiden en in openbare ontucht met haar leven, al is hij getrouwd?’

De commissaris haalde de schouders op.

‘Namens de vrouw kan worden geklaagd.’

‘En de eigen, vleeschlijke moeder van het meisje, van het arme, misleide kind.... of die klaagt, dat helpt niet? Maar, meneer, dan is uw wet een samenraapsel van onrecht. Dan leven wij in een land, waar de schurk wordt beschermd tegen zijn slachtoffers.’

‘Juffrouw Heuvelinck is geen kind meer, mevrouw. Zij wordt geacht volkomen te weten wat zij doet.’

‘Dan laat ik haar onder curateele stellen; want ze weet niet wat zij begint.’

‘We hebben geen *Bastilles* en geen kloosters om ongehoorzame kinderen in op te sluiten. Als uw eigen autoriteit niet voldoende is om uw dochter van een daad, die ik niet mag qualificeeren, terug te houden, dan.... zal zij doen wat zij zich heeft voorgenomen. Het spijt me oprecht en ik heb zielsmedelijden met u; maar ik kan niets voor u doen. De ouderlijke macht is vrij eng begrensd, in onze dagen.’

‘Dat merk ik, meneer!’ zei mevrouw Heuvelinck, bitter.

Toen stond de commissaris op, boog en vertrok.

Anna's moeder bleef een tijdlang wezenloos voor zich uitstaren. Eindelijk, vroeg zij:

‘Wanneer zal dat gebeuren?’

‘Nu wij toch niet in vrede kunnen scheiden, hoe eer hoe liever.’

‘Anna, zóó moet je niet tegen je moeder spreken. Dat is niet goed. Ik heb je willen verdedigen tegen dien.... man en tegen je zelf. Ik ben machteloos, dat weet ik nu maar al te wel. Ik kan er niets tegen doen, dat je in 't ongeluk loopt, dat je den slechten weg op gaat. O, kind, kind, het ergste, het allerergste wat een dochter haar moeder kàn aandoen, dat doe je mij. Zijn éénig kind verliezen, dat is verschrikkelijk. Maar, als ik je toch had moeten laten wegbrengen, waar je goede vader ligt, dan zou ik een heerlijke herinnering van je hebben overgehouden. Je bent zoo innig lief geweest voor je moeder: zoo vertrouwelijk en zoo goed. Van klein meisje af, heb je mij altijd verteld wat er in je omging. Ik was je oudere vriendin, tot ik je niet meer kon volgen en, in menig opzicht, op mijn beurt

de dochter was. Je liet me meêleven met je. Ik heb mijn uiterste best gedaan om je te begrijpen, toen je begon te schrijven in dat akelige blaadje en vergaderingen bij ging wonen en redeneeren in 't publiek over de rechten der vrouw. Ze hebben je goed op de hoogte gebracht - van de rechten der vrouw! Beter dan van de plichten der kinderen. Maar, tot nu toe, ben je een engel voor me gebleven. Ik dank je daarvoor, arm kind, ik dank je voor alles wat je voor me bent geweest en ik hoop, lieveling, ik hoop met heel mijn ziel, en ik zal er God Almachtig dag en nacht voor bidden, dat hetgeen je mij aandoet je niet zal worden toegerekend en dat het slechte, dat je gaat beginnen, nooit zal worden gestraft. O, groote God! mijn lief, arm schaap, wat een leven ga je tegemoet. De menschen zullen je met den vinger nawijzen op straat, je zult worden uitgescholden in je eigen huis, ze zullen je mijden als een melaatsche en de man, voor wien je dat alles gaat lijden, ach kindje, die zal zoo gauw genoeg van je krijgen. Hij zal dan bedenken dat hij vrij is, per slot van rekening;

dat hij je elk oogenblik de straat opjagen kan, als een hond, die zijn baas verveelt. Bij het eerste verzet van jou kant tegen zijn wil, zal hij je dat laten voelen.... dan dreigen gaan.... en dan.... Zie je, als ik dan nog niet gestorven ben aan mijn verdriet, kom dan weêr bij je moeder. Dan wil ik je weêr zien en geen enkel woord van verwijt zal je uit mijn mond hooren. Maar, vóór dien tijd, zoolang je leeft als.... zoo'n vrouw van dien man.... neen, nooit! nooit! Dát ben ik verplicht aan mijn eer, aan mijn beginselen, aan de nagedachtenis van den man, dien ik heb lief gehad.... geef me nu een afscheidskus.... als je lippen nog rein zijn.

Anna wendde het hoofd af.

‘Zóó, wou je dáárom geen zoen geven, straks? Ga dan zóó heen, wanneer je wilt. Maar laat mij je niet zien, vóór dien tijd. Ga na je kamer, Anna. Het wordt mij te machtig. Ga naar je kamer!’

Tweede hoofdstuk.

Het was buitengewoon druk op 't kantoor van notaris Landman. Niet minder dan twee transporten en drie hypotheeken, een paar jongelui's-testamenten, een boedelscheiding, waarvoor een tiental mensen van buiten de stad moesten komen....! De eerste candidaat, Willem Vucht, beefde van zenuwachtigheid. Hij moest aan alles tegelijk denken en het gedrag der klerken, de vergissingen van den jongsten bediende, de aanloop van zeurige makelaars, die doodbedaard een sigaartje kwamen rooken, leunend tegen zijn lessenaar, maakten hem doodmoê. En dan die telephoon! Hij verwenschte het dreunend instrument, dat al weer schelde, hem weg riep van zijn werk

en dwong antwoord te geven aan mensen, die eigenlijk niemendal te zeggen hadden. Nooit telefoneerden meer leêgloopers dan juist dien dag. Zij maakten er een spelletje van; en tòch mocht hij geen ander laten spreken: men kon nooit weten wat de opsteller had meê te deelen.

De notaris zelf was óók zenuwachtig en, als hem dát overkwam, bleek de man onhandelbaar. Hoe door en door goedhartig ook, hoe vriendelijk in zijn omgang met het personeel, als hij gejaagd werd zoo als nu, kwam er geen goed woord over zijn lippen. Dan deugde niets en de vlugste was hem nog te langzaam. In het klerkenkantoor, met dat van den patroon verbonden door een spreekbuis, gierde telkens het nijdige, oorverscheurende fluitje.

‘De stukken van de veiling Lauriergracht.’

‘De boedelpapieren Willkers.’

‘Gauw de hyp' Stammerveld!’

Aldoor maar commando's, waaraan het meestal onmogelijk was dadelijk te gehoorzamen en dan een verwijt, een verzuchting, trouw overgebracht door een der klerken, Hendriks, tevens huis-

knecht als het moest, die glansde van genot als hij den candidaat een standje mocht overbrengen.

‘Meneer is ongeduldig, meneer Vucht.’

‘Jawel, jawel! Ik ben het ook, Hendriks, mijn hoofd loopt óók om...’

‘Ja, ziet u, met alle respect, maar ùw hoofd of dat van meneer Landman, dat is niet hetzelfde.’

‘Hou je wijsgeerige opmerkingen voor je, Hendriks, als-'t-je-blijft.’

‘Rrrrrrr!’ ging de telefoon.

En, terwijl Vucht stond antwoord te geven op domme vragen, trok hem een makelaar aan zijn jaspanden:

‘Hebt u er Landman over gesproken, over dat half percent?’

‘Maar wacht dan toch, in Godsnaam. Ik heb maar één mond.’

‘Meneer Vucht z'n hoofd loopt om, het hoofd van den notaris loopt om en het werk loopt over de hand’ - zei Hendriks, ironisch.

Er werd aan de buitendeur gescheld. Een troepje menschen stapten de gang binnen, vulden

de kleine wachtkamer. Men hoorde luid praten en lachen. Het werken was bijna onmogelijk.

‘We worden hier mal gemaakt. Ik ben aan mijn derde renvooi in één testament’,
- zuchtte de jongste bediende.

‘Nu, dat zal meneer Landman plezier doen. Die houdt er zoo van renvooien te parafeeren!’ antwoordde Hendriks, venijnig. Hij, die nooit candidaat kon worden, haatte al die jonge lui, die hij eerst moest dresseeren en die later, na een paar examens te hebben afgelegd, over hem werden gesteld, ofschoon hij veel meer wist van de praktijk dan die ventjes, die er kwamen omdat ze geld hadden en een repetitor konden betalen.

‘Is de familie er, voor de scheiding?’ klonk het door de roepbuis. ‘Ja? dan dadelijk boven.’

‘Meneer Vucht is nog niet klaar met de akte.’

‘Wel, donders! Wat voert meneer Vucht dan uit?’

Landman kwam nu naar beneden stormen.

‘Hoe is 't met je akte, Vucht? Wat doe je toch?’

‘Met makelaars wauwelen. Geen mensch kan hier rustig werken. 't Kantoor lijkt wel een soos! En die helsche telephoon....’

‘Een briefje voor meneer Vucht!’ - zei de binnenkomende loopjongen.

‘O, nog particuliere correspondentie ook?’ - vroeg Landman, gebelgd. ‘Dat is toch niet van een makelaar.’ Hij bekeek het adres.

‘Dat is van een dame. Nu, dan wil ik wel gelooven dat je scheiding niet opschiet!’

De klerken grinnikten, vooral om den patroon aangenaam te zijn.

Vucht bloosde hevig. Hij herkende het schrift van Anna. Haastig stak hij het briefje in den zak en bevend ging hij weêr voortpennen....

‘Het slot is klaar, op drie regels na.’

‘Mooi!’ zei Landman. ‘Nu de lui naar boven; voorwaarts, marsch!’

De familie strompelde de trappen op, naar het kantoor van den notaris.

Vucht durfde Anna's briefje niet lezen. Hij ging met zijn akte naar boven.

Het duurde een half uur, eer alles opgedreund, geteekend en gequiteerd was. Toen

kwamen er mensen voor een hypotheek; daarna moest hij met Landman een testament gaan passeeren. Terug gekomen, vond hij weêr andere cliënten, die te woord gestaan moesten worden. Onder al die drukte door, dacht hij aan het briefje. Wat zou Anna hem schrijven? Dat zij haar woord terug vroeg, zeker. Wat anders? Bepaalde zij nu zelf een datum? Was er thuis iets heel ernstigs gebeurd, misschien? dāt zou het zijn. Zij had zeker alles aan haar moeder gezegd, in plaats van eerst het huis te verlaten en dan te schrijven, zooals hij haar had aangeraden en bepaald zelf gedaan zou hebben, in haar plaats. Hij hield er van zooveel mogelijk de onaangenaamheden van het leven te ontwijken en hij vond dat heel verstandig van zichzelf. Anna was te loyaal en haalde zich daardoor telkens ongenoegen en last op den hals. Een van haar eischen was, bijvoorbeeld, dat al hun kennissen weten zouden wat zij gingen doen, dat enkele geestverwanten van ‘*Dageraad*’ en ‘*Vrije-Vrouwen-Vereeniging*’ zouden worden genoodigd op een ‘verbindingsfeest.’ Zij wilde niet dat

er wat geheimzinnigs aan hun samenleving zou zijn. Wat zij met overtuiging deed, niet uit zwakheid, maar uit liefde, mocht iedereen weten.

Vucht vond dit overmoedig; maar hij had moeten toestemmen. Wat zou de wereld hun doen boeten voor die loyaliteit!

Eerst om zes uur 's avonds, was Vucht gereed en kon hij naar huis gaan.

Op straat las hij Anna's briefje.

't Was al donker. Hij moest het ontcijferen bij 't licht van een winkel.

'Kom zoo spoedig mogelijk van het kantoor en vraag naar mij in het "*American hôtel*," waar ik blijven zal, tot je mij als je vrouw tehuis kunt ontvangen.'

Er ging een schok door zijn leden.

Dàt had hij niet durven hopen: zóó gauw, zóó volkomen. Nu was Anna de zijne, voor altijd, inniger aan hem verbonden dan door een huwelijk. En hij voelde zijn hart bonzen en zijn slapen hevig kloppen. Hoewel het maar eenige minuten loopen was, van zijn kantoor naar het '*American*', nam hij een tram en trappelde hij

van ongeduld op het platform. Het geluk was nu tot hem gekomen! O, die moedige, die edele Anna! Nu zou hij alles doen om haar gelukkig te maken, om haar te doen vergeten dat zij niet kon worden als andere, gehuwde vrouwen. Zijn verantwoording was groot; maar zijn liefde niet minder. Alle bezwaren zouden worden overwonnen. Ze hadden immers de wereld niet nodig; ze zouden volkomen genoeg hebben aan zichzelf. Bovendien, hun vrienden en geestverwanten vormden reeds een groot gezelschap, dat hun sympathiek zou wezen en hen versterken in hun minachting voor den *bourgeois*! O, dat nu juist die groote Vreugde tot hem kwam, op een der vervelendste dagen van zijn bestaan! Hij had altijd een dubbel leven geleid: als candidaat-notaris en als Dageraadsman. 't Was hem niets vreemd en het viel hem niet moeilijk den eenen mensch in hem ter wille van den ander te onderdrukken....

Op het Leidsche Plein sprong hij van den tramwagen. In zenuwachtige haast snelde hij naar Anna's kamer. De deur was op slot. Hij hoorde haar met zwakke stem vragen:

‘Ben jij daar, Willem?’

Toen stonden zij tegenover elkander.

Hij sloeg de armen om haar middel, drukte haar tegen zich en kustte haar onstuimig.

‘Anna, mijn lieveling, mijn vrouwtje, mijn engel!’

Maar zij weerde hem af en begon hevig te snikken.

‘Wat is er, mijn schat? O, je hebt je akelig gemaakt omdat ik je liet wachten? Arm kindje, dat kan ik me zoo goed begrijpen. Maar om zes uur heb ik je briefje eerst kunnen lezen. Je begrijpt, ik vermoedde geen oogenblik dat we nu al vereenigd zouden worden.’

‘O, Willem, het was zoo vreeselijk! Van elf uur af ben ik hier. 't Werd langzamerhand heel stil in het hôtel. Ik kreeg een martelend gevoel van verlatenheid. Ik durfde niet uitgaan. Ik had niets te lezen. Toen heb ik je maar een briefje gestuurd naar 't kantoor, in plaats van naar je huis.’

‘Ons huis, mijn schat: zeg òns huis!’

‘Maar je kwam niet. Ik begreep wel dat je onmogelijk kòn komen, en toch had ik een

verdriet alsof je niet komen woudt. Hij heeft er al spijt van. Hij weet niet wat hij nu met me zal doen. Ik ben hem tot last.... dacht ik. Och, het was slecht van me. Maar ik kon het niet helpen. Ik ben zoo heelemaal in je macht, zoo volmaakt afhankelijk. Erger dan een getrouwde vrouw. Die heeft den steun der wet en der wereld.'

'Anna, Anna, mag je nu zoo iets denken?'

'Neen. Ik ben dan ook boos geworden op mezelf en ik heb mijn best gedaan die gedachten te verjagen. Maar ze kwamen telkens weêr terug. En het werd donker, akelig donker. Beneden, in het koffiehuis, liep het vol mannen, die rumoerig spraken en rammelden met domino-steenen. Op straat kwam licht op en werd het heel druk. Dat deed mijn gevoel van verlatenheid nog erger worden. Als Willem eens niet kwam, dacht ik. 't Was absurd, ik vraag je er vergeving voor; maar ik dacht het. En toen ben ik gaan schreien, tot nu toe.'

Hij kuste haar tranen uit de oogen, vertelde lang van de drukte op het kantoor. Zij deed even uitvoerig verslag van hetgeen er thuis

was gebeurd, zonder te zeggen dat haar moeder hem had gevloekt.

‘Wat zei je moeder wel van mij?’ - vroeg Willem toen.

‘O, laat me dat niet vertellen. Het is vreeselijk, wat ze heeft gezegd van jou. Maar, we moeten haar dat vergeven. Het arme mensch is buiten zichzelf van verdriet en haar lijden zal wel altijd een donkere schaduw blijven op ons geluk.’

‘We zullen er haar wel toe krijgen zich met ons te verzoenen.’

Anna schudde ongeloovig het hoofd.

‘En, wat doen we nu? Je blijft hier toch niet?’ - vroeg hij.

‘Voorloopig wel. Ik zou willen dat al onze vrienden eerst wisten wat we gaan beginnen. Bovendien, wil ik morgen mijn ontslag nemen als onderwijzeres en dat mondeling doen, niet alleen maar schriftelijk, alsof ik mij schaamde voor mijn daad. Verder, zou het mij aangenaam wezen eenige goede vrienden en vriendinnen uit te noodigen voor een klein feestje....’

‘Is dat niet wat traditioneel? Moeten we

ook de huwelijksreis in ons program opnemen?’

‘Dàt zou ik dwaas vinden. Maar voor mij zou het veel waarde hebben niet zóó maar, als een gewone maîtresse, in je huis te komen. Als je principieele bezwaren hebt...’

‘Neen, neen, volstrekt niet. Jij moet beslissen.’

Nu gingen zij samen dineeren en daarna wat wandelen om allerlei détails te bespreken. Het verwonderde Vucht dat ze allebei zoo kalm waren, dat hij er zoo gereedelijk in had toegestemd eenige dagen te wachten en tegen die verlenging van zijn eenzaamheid ook geenszins op zag. Hij vond dat netjes van zichzelf en een beetje koel van Anna, maar toch heel goed en heel verstandig van hun beiden.

‘Ik moet je een delicate vraag doen, Anna. Heb je.... heb je wel het noodige om zoo lang in 't hôtel te blijven?’

‘Van morgen vond ik een pakje op mijn kamer. Moeder had er zelf 't adres op gezet. Er waren effekten in, waarvan ik de waarde niet ken, met twaalf honderd gulden aan contanten. Dat schijnt me toe te komen als erfenis van mijn vader.’

‘En je weet, Anna, dat ik eenig vermogen heb?’

‘Zoo? Neen, dat weet ik niet.’

‘Genoeg om van te leven, heel zuinigjes, ook als ik niet meer voor je mocht kunnen werken. Dat is geld van mij persoonlijk. Er is niets bij, van hetgeen “Zij” heeft meêgebracht.’

‘Dat is een groote zegen, Willem. Er kan ons nog zooveel kwaads boven 't hoofd hangen.’

Reeds om half elf namen zij afscheid.

‘Tot hoe laat?’ vroeg Willem.

‘Tot zes uur morgenavond, als je klaar bent op het kantoor.’

Hij liet haar alleen naar boven gaan en besloot zijn intieme vrienden op te zoeken, die geregeld alle avonden bijeen kwamen in een groot koffiehuis. Ze waren *Dageraadsmannen*. evenals hij, en wisten sedert lang hoe innig hij Anna lief had en wat hij van haar hoopte. De meesten vonden het zeer geoorloofd en zeer natuurlijk dat hij alles aanwendde om het meisje er toe te bewegen een vrij huwelijk met

hem te sluiten; maar hadden nooit kunnen gelooven aan de verwezenlijking zijner droomen. Gelukkig en fier ging Vucht haastig het café binnen.

Het was er vol. Een zware rookwolk hing laag over de tafeltjes, verduisterde het electrisch licht in de hoeken, golfde, telkens als de deur werd geopend, boven de biljarten. Groot gegons van stemmen maakte den grondtoon, waarboven de bestellingen aan de kellners en het geroep der knechts aan het buffet, rauw uitklonken.

‘We zullen hier niet vrij kunnen praten,’ dacht Willem, terwijl hij zijn vrienden zocht.

Meteen werd hij gewenkt. Daar zaten ze, gelukkig op hun gewone plaats: Vanoever, Strijers en Ruytkamp, drie nog jonge mannen, tusschen de dertig en veertig, zooals Vucht zelf.

Vanoever was publicist van naam, met zeer beslist socialistische idealen, hetgeen hem niet belette werkzaam te zijn als agent voor een groote industriële maatschappij, een betrekking, die hem door velen werd benijd en die velen dan ook onvereinigbaar achtten met zijn positie

in den lande als erkend vijand van Het Kapitaal. Hij was nu al sedert vijf jaren gehuwd - maar buiten de wet om - met een gewezen tooneelspeelster, van wie men groote verwachtingen koesterde. Maar zij had het tooneel, kort na haar vrij-huwelijk met Vanoever, moeten verlaten omdat al meer en meer huishoudelijke zorgen haar tijd in beslag namen. Men fluisterde dat dit niet kwaad was voor den rust van haar man, die zich zeer jaloersch betoonde en daar vroeger ook wel eenige reden voor had.

Strijders had zich nog niet verbonden. Hij leefde half als een model-burger, half als student. Op den dag wijdde hij zich aan den effectenhandel, nog maar sedert kort zijn eigen baas, om, na den eten, ijverig te studeeren in boeken over sociologie en psychologie of de vergaderingen van *'De Dageraad'* en kleinere vereenigingen van vrijdenkers bij te wonen. Met de vrouwen stond hij nooit op een goeden voet. Men wist dat hij herhaaldelijk vergeefsche huwelijksaanzoeken had gedaan, ofschoon er noch op zijn verleden, noch op zijn stand viel aan te

merken. Deze herhaalde teleurstellingen hadden hem bitter gestemd en, al was hij nog geen vrouwenhater, hij zou er zeker weldra een worden. In tegenstelling met Vanoever, die veel heil verwachtte van de emancipatie der vrouw, vond Strijers dat de mannen minder degelijk zouden worden, naarmate zij meer als kameraden, als gelijken met haar zouden omgaan.

Ruytkamp was de stille van het gezelschap: de dankbare luisteraar, die nu eens glimlachte om de uitvallen van den één, dan een goedkeurend hoofdknikje over had voor de argumenten van den ander. Hij had zich, misschien wel voornamelijk door dat dankbaar luisteren, zóó onmisbaar weten te maken dat de vrienden hem het meest van allen misten, als hij een avond verhinderd was te komen.

Wat Ruytkamp eigenlijk uitvoerde, is niet gauw gezegd. Hij leefde voornamelijk van een goede duizend gulden rente, die zijn ouders hem hadden nagelaten; maar handelde daarenboven in postzegels of in ananassen of in nieuwe toestelletjes van allerlei aard, die heel aardig

uitgevonden schenen, maar in de praktijk onbruikbaar bleken. Hij correspondeerde met fabrikanten uit allerlei landen, had een onderhuis vol nieuwen rommel en scheen overal een beetje verstand van te hebben, ook van politiek. Hij vertaalde veel artikelen over staathuishoudkunde, geschiedenis en koloniale kwesties uit het Fransch, Duitsch of Engelsch en zij werden gretig opgenomen door speciale bladen en tijdschriften, die meer ruimte dan geld beschikbaar hadden. Ruytkamp vond zich daarom precies zoo gewichtig alsof hij ze zelf had geschreven. Daar hij zich voelde aangetrokken tot al wat nieuw was, en zeer spoedig genoeg opnam van nieuwe denkbeelden en vooral van de uitdrukkingen, die ze in 't leven riepen, om te kunnen doorgaan voor een warm voorstander, was hij, niettegenstaande zijn middelmatigheid, bevriend met het geheele jonge Holland. Alle schilders, musici, dichters van de nieuwere en nieuwste school zagen in hem een oprecht geestverwant, een der weinigen naast hun kring van collega's, die hen werkelijk begreep. Door hun vriendschap werd hij, tot op zekere hoogte, wezenlijk

iemand van eenige beteekenis. Als echo, had zijn conversatie waarde; maar alleen voor menschen, die niet hun eigen meeningen hadden. Was hij daarmêe in gezelschap, dan zweeg en glimlachte en knikte hij maar, de bescheidenheid zelf.

Hij ging gebukt onder wat de Franschen een *'collage'* noemen. Een oude coryfée, uit wijlen het balletcorps van het *Paleis voor Volksvlijt*, die altijd heel trouw op haar dubbeltjes had gepast en een aardig vermogen bij elkaar had... gedanst, was sedert tien jaren, Ruytkamps onverbiddelijke *maîtresse*. Jaloersch, slecht geluimd, veeleischend, al vroeg ze nooit om geld, tyranniseerde zij haar slachtoffer op de ergerlijkste manier. Zij was een Duitsche en moet heel wat militairenbloed in de aderen hebben gehad, want geen korporaal uit haar vaderland Pruisen drilde ooit beter zijn manschappen dan Fräulein Wäckerlei het haar geliefde deed. Misschien had Ruytkamp wel bij haar en om haar zoo goed leeren zwijgen en zoo bescheiden applaudisseeren.

Toch was hij een warm voorstander van de

Vrouwenemancipatie en van het Vrije Huwelijk.

Zijn beginselen stonden boven zijn ervaring.

Nadat Vucht zijn vrienden de hand gedrukt had, boog hij zich vèr over hun tafeltje en fluisterde:

‘t Is er door, met Anna.’

Vanoever zei, ernstig:

‘Dat is een groote gebeurtenis, kerel....’

Maar Strijers nam hem het woord af.

‘We mogen wel beginnen met onzen vriend geluk te wenschen.’

Ruytkamp knikte goedaardig en stak Vucht het eerst nogmaals de hand toe. De anderen volgden zijn voorbeeld.

‘Het is een heel ding’ - zei Vanoever. - Ik hoop dat je volkomen weet wat je doet en sterk genoeg zult zijn om de wereld te trotseeren. Je bent aan dat meisje en aan jezelf verplicht met grooten moed te dragen, wat er je onaangenaams zal worden aangedaan.’

‘O, ja, dàt zal ik zeker.’

‘Je moet jezelf afvragen, of je dit.... Maar, kunnen we niet ergens anders gaan om rustiger te praten?’

Op het voorstel van Vucht, gingen ze naar diens kamer, waar zij het gesprek voortzetten. Vanoever nam zoo spoedig mogelijk weder het woord. Hij vond het zijn plicht als vriend op te treden. Vucht was nu opgewonden. In zijn verlangen om Anna te bezitten, zag hij geen moeilijkheden, geen bezwaren; vergat hij misschien het ernstige van zijn daad.

‘Wat jij nu gaat doen, dat heb ik ook gedaan. En het meisje, dat er in toestemde mijn vrije vrouw te worden, was uit een geheel andere omgeving, leefde onder geheel andere omstandigheden dan juffrouw Heuvelinck.’

‘Ja, maar Anna heeft meermalen zeer bepaalde beginselen omtrent het vrije huwelijk uitgesproken. Zij denkt over een wettige verbintenis evenals jij en ik. Ze zou nooit een gewoon huwelijk hebben aangegaan.’

‘Ik mag dat laatste beweren niet tegenspreken; maar het is niet bewezen. Wanneer iemand, dien zij lief had, haar hand had gevraagd onder voorwaarde dat ze zijn wettige vrouw worden moest, zou je dan niet denken....? O, ik weet het niet; ik vraag maar. In elk

geval, jij bent niet een vrij man. Wat jelui gaat beginnen, is niet alleen een zaak tusschen juffrouw Heuvelinck en jou. Die andere zal worden voorgesteld als jelui slachtoffer.'

'Zeg eens, Vanoever, je houdt er een raar soort felicitaties op na voor je vrienden,' zei Strijers.

'Neen. Maar wij hebben zijn confidenties aangehoord; we hebben hem niet afgeraden al het mogelijke te doen om nog eens gelukkig te worden. We zijn dus, tot op zekere hoogte, en tot op een hoogte, die je niet gering moet schatten, zijn mede-verantwoordelijken. En daarom zeg ik hem, wat ik meen dat hij wel eens hooren mag.'

'Zeker! zeker!' antwoordde Vucht. 'Ik waardeer ten volle wat je daar zegt. Maar, heusch, je ziet me voor al te oppervlakkig aan. Ik besef ten volle wat zij voor mij doet en wat ik haar verplicht ben.'

'Jelui verbintenis vind ik ernstiger dan een huwelijk. Hier loopt een van de beide partijen het grootste gevaar en dat is niet de man.'

Strijers vond Vanoever 'zwaar op de hand'.

Maar Vucht luisterde met belangstelling. Het was hem aangenaam te hooren opsommen wàt Anna voor hem waagde en niet minder strelend voor zijn eigenliefde te hooren verklaren dat hij ontzaglijke moeilijkheden te overwinnen zou hebben. Dat hij over alles en spijt alles zegenvieren zou, daaraan twijfelde hij, na Vanoevers vermaningen, evenmin als hij er ooit te voren aan getwijfeld had. Zijn recht op Geluk - naar Vucht zelf zich uitdrukte - bracht verplichtingen meê. Maar ze waren voor hem niet moeilijk na te komen. Wat was de grootst denkbare moeilijkheid, vergeleken bij de ellende, waarin hij zou hebben verkeerd, indien Anna had geweigerd?

Hij vertelde nu van Anna's verzoek om hun vrij-huwelijks leven te beginnen met een bescheiden feestje, waarop vrienden en vriendinnen genoodigd zouden worden.

‘Een feestje? Neen, dat moet het niet zijn. Daarmee ontwijden de menschen hun trouwdagen, met een feest! Het begin van een samenleven is veel te ernstig om er een pretje van te maken, waarop veel wordt gedronken,

getoost, gezongen, gedronken.... Neen, vooral in jelui omstandigheden, met die arme krankzinnige tusschen je.... Neem me niet kwalijk, maar dat zou me tegen de borst stuiten.'

'Ik heb me verkeerd uitgedrukt omdat ik het rechte woord voor Anna's bedoeling niet vond. Ze wil niet stilletjes bij me in huis komen, als een gewone *maitresse*....'

'Die hou je er dan ook netjes buiten!' - zei Ruytkamp, fier.

'Zij zou een zekere vriendenwijding willen geven aan onze verbintenis. Daarom stel ik me voor dat er heel enkelen moeten komen...'

Vanoever haalde de schouders op.

'Breng toch nooit jonge mannen en jonge vrouwen aan een diner bij elkander, als je wijding wilt geven aan iets. Denk je dat iemand, zelfs een vriend, gedurende een heelen maaltijd in de ware stemming zal blijven als je hem zoo in de gelegenheid stelt een beetje te *flirten* en voor pauw te spelen? Denk je dat een jonge dame.... Och, kom!'

'Als Vanoever ceremoniemeester was, dan zou 't misschien gaan!' - riep Strijers.

‘Het is nu waarachtig geen tijd om grappen te maken. We zijn hier getuigen van een zeer ernstige gebeurtenis. Wat Vucht gaat doen, zal door bijna iedereen als een misdrijf worden aangemerkt. Het kan een grootsche daad zijn, met volle besef van zijn verantwoordelijkheid de openbare meening te tarten; maar het kan ook een verfoeilijk lichtzinnige handeling wezen. Ik wil Vucht wèl doen gevoelen dat ik alleen dan zijn daad goedkeur, en er mijn deel van verantwoordelijkheid voor wil dragen, indien hij ons plechtig verzekert niet enkel uit passie te handelen.’

‘O, dat zweer ik je!’

Het bleef nu enkele oogenblikken stil.

‘Dus, mogen wij op jelui rekenen?’ - vroeg Willem.

‘Op mijn geheele toewijding, dan,’ antwoordde Vanoever, ‘en als er een soort van bruiloft moèt wezen, nu, dan zal ik komen.’

Strijers en Ruytkamp sloten zich bij deze betuiging aan.

Daarna lieten de vrienden Vucht alleen.

Hij bleef onder den indruk van hetgeen

Vanoever hem had gezegd. Bijna iedereen zou vinden dat hij een misdrijf beging. Ja, daar had hij gelijk in. En toch, wanneer hij een vriendinnetje had, zooals andere mannen in zijn geval er zich kozen, dan zou men zeer vergoelijkend over hem spreken en hem nog beklagen ook. Niet de daad zelf; maar het feit, dat hij er rond voor uit kwam, zou men verschrikkelijk vinden.

Hij ging na met welke menschen hij allereerst in botsing komen moest.

Zijn naaste familie bestond uit twee ooms en een tante, vrouw van den éénen oom. Ze hadden hem zóó beklaagd over zijn ongeluk dat zij nu niet zoo heel streng over hem zouden oordeelen. Maar, de familie van zijn vrouw! Daar was, in de eerste plaats, haar vader, een oud militair, heel loyaal en heel streng. Daar waren verder, nog ooms en tantes en neven en nichten, die hij zelden zag, maar die zich, na het ongeluk met zijn vrouw, zóó hadden uitgelaten alsof hij er schuld aan had. Ze vonden 't vreeselijk: zulk een geval in de familie, vooral voor de meisjes. Toen Betsy nog niet

gehuwd was, had nooit iemand haar iets vreemds zien doen. En nu, zoo maar in eens, ongeneeslijk krankzinnig! Ze kon dat niet van geluk zijn geworden. Wie weet hoe haar man, met zijn akelige ideeën over God en over den familieband en over het socialisme, de stakkerd het hoofd op hol had gebracht. Ze was misschien door zijn theoriën aan 't malen geraakt.... Vucht wist dat er zoo over hem werd gebabbeld. Wat zou het nu zijn, als zij dit hoorden?

Moest hij met zijn schoonvader gaan spreken?

Anna zou 't zeker doen, in zijn geval. Maar hij kon daartoe nog niet besluiten. Er was geen haast bij. Hij zou zien. En notaris Landman? Die moest het toch dadelijk weten.

Al die beslommeringen bedierven zijn groote vreugde. Hij daalde hoe langer hoe meer met zijn gedachten tot kleinigheden af. De meidhuishoudster al dadelijk, wat zou hij die vertellen? Er viel niet veel anders dan de waarheid te zeggen, maar 't was verre van aangenaam dit te doen. Het mensch was er toe in staat zich met afschuw van hem af te keeren en op staanden voet zijn huis te verlaten.

Hij herinnerde zich nu de aanstalten voor zijn huwelijk met Betsy. Wat een verschil! Toen, niets dan vreugdedagen. Een groote schaar van familieleden en kennissen verheugde zich met hen in hun aanstaand geluk. Zij behoefden de wereld niet te vreezen. Het eenige, wat hun een beetje hinderde, was juist dat men wat àl te veel deelnam in hun vreugde, zich wat àl te vriendelijk mengde in hun zaken. Maar, die groote deelname gaf toch wel iets rustigs. 't Was of er zich een klein legertje van vrijwilligers opstelde om hun geluk te beschermen en te waken over hun huis.... Hij kon niet rusten. Eerst tegen den morgen, viel hij in slaap en toen droomde hij dat Betsy naar hem toe kwam, zooals hij haar het laatst had gezien, vóór dat de dokter hem had aangeraden zijn bezoeken liever te staken.

Zij droeg een wollen peignoir met groote, zwarte ruiten op een donkergrijzen grond. Het kleedingstuk was haar veel te wijd en zwabberde om de akelig vermagerde ledematen als een stuk goed, dat te drogen hangt. Boven dat grauw, glansde haar rossig blond haar

demonisch uitdagend, en dat maakte nog wezenlooser het gelaat zonder menselijke uitdrukking, waarvan hij de fletsblauwe oogen ternauwernood zien kon, met dien vreeselijken glimlach van genoeglijkheid, als van een aap, die in zijn humeur is.

Ze kwam naar hem toe en stootte geluiden uit, waarvan hij de beteekenis niet raden kon. Een oppasser zei hem dat ze om lekkers vroeg en hij gaf haar een doos met geconfijte vruchten, ze rukte er den bodem uit, toen het deksel niet spoedig genoeg bezweek voor het gekrabbel van haar nagels. Zij begon gulzig te eten, schuw rondkijkend of niemand haar de vruchten zou willen afnemen, nu en dan luid knorrend van welbehagen. En de verpleger sprak aldoor maar van ‘mevrouw,’ alsof zij nog een mensch ware, alsof hij er den nadruk op wilde leggen dat ze was de vrouw van Vucht, aan wie hij verbonden was door de wet, misschien levenslang! In z'n droom, evenals in de werkelijkheid, werd zijn medelijden onderdrukt door walging en door het bewustzijn dat hij zich, ter wille van dat arme schepsel,

elke hoop op liefdegeluk zou moeten ontzeggen.... Zoo wilde 't onze wet en zoo wilden het de mensen, wier rechtsgevoel voor een zoo jammerlijk groot gedeelte werd beheerscht en beperkt door een boek met onduidelijke artikelen.

Als nachtmerrie, bleef die vrouw bij hem, aldoor maar grinnikend van plezier en gulzig etend de zoete vruchten. Haar lach werd, van onnoozel, nu demonisch.

‘Geen geluk voor jou! Geen geluk voor jou! Lekkere vruchten voor mij, ellende voor jou. Eenzaamheid voor jou; niets dan eenzaamheid voor jou! Hi-hi! Hi-hi! Eenzaamheid voor jou, lekkere vruchten voor mij!’

Met een gil werd hij wakker. Hij moest licht aansteken om zijn droomgezicht te verdrijven.

Zijn voorhoofd was klam van angst.

O, zou die vrouw zich plaatsen blijven tusschen hem en zijn geluk? Wat deerde 't haar, dat hij zocht naar wat zij hem nooit meer zou kunnen geven? Ze zou het nooit weten en, al zei men 't haar, toch niets er van begrijpen.

Neen, neen, hij deed geen kwaad!

Maar hij zou gestraft worden alsof hij een misdaad had begaan: gestraft door de menschen, zooal niet krachtens de geschreven wet, dan toch krachtens die verschrikkelijke Publieke opinie, tegen wier vonnissen geen hooger beroep is toegelaten. En Anna ook, Anna zou óók moeten lijden, om zijnentwil.

Die vreeslijke droom, juist nú!

Doodelijk vermoeid, stond hij op. Het was zeven uur.

Toen hij beneden kwam, vond hij de ramen van zijn huiskamer wijd opengeschoven. De kachel brandde nog niet.

Verschrikt, snelde zijn meid-huishoudster op hem toe:

‘Gunst, meneer! Is er wat met Uwe? Wat bent u vroeg op en wat ziet u ontgaan! Meneer kan niet tegen dat nachtbraken, dat moesten meneers vrienden eens bedenken, als zij uwe zoo goed kennen als ik. Maar zij zien uwe alleen 's avonds.’

‘Nee, Jans, dàt is het niet, gerust niet. Ik heb slecht geslapen, maar dat komt...’

Ja, hij zou 't maar dadelijk zeggen, waarom gezwegen? Het moest toch en nu kon niets hem akeliger maken dan hij reeds was.

‘Je weet wel Jans, die treurige historie met m'n vrouw?’

‘Och Heere ja, òf ik het weet! De heele buurt is met u begaan...’

‘Val me niet in de rede. Je weet dus, dat mijne vrouw ongeneeslijk krankzinnig is. En je weet misschien ook dat ik door de wet voor altijd aan die vrouw ben verbonden. Ik ben nog jong. Ik heb behoefte aan liefde... Ik kàn het niet langer uithouden, zoo alléén...’

‘God beware! Wil meneer scheien?’

‘Dat kan niet, Jans. En toch, meen ik recht te hebben op nog wat geluk. Je kunt dat misschien zoo niet begrijpen, maar...’

‘Begrijpen? nee! Maar de mannen bennen allemaal eender. In onzen stand, in den stand van meneer - 't is net gelijk. Zoolang 'n vrouw gezond is en wel, gaat 't nog. Maar als er ziekte in huis komt en de vrouw wordt sukkelend en d'r is geen beterschap, nou... dan weten we 't wel. Dat heb ik gezien bij

m'n zuster en dat heb ik gezien bij Kaatje; u weet wel: van den groenboer, en dat heb ik gezien in verscheie diensten; want een boô ziet meer dan de menschen denken, meneer.

Nou, en nou is er zeker wat gebeurd en moet ouwe Jans een vrouwmensch te woord staan als die kabaal komt maken an de deur? 't Is geen plezierig baantje, meneer. Maar, wat zal ik doen? Altijd beter zoo iets buitenshuis dan in huis, zeg ik maar. Dan blijf je tenminste nog fatsoenlijk mensch. Meneer had wel zoo wat in huis kunnen halen. Meneer is vrij. Maar dan zou ik, met uw permissie, dan zou ik niet bij meneer gebleven hebben. D'r is zóó veel niet op me an te merken van wat me gedrag betreft, ziet uwe, en dan op mijn leeftijd in betrekking te wezen bij... Neen.'

'Hoor eens... hoe zal ik dat nu uitleggen...? Er is een zeer fatsoenlijk jong meisje, uit mijn stand, dat... met me zou trouwen, als... Maar dat mag niet, volgens de wet. En nu... trouwen we voorloopig toch... buiten de wet om... totdat... tot ik vrij ben... En Jans, nu moest jij niet heengaan.

Je zult zien...'

De oude meid zette haar handen in de zij en, rood van woede, stoof ze op:

'Een fatsoenlijk meisje! Nou, mooi fatsoenlijk om bij een getrouwden man in te trekken! Nee, ik ben wel dom, maar zoo wat maakt meneer me niet wijs. Waar ziet uwe me nou voor an? Hoor 's meneer, als dat mensch de deur inkomt, dan ga ik er uit, subiet en dan zal meneer ereis zien wat hij hier in huis krijgt. Niks als dellen, meneer, die nergens terecht kunnen. Wel Heere beware! wie had zoo wat van meneer kunnen denken! Een aanstaande notaris! Nou, daar zal ook niet veel van komen, van een benoeming. Je gooit je heele toekomst weg. Ja, dat wil ik uwe toch zeggen, al gaat het me niet an, dat uwe je heele karrejerre naar de weerga helpt. En voor wat?...'

Het oude mensch geraakte buiten zichzelf van woede en verbazing. Vucht moest haar laten uitrazen. Zij liet zich niet in de rede vallen.

Toen ze eindelijk, naar adem hijgend, zweeg, vroeg hij:

'Is het je laatste woord? Wil je niet een

dag nadenken over mijn voorstel? Als je blijft, krijg je twintig gulden opslag en ga ik voor je in een levensverzekering om je een duitje voor den ouwen dag te bezorgen. Je bent alles behalve jong meer en een goeje dienst vindt je niet makkelijk op jou leeftijd.'

'Nou,' zei de oude meid - 'ik ben een arme stakkerd. Ik zal er over denken.' Wat minder onvriendelijk dan daareven, vroeg ze:

'En wat is dat voor iemand, die hier komt?'

Vucht vertelde haar alles; noemde Anna Heuvelinck. Zij kende den naam der familie. Verbaasd riep ze uit:

'Maar dan is die juffrouw mal, meneer, radicaal mal!'

Hij glimlachte even. Toen nam hij zijn courant op en ging doen alsof hij las.

De tijd ging akelig langzaam.

Vucht keek nu en dan uit het venster. Hij bewoonde, in een nieuwe buurt achter de Stadhouderskade, een aardig benedenhuis. Maar de straat was somber, vooral in de morgenuren. Er kwamen bakkers, melkboeren en groente-

venters voorbij, dat waren de eenigen, die wat levendigheid gaven aan de stille wijken. Dienstmeisjes openden traag de deuren en antwoordden kortaf op de praatjes der vroege leveranciers, haar lachjes en lonkjes bewarend voor de slagersknechts, die later zouden komen en meer in den smaak vielen. Het motregende. De hooge, smalle huizen waren als uitgerekte gezichten, waarlangs pruiltranen dropen.

Wat zou Anna zich akelig voelen in haar hôtelkamer! Zij had zeker ook niet kunnen slapen. Kon hij maar even naar haar toe gaan om haar wat moed in te spreken en zelf wat bemoedigd te worden. Want ze hadden een moeilijken dag allebei. Anna vooral. Maar hij toch ook. Over een uur moest hij naar 't kantoor gaan en den notaris alles vertellen. Landmans meening over zijn plan zou niet verschillen van die zijner oude meid. Maar, wat zijn patroon zeggen mocht, hij zou zijn best doen er niet boos om te worden en er zich niet door laten ontmoedigen. Intusschen voelde hij zich al mistroostiger worden. 't Was het weêr, natuurlijk, dat vreeselijk sombere Octoberweêr,

dat hem de toekomst nu even vaalgrijs deed zien als de hemel was.

O, ze zouden moeten lijden door de wereld; hij voorvoelde dat nu zoo goed. En de menschen zouden hun geluk bedreigen, vernietigen misschien. Ze waren zoo machtig tegenover den eenling, die hen durfde tarten.

Al vroeg ging hij naar 't kantoor.

Hij vond er nog geen der andere heeren, maar de notaris was bezig met het rangschikken van papieren. Hij zag zijn eersten candidaat verbaasd aan, toen deze op zijn kantoor kwam en om een onderhoud verzocht.

‘Ga zitten’ - zei Landman, heel vriendelijk. ‘Je komt me toch niet interpelleeren over mijn driftbui van gisteren? Je weet, het is niet kwaad gemeend. Als de boel mij over de hand loopt...’

Vucht protesteerde. In een paar woorden vertelde hij alles.

‘Anna Heuvelinck?’ vroeg Landman. Maar dat is een fatsoenlijk meisje!’

‘Zeker!’

De notaris zweeg. Hij ging zijn kamer rond

lopen en liet Vucht ettelijke minuten op antwoord wachten. Plotseling ging hij vlak voor zijn candidaat staan, lei hem de beide handen op de schouders en zei, medelijdend:

‘Hoor eens, kerel, ik begrijp dat je, in je vreeselijk ongeluk, zoo'n plan hebt gevormd en ik begrijp ook dat een romanesk meisje met zeer... eigenaardige beginselen er toe zou kunnen overgaan zoo'n dwaasheid te doen. Maar, geloof me, jelui moet nog wat wachten, nog wat nadenken. Dat gaat niet, wat jelui doen wilt, waarachtig, als vriend zeg ik je: dat gaat niet. Ik heb wel van zoo iets gelezen in nieuwerwetsche romans, maar daarin zie je de duizend groote en kleine onaangenaamheden van de werkelijkheid niet. In de praktijk zijn vrije huwelijken alleen goed voor schatrijke menschen, die zich kunnen vestigen waar ze willen en die ontzien worden om hun geld. Maar voor jou... neen!

En dan, ik ben geen zedenpreeker, dat weet je wel, maar je vrouw leeft nog en juffrouw Heuvelinck heeft een oude moeder. Het zou onverantwoordelijk wezen dat meisje in haar

ongeluk te doen lopen. Want, als je het doet, dan worden jelui allebei ongelukkig. Op zoo iets kan geen zegen rusten, geloof me. Jelui bent nu natuurlijk opgewonden, dol verliefd. Je hebt geen goeden raad kunnen inwinnen. Jelui vrienden hebben begripen over het huwelijk, die ik niet wil beoordeelen, die in geen geval nù toe te passen zijn. In de Toekomst-maatschappij?... Dat weet ik niet.

Laat je in 's Hemelsnaam door die jongelui het hoofd niet mal praten. Denk er om, als het gebeurd is, dan sta jij alléén voor 't geval. Geen mensch kan dan iets voor je doen. En het arme meisje is voor eeuwig gecompromitteerd. Overspel is geen kleinigheid!

‘We hebben over alles nagedacht, heel lang. We weten wat we doen, wat ons te wachten staat....’

‘Nee, zij weet niet wat haar wacht. Dat kan zoo'n meisje niet weten, vooral niet nu. Ze vergeet dat jij.... genoeg van haar kunt krijgen en je haar dan, onwillekeurig, zoudt laten gevoelen hoe afhankelijk ze van je is, dat je haar de straat op zou kunnen jagen,

als je woudt.... Neen, protesteer niet, Vucht. Je maakt misbruik van haar toewijding; je begaat een laagheid als je haar offer aanneemt. Je bent ongelukkig; ik heb ziels-medelijden met je: maar ik zou je nooit vergeven een meisje, een edel meisje, meê in 't ongeluk te storten. Dat mag niet en dat zàl niet.'

'En, als we nu toch doen wat u zoo afkeurt?'

'Dat kùn je niet doen. Daar ben je een te fatsoenlijk man voor. Neem nog wat tijd om te bedenken. Ga eens op reis. Je moogt zoolang vacantie nemen als je wilt.... Ziedaar - hoe ellendig of ik zulke boodschappen ook vind en hoe innig naar om me in dergelijke delicate kwesties te mengen - ik zal juffrouw Heuvelinck gaan opzoeken, haar vragen bij mij te komen logeeren tot het met de oude vrouw weer in orde is en ik zal die arme moeder wel aan 't verstand brengen dat je gehandeld hebt in een vlag van passie, als ware onbezonnen jongelui.'

'U is wèl goed' - zei Vucht - 'maar ik zal geen gebruik maken van uw aanbod. U

bezieet de kwestie van ùw standpunt, ik van het mijne. Ik beweert dat ik ook nog recht heb op wat geluk; dat ik niet levenslang behoef te lijden door de ziekte van mijn vrouw en, niettegenstaande alle bezwaren, Anna nog wel gelukkig maken kan.'

'Je begrijpt natuurlijk wel dat je nooit notaris wordt.'

'Zeker! En dat ik op uw kantoor, volgens uw opinie, onmogelijk zal wezen.'

't Is hard om daar "ja" op te zeggen, Vucht. Maar, als je zoo'n dwaasheid begaat, als jij, een getrouwd man, publiek gaat leven met een jong meisje, dan begrijp je zelf wel dat je hier geen eerste candidaat blijven kunt, dat ik je niet met de menschen kan laten spreken, niet meenemen naar veilingen en boedelscheidingen, want het wordt een schandaal in de stad! Dan declassseer je jezelf. Thuis kan je dan nog wel voor me werken; maar op mijn kantoor.... neen! Je zoudt het er trouwens niet kunnen uithouden. Je autoriteit over de bedienden weg, je prestige bij de cliënten weg.... Maar, ik wil hopen dat het zoover niet komt. Neem

vandaag maar vakantie en gebruik je tijd om na te denken. Als je morgen weer op 't kantoor verschijnt, dan weet ik dat je verstandiger bent geworden en zal ik nooit meer over deze zaak spreken, dat beloof ik je, tenzij je mij mocht nodig hebben. Kom je niet..... dan zal ik je moeten bedanken voor je diensten.'

Landman gaf Vucht de hand.

'Ik wil nog het beste hopen.'

Toen liet hij zijn candidaat uit.

Vucht ging nu naar huis om koffie te drinken. 't Verwonderde hem de meid-huishoudster niet te zien. Hij belde, maar zij liet zich wachten. Toen viel zijn oog op een gesloten couvert, waarop zijn naam met groote letters geschreven stond. 't Bevatte een briefje van de oude meid, die hem meedeelde dat ze op staanden voet zijn dienst had verlaten. Ze was arm, maar had haar eergevoel en verkoos niet een gemeen mensch te dienen.

'Wat een ellendig begin voor Anna!' dacht hij. 'Wie weet wat we nu in huis krijgen?' Verdrietig ging hij iets eten bij Krasnapolsky. Daarna besloot hij, moeite te doen om Anna

ergens te vinden. Misschien was zij wel naar haar directrice. 't Was hem een groot geluk haar tegen te komen, in den omtrek der school.

‘Ik ben vandaag vrij, kun je mijn gezelschap gebruiken?’ vroeg hij.

Ze waren blij als kinderen, die onverwachts vakantie krijgen.

‘Goddank dat ik niet alleen hoef te blijven, vandaag. Ik zou 't niet uitgehouden hebben!’ zei Anna. ‘Mijn hart bonst. Ik moet erg schreien of heel vrolijk zijn. We moesten iets doen, ergens naar toegaan, naar buiten, het doet er niet toe waarheen.’

Toen wandelden zij naar het centraalstation. Het weêr bleef slecht; maar dat kon hen niet schelen. Ze merkten 't nauwelijks.

Bij een der loketten stonden menschen kaartjes te nemen. Vucht schaarde zich in de rij. Iemand vroeg een biljet voor Zaandam. Hij nam toen ook maar plaatsen voor Zaandam, omdat de trein daarheen wel het eerst vertrekken zou. De conducteur deed hun eerste-klasse-coupé met een harden slag dicht.

‘We zullen wel alleen blijven!’ - zei Vucht.

Zachtjes trok hij nu Anna dicht naar zich toe.

‘Arm kind, je hebt zeker vreeselijk geleden, vanmorgen?’ Hij kuste haar. Een paar mannen, die het perron kwamen oploopen, zagen het en lachten. Hij hoorde een obsceniteit zeggen. Anna schoof wat van hem weg, blozend.

‘Ja, ik heb veel ondervonden. Maar, geleden heb ik niet. Ik houd van strijden voor mijn overtuiging. Die wordt vaster en vaster in het gevecht. En.... mijn liefde voor jou is er groter door geworden. Zie je, Willem, onze liefde heeft de wijding van een huwelijk niet nodig. Ze krijgt er een hogere: de wijding van het Leed. Begrijp je wel wat ik daarmee bedoel?’

‘Zeker lieveling, zeker. De wijding van het Leed....’

De trein vertrok. Nu sloeg hij den arm om haar schouders en kuste haar op den mond.

‘O liefste, we zullen zoo sterk zijn omdat we zoo grootsch liefhebben.’

Anna liet zich liefkozen en wiegen in zijn armen. Zij glimlachte nu en dan, doch haar blik bleef ernstig en zij beantwoordde zijn

kussen en streelen enkel met een vriendelijk woord. Eindelijk maakte zij zich los uit zijn knellender omhelzing:

‘Nietwaar Willem, 't is bij jou ook meer dan passie? 't Is iets heel hoogs, dat ons het recht geeft ons boven de wereld te stellen. Zeg me dat, mijn lieveling, toe, zeg me dat.’

‘Ja, ja! Het is iets heel, heel hoogs! Ik vereer je, mijn schat, ik....’

Het hinderde haar dat hij zoo hartstochtelijk deed. Ze weerde hem af met gestrekte armen.

‘Neen, doe nu niet zoo wild, zoo begeerig; dat maakt me verdrietig en angstig. 't Is of je een prooi beet neemt. Ik had gehoopt dat we anders zouden beginnen, héél anders...’

Willem kreeg een kleur. Hij wilde protesteeren, maar zijn bloed brandde hem in de aderen.

‘Je ziet er zoo vreemd uit, zoo wreed. Je maakt me angstig.’

Nu vertelde hij van zijn hevig begeeren, met telkens hokkende stem, moeilijk ademhalend.

Zijn gelaatstrekken waren verwrongen. Hij rukte krampachtig aan de embrasses van den coupé.

‘Je moet medelijden met me hebben, Anna... Je moet me veel vergeven.... Heusch, het is meer dan passie bij me, veel meer.... Maar, groote God! kind.... je weet niet.... je kunt niet begrijpen wat ik voel.... Jelui vrouwen, hebben dat niet.... Ik.... kan me niet beheerschen!’

Hij maakte een beweging, die haar deed opschrikken. Ze verliet haar plaats. Maar hij volgde haar en viel op de knieën, het hoofd begravend in haar schoot.

‘Vergeef me! Vergeef me!’

Anna kon niet antwoorden. Zij weende heel stil. Haar tranen drupten brandend op zijn handen.

‘Vergeef me! O, vergeef me!’

‘Och.... Willem, och!’

‘Zeg dat je mij vergeeft, lieveling, in godsnaam, zeg het!’

‘Och, och.... Ik dacht dat het zoo heel anders wezen zou, dat begin tusschen ons. Niet zoo.... gemeen. En nu ben ik zoo angstig, o, zoo angstig voor de toekomst.’

Hij stond op, geraakt, nu trillend van ingehouden drift.

‘Maar je bent kinderachtig, Anna! Je weet toch wel dat een man.... Niet waar, je hadt toch niet gedacht dat we als broer en zuster zouden gaan leven? Ik ben opgewonden, natuurlijk. Wie zou anders wezen, in mijn plaats? Dat is toch geen kwaad, hè, dat ik ook dol verliefd op je ben?’

‘Verliefd, ja, verliefd!’

‘Nu, mag dat soms niet? Nu overdrijf je toch vreeselijk.’

‘O, Willem spreek niet op dien toon. Daar is haat in je stem.’

‘Haat? Ben je nu dwaas, Anna? Haat! Maar, mijn kind, zie je dan niet dat ik alles wil doen wat jij wilt en laten wat je mij verbiedt. Als ik dat niet had gewild, dan.... zou ik mij immers niet zoo beheerscht hebben. Zie-je, ik ben nu weêr kalm. 't Is al voorbij, kom maar gerust weêr naast me zitten.’

Anna hoorde een bedreiging in dit antwoord. Nù had hij zich nog beheerscht. Ja, in een spoorweg-coupé, voor 't allereerst in de gele-

genheid haar zoo te behandelen als hij gedaan had. Maar thuis, in zijn huis.... Zou hij haar dan dwingen? Ze beefde van verontwaardiging toen die gedachte in haar opkwam. Loyaal, waarschuwde zij hem:

‘Hoor eens, Willem, je zult me nooit dwingen tot dat, nooit, nooit! Weet het wèl. Ik wil in alle opzichten een vrije vrouw blijven en zal nooit een slavin worden van jou begeerten.’

Vucht werd doodsbleek. Hij klemde den mond stijf toe om niets te antwoorden en trommelde met de vingers tegen het venster van den coupé. Eindelijk, toen Anna ook zweeg, antwoordde hij, gemaakt-kalm:

‘Natuurlijk, daar heb je groot gelijk aan. Het spijt me alleen dat je die waarschuwing noodig achtte. Geloof maar dat ik elke vriendelijkheid van je zal aannemen als een groot geschenk, iets waarop ik in 't geheel geen recht heb.... en je daarvoor dankbaar zal wezen....’

Zij stak hem de hand toe.

‘Je moet niet gaan boudeeren daarom. Maar

we dienen elkander te zeggen waar 't op staat, is 't niet zoo? Ik heb een zeer groote behoefte aan onafhankelijkheids-illuzie.'

Nu gingen ze zwijgend naast elkander zitten, tot ze te Zaandam aankwamen.

Zij stapten uit, een beetje verwonderd, eerst, dat ze zoo nuchter aan een klein station werden afgezet, na zulk een gesprek en zulke emoties. Willem bedacht even wat ze zouden doen. Hij had zich dat voor het eerst samen aankomen in een vreemde plaats geheel anders voorgesteld. Nu zag hij er tegen op een heelen namiddag daar te blijven. Ze zouden met hun tijd geen raad weten. En 't motregende nog zoo!

'Gaan we naar 't huisje van Tsaar Peter?'

Uit die vraag begreep Anna wat er in hem omging. Hij moest teleurgesteld zijn en misschien wat boos; anders had hij wel uitsluitend willen praten. Toenaderend, antwoordde zij:

'Wel neen. We gaan een eind oploopen. Het station ligt ver van de stad. Dan zullen we wat gebruiken in "de Beurs" en, als je wilt, voor de verandering terugkeeren met de

boot. Of... is dat zonde van je retours? Neen, hè? dat mag vandaag wel. Jij vertelt me nu eerst je wedervaren. Wat heb je gisteravond gedaan?’

Maar hij verweet zich nog niet eens gevraagd te hebben of zij wel had kunnen slapen en hoe de directrice haar ontvangen had.

‘Ik wou liever eerst hooren of je ten minste wat gerust hebt?’

Neen, dat was niet gegaan. Rusten in die vreemde kamer, met die sombere gedachten.... Ja, sombere gedachten: aan haar moeder, aan de school, die zij moest verlaten. Zij had zich gehecht aan enkele meisjes en vond het lesgeven zoo akelig niet.

‘Ik weet het wel; je offert alles aan mij op’ - zei Vucht.

‘O, maar je zult weer lijden om mijnentwil. Ik beklaag me niet; integendeel. Ik hoop dat we heel gelukkig zullen worden.’

‘Je hoopt het. Je weet het niet zeker meer.’

‘Och, Willem, bederf nu onzen eersten dag van vrij samenzijn toch niet. Ik had een oogenblik gehoopt dat we zoo heerlijk van elkander

zouden genieten. We hebben nog zoo veel te vertellen ook. Laten we daarmee beginnen.'

Zij deelde Willem nu mede hoe zij door haar directrice ontvangen was.

Zoodra juffrouw Blandier had begrepen waarom Anna haar ontslag kwam aanbieden, was zij opgestoven:

'Maar, dan.... dan wordt u een gemeen mensch!'

'U vond mij niet gemeen toen ik anderen zoo iets aanraadde en zelf het voorbeeld niet gaf.'

'O, aanraden.... voor de verre toekomst, wanneer alles anders wezen zal. Maar nu, nu het wettig huwelijk er nog is. Ik begrijp eigenlijk niet waar u de onbeschaamdheid vandaan haalt mij dit zoo maar te komen vertellen. Hebt u dan geen maagdelijken schroom?'

Anna acteerde dit gesprek zeer natuurlijk. Vucht viel in:

'Malle ouwe vrijster, wat weet jij daarvan? Je bent zeker nooit op wat anders dan op je ouwe poes verliefd geweest.'

'Ik vond dien uitroep zoo dwaas niet,' ant-

woordde Anna. ‘Maar, hetzelfde zou men kunnen vragen aan de bruid, die aan den arm van den man met wien ze binnen weinige uren over de grenzen vluchten zal, glimlachend de zegewensen van bloedverwanten en vrienden staat aan te hooren. Na dezen kreet kwam er enkel leelijks. Mijn gewezen directrice vond, wat er gebeuren zou, een schandaal voor de school. Ik had, volgens haar, het recht niet zoo iets te doen. Ik was vereerd geworden met haar vertrouwen, had les mogen geven aan meisjes uit de fatsoenlijkste kringen van de stad en, door mij met het onderwijs in haar school te belasten, had juffrouw Blandier zich borg gesteld voor mijn eerbaarheid. In mijn particulier leven mocht ik dus niet doen wat ik verkoos. Haar school zou door mijn wangedrag kunnen verlopen. Dat ik mijn ontslag indiende was onvoldoende; dat wischte het verleden niet uit. Het feit bij haar in de klas gestaan te hebben, bond mij voor mijn leven, wilde juffrouw Blandier zeggen.

Ik protesteerde. Toen werd mij toegesnauwd dat ik werd weggejaagd als een gemeene meid.

't Verwonderde mij zelf dat ik zoo kalm bleef. Wat een dwaze benaming 'gemeene meid' voor iemand, die haar toekomst gaat wagen om één man gelukkig te maken. Als ik mij ging verkwanselen, volgens wet en zeden, aan een grijsaard met groot fortuin, dan zou diezelfde juffrouw Blandier 't een eer voor haar school gevonden hebben de toekomstige millionaire Zoo-en-Zoo nog onder haar leeraren te hebben geteld.

Het onzinnige van haar belediging maakte dat ik niet eens verontwaardigd was.

Maar, zie je Willem, vlak bij de school, kwamen een paar lieve leerlingetjes van mij aanstormen. Verbaasd, vroegen ze mij of ik geen les gaf en waarom niet. Ik moest een leugen verzinnen. Ik voelde dat ik aan die meisjes niet mocht zeggen wat ik ging doen en waarom ik meende daartoe het recht te hebben. Zij kunnen mijn daad nog niet begrijpen. En juist daarom zal het juffrouw Blandier en anderen zoo gemakkelijk vallen mij te doen verachten bij die meisjes. Ja, ze zullen mij leeren verachten. En, zie je Willem, dat bekrom-

pen mensen het doen, dat kan mij niet schelen; maar die lieve, onschuldige meisjes, die niet kunnen weten wat ik onderneem, dat die....'

Anna schreide.

'Kom, ze zullen gauw genoeg wijs worden, je begrijpen, je een heldin gaan vinden.'

'O, neen; zeker niet. Je vergeet dat het vooroordeel van de heele maatschappij op haar drukt.'

'En jij dan, Anna? Jij was toch ook heel jong, toen je denkbeelden over het huwelijk in strijd bleken met de traditioneele!' Zij dacht lang na. Eindelijk bekende zij, eerlijk:

'Misschien zou ik ook heel hard hebben geoordeeld over een onderwijzeres uit mijn klas, die zoo iets deed. Het is zoo heel iets anders te worden getroffen door het brutale feit dan beïnvloed door de theorie. Het feit komt als een bliksemstraal, de theorie als een opgaande zon....

'En jij, Willem, wat heb jij moeten onder vinden?'

Vucht vertelde nu uitvoerig wat hem weder-

varen was. Hij had nog geen oordeel gereed over de houding van den notaris.

Anna vond Landman sympathiek, hoewel bekrompen. Hij meende het althans goed met hen allebei. Maar dat Willem zoo breedvoerig had gepraat met zijn vrienden was haar onaangenaam.

‘Vanoever zal wel meenen wat hij zegt, maar hij behoeft jou de les niet te lezen. En die anderen.... och ja, wat zullen we aan die anderen hebben? Vrienden bij clubjes, wat zijn dat voor vrienden? Ze voelen zich niet hart voor hart aan je verbonden. In ruil voor jou genegenheid, geven ze ieder maar een zooveelste aandeel gemoedswarmte. We zullen alles voor elkaâr moeten zijn. Niemand vreemds kan ooit, zonder onheil te stichten, komen tusschen man en vrouw. Laten derden beste kameraden zijn voor den man, laten derden uitnemende vriendinnen zijn van de vrouw; niemand mag worden toegelaten in de volle intimiteit van een paar. Hoe wij met elkander moeten omgaan, weet zelfs Vanoever niet.’

Vucht vond het vervelend dat Anna zoo over

zijn vrienden sprak. Hij dacht juist voortdurend raad en steun bij hen te zoeken. Hij kon niet nalaten een beetje verwijtend te vragen:

‘Waarom moeten er dan menschen uitgenoodigd op onzen vereenigingsdag?’

‘Als getuigen’ - zei Anna, kortaf. Meteen begon ze over wat anders te spreken.

In het koffiehuis ‘De Beurs’ aten zij, heel alleen in het groote lokaal, waar nu en dan de voetstap van den kellner kraste over 't zand op den grond en ze keuvelden met halver stem, gehinderd door die leegte en stilte, niet uitrustend van hun doelloos dwalen.

‘We moesten liever terug gaan. Het is hier zoo melancholiek’ - zei Willem.

Anna vond het goed. Ze zei het zuchtend. Het was haar zoo tegengevallen dat de treurigheid van het buiten, op dezen dag, hunne zielen had kunnen bereiken.

‘Je moet me niet kwalijk nemen dat ik geen beter plannetje heb verzonnen. Ik dacht: als we maar alleen zijn....’

‘Neen, zeker, het is heel aardig bedacht uit Amsterdam weg te vluchten. Maar....’

‘Maar?’

‘We hadden onze vervelende gedachten daar moeten laten.’

Hij beredeneerde voor zichzelf het gebeurde in den trein en vond dat alleen Anna schuld had aan het saai verlopen van hun uitgang. Maar hij zei niets en haalde even de schouders op.

Een stoomboot joeg scherp fluitgeluid door het stille Zaandam.

Zij stonden op en liepen haastig naar den aanlegsteiger.

De kajuit was vol pratende en rookende buitenlui. Anna kon 't er niet uithouden. Boven, op een klamme bank, drongen zij zich tegen elkander aan en de reis duurde lang.

‘Willem, zeg je niets liefs tegen me?’

Hij vond die vraag onaangenaam. Er was, op dat oogenblik, een akelige leegte in zijn hart.

‘Ik zou je in mijn armen willen nemen en liefkozen....’

‘Lieve, er zijn woorden, die nog veel meer uitdrukken dan kussen. Mijn ziel heeft zoo'n

grote behoefte aan de streeling van een woord.’

Vucht sprak nu, zoo teeder hij kon, wat liefdenaampjes. Toen hoorde hij Anna zacht schreien. Dit maakte hem een oogenblik wrevelig. Wat wilde ze dan toch? Een zucht ontsnapte hem. Hij begreep dat Anna teleurgesteld was; hij begreep ook wel hoe zij had gehoopt, dat hij wezen zou in zijn groot geluk, verheven boven het materieele, haar opheffende boven de werkelijkheid.

‘Ik ben zoo moe,’ - klaagde hij - ‘je weet niet hoe overspannen ik me voel. En dan dat weêr... Maar we zullen nog heerlijke oogenblikken hebben, vandaag: al het nare vergeten, alleen denken aan ons groot geluk. Toe lieveling, je moet niet verdrietig zijn. Ik houd zoo innig veel van je.’

‘O, je moet zóó veel van me houden. En ik van jou. Als we maar gewoon van elkander hielden, zouden we niet mogen doen wat we gaan beginnen.’....

Derde hoofdstuk.

Het diner, nu bijna geëindigd, was geweest zooals Anna 't zich had voorgesteld. Vanoever, die het gesprek leidde, zorgde er voor dat de gasten onder den indruk bleven van de gewichtige gebeurtenis, die hen bij Vucht had samen gebracht en wist, zonder één oogenblik preëkerig te doen, uitgelatenheid te voorkomen. 't Was niet zoo gemakkelijk, want Strijers, die naast een van Anna's vriendinnen zat, wond zich op tot groote vroolijkheid om zijn dame te bekoren, wat hem vrij wel gelukte. Ook Ruytkamp hield zich met moeite in. Hij vertelde anecdotes aan Louise Schipper, een andere vriendin van Anna, die gebukt ging onder 't besef van haar leelijk uiterlijk en elken man,

die zich moeite gaf om haar te vermaken, met groote dankbaarheid in stem en blik beloonde. Vanoever zat naast Anna en Vucht had de vrouw van zijn vriend, Adelheid Salvator, tot dame gekozen. Zij was de eenige, die toilet gemaakt had en, tusschen de zeer eenvoudige japonnetjes der anderen, scheen haar mauve zijden, aan den hals laag uitgesneden japon, vreeselijk opzichtig. Er viel niet te coquetteeren en zij verveelde zich aan de zijde van Vucht, die over moderne drama's met haar sprak, zonder veel antwoord te krijgen, want mevrouw Salvator interesseerde zich alleen voor stukken, waarin zij was opgetreden en dat waren juist de oudste van het répertoire.

Nadat Vanoever een kort, ernstig woord tot Anna en Vucht had gesproken, gaf hij vrij duidelijk te kennen, dat men heen moest gaan. Vucht protesteerde en de anderen deden alsof zij dat niet alleen voor een beleefdheidsformule hielden. Ze bleven en werden nu juist recht vroolijk.

Strijers, die had zitten fluisteren met Jeanne Bongers, ging opstaan en begon een komieke

toespraak te improviseeren. Hij had veel succès. Algemeen handgeklap en gelach volgde. Met Vanoevers invloed was het gedaan. Mevrouw Salvator ging ook toosten. Zij voer tegen het huwelijk uit en hield een pleidooi voor de vrije liefde, zooals zij die opvatte. De vrouwen moesten doen zooals George Sand, die in één jaar tijds, vier mannen van talent gelukkig maakte. Vanoever vond zoo iets kranig van andere vrouwen, maar bewaakte haar als een felle draak. Vanoever werd boos. Zij was geen George Sand. Maar mevrouw Salvator hield vol dat zij even beroemd zou zijn geworden, indien hij haar niet had belet haar artistieke loopbaan te vervolgen. Een opsomming van door haar behaalde triomfen bracht Vanoever tot zwijgen. Toen wendde zij zich tot Anna.

‘Heusch, lieveling, of je trouwt volgens de wet of zooals wij, je raakt er toch onder’
- en ze zong, met een nijdig gemeene stem: ‘Alle mannen zijn tyrannen!’

‘Toe, Adelheid, houd nu je mond. Je bent ongepast.’

‘Ik heb den heelen middag mijn mond al gehouden en herinner mij niet ooit zoo lang gezwezen te hebben. Maar we zijn hier toch voor ons genoeg, niet waar meneer Vucht? We zitten niet aan een begrafenismaal.’

‘Warachtig niet!’ - riep Strijers. ‘We zijn veel te saai geweest; wat zegt u, juffrouw Bongers?’

Toen werd er een briefje voor Ruytkamp binnen gebracht.

‘Ik moet naar huis. Er is.... iemand voor zaken, dringende zaken.’

Zoodra hij was heengegaan, begon mevrouw Salvator op haar stoel te dansen van plezier:

‘Hij moet naar zijn coryfée. Ha! ha! die zit er ten minste flink onder. Zóó moet je meneer Vucht ook dresseeren, lieveling’ - zei ze tot Anna. ‘Maar, weet-je? als je ze in huis hebt, gaat dat zoo makkelijk niet.’

‘Adelheid, houd je mond toch!’ - riep Vanoever, bleek van ingehouden drift.

‘Merci!’

Vanoever stond op en vroeg den knecht, die bediende, om zijn jas en den mantel van

mevrouw. Het goed werd binnengebracht; maar mevrouw Salvator bleef zitten.

‘Als je naar huis wilt, ga dan maar alleen. Ik blijf tot de anderen vertrekken, heer gemaal.’

‘Wij gaan ook,’ zei Louise Schipper, ‘niet waar, meneer Strijers?’

‘Zeker, zeker. Als juffrouw Bongers het goed vindt, gaan we nog wat na-fuiven bij Kras.’

‘O, dan ben ik van de partij!’ riep de exactrice, levendig. ‘Jij zeker niet, Vanoever? Nu, we kunnen je missen, hoor!’

Toen zijn vrouw en de anderen weg waren, verontschuldigde Vanoever zich bij Vucht en Anna. Adelheid had zich wat opgewonden. Ze was niet gewend meer aan uitgaan. Als hij 't had kunnen voorzien dat ze zich zoo onbetamelijk zou gedragen, had hij haar thuis gelaten, ofschoon 't moeilijk zou gegaan hebben.

Vucht zei dit heel goed te begrijpen. 't Was niemendal. Vanoever moest zich niet excuseeren.

Anna zag dat hij tranen in de oogen kreeg. Ze ging naar hem toe om zijn beide handen te drukken:

‘Blijf nog wat bij ons. We kunnen rustig praten op Willems kamer, terwijl ze hier den boel wegruimen. Ik moet u nog zeggen hoeveel sympathie ik voor u voel en hoe dankbaar ik u ben voor de mooie stemming, die u hebt weten te bewaren voor ons, aan het diner.’

‘Och, het is me zoo slecht gelukt.... Neen, excuseer me, ik ga liever heen.’

Hij nam afscheid.

Nu waren ze voor het allereerst alleen in het huis, waar ze hun samenleven zouden beginnen.

Vucht sloeg den arm om Anna's middel en leidde haar zoo van kamer tot kamer, heel langzaam, in teedere woordjes tot haar sprekend van zijn liefde en van zijn groot geluk.

Het juichte in hem, plechtig, als het juichen van een kerkorgel.

Hij was nu rein gelukkig en voor 't oogenblik zweeg de stem van zijn begeeren.

Anna voelde dit en liet zich voeren, zonder vrees, naar het intieme vertrek, waar mooie witte bloemen geurden: witte anjers en witte

seringen, en zij durfde hem kussen tot dank en zich laten liefkozen, heel teêrtjes en heel stil, zoodat zij hunne zielen tot elkander voelden komen en zich vereenigen in rustige blijheid.

Hij wiegde haar zoetjes op zijn schoot en ze zeiden niets, maar keken elkander in de oogen, zonder te denken, vèr van de werkelijkheid.

‘Ik heb je zoo lief’ - fluisterde hij, nauw hoorbaar, bang om de mooie stilte in hen te verstoren.

‘Zoo heb ik je lief! O, mocht het maar altijd zoo wezen in ons! Dat is toch het hoogste, Willem. Alleen zulke oogenblikken versterven niet; maar blijven, altijd, altijd.... eeuwig, misschien.... als er een Eeuwig voor ons bestaat.’

‘O, liefste!’

‘Er moest geen andere liefde zijn dan de liefde der zielen. Zooals de bloemen elkander liefkozen met haar geuren, moesten man en vrouw zich enkel vereenigen in dat samenstroomen van ziel en ziel.’

‘Zeker mijn schat, zeker! Dat zal dan ook wel altijd het mooiste blijven, het verhevenste in ons samenzijn.’

‘O, ik hoop zoo dat je 't voelt zooals ik het voel. Men zegt dat mannen daar zoo heel anders over denken, ook al zijn ze meer dan gewoon beschaafd. Nu denk ik aan Vanoever. Zou die ooit van Adelheid gehouden hebben? Ik bedoel zoo als jij van mij houdt?’

‘Wie weet? Hij heeft zich misschien illuzies gemaakt.’

‘Toen ze nog haar drakerige rollen uitbrulde op de planken? 't Is niet te gelooven. Hij zag alleen dat andere, lagere in haar en begeerde dat.’

‘Misschien; maar wat kan jij daar voor belang in stellen?’

‘Ik vind Vanoever een sympathiek man.’

‘Ik ook. Maar, daarom kan hij toch wel een zinnelijk mensch wezen. Dat komt meer voor bij intellectueel hoog staande personen.’

‘Hij is meer dan intellectueel hoog staand. Hij moet een edel karakter hebben.’

‘Zeker, dat heeft hij.’

‘En toch zal hij aan die grove, die gemeene

vrouw gezegd hebben.... wat jij mij hebt gezegd. Daar hebben jullie geen tweeërlei woorden voor; voor die hoogste en die laagste liefde. En wij, vrouwen, kunnen nooit weten wat er de overheersende is.'

'Van mij weet je dat toch wel?'

'O zeker! Anders zou ik nooit voor je gedaan hebben, wat ik deed. En toch, die ééne keer....'

Vucht vond het onderhoud pijnlijk worden. Hij vroeg naar Anna's vriendinnen. Zij antwoordde uitvoerig.

Louise Schipper leidde een treurig leven. Zij moest een oude, doove moeder oppassen, een lastig mensch, dat altijd klaagde over haar dochter tegen vreemden en haar bedrilde als een klein kind. Ofschoon Louise haar akte middelbaar wiskunde had behaald, mocht zij geen lessen geven, noch op een school, noch thuis. Al haar tijd moest worden verbeuzeld met haar moeder, die den heelen namiddag door, dag in, dag uit, bezoeken ontving van een troep andere oude vrouwen, die met haar tijd geen raad wisten. Louise schonk dan maar

borreltjes in of thee en moest luid naschreeuwen wat de dames te vertellen hadden.

Haar ideaal was een man lief te hebben. Maar zij ontmoette bijna nooit heeren en, daar zij leelijk was, namen de enkele mannen, die zij nog ontmoette, geen notitie van haar. Omdat zij gaarne sprak over niet-alledaagsche onderwerpen, vonden zij Louise bovendien een nare blauwkous, omdat zij wel eens opgewonden was, heette zij een mal schepseltje, nog te leelijk om voor gek te houden. Misschien uit verbittering had zij zich aangesloten bij de ‘Vrije-Vrouwen-Vereeniging’, waar zij niet hoorde; want, met al haar wiskunde en haar vrijzinnige begrippen, zou zij niets liever willen dan trouwen met een weduwnaar, die haar inééns een heel troepje kinderen meêbracht.

‘Louise is een typisch zorgje’ - zei Anna.

‘En juffrouw Bongers? Een heel andere natuur, hè?’

‘O, die is anarchist, op en de op anarchist; tegen het huwelijk, tegen de trouw zelfs. Voor haar zou het ideaal zijn bereikt, indien de

menschen zoo wijs waren geworden, door al hun geleden ellende, dat zij opzettelijk hun gansch geslacht lieten uitsterven. Het toppunt van verstand zou wezen vrijwillig plaats te maken voor een andere diersoort, die dan op haar beurt eens zou mogen worstelen en lijden en verstandig worden.'

Vucht glimlachte.

'Je moet daar niet meê spotten. Tot zoo iets komt geen mensch dan door treurige ervaring. Ik zal je later wel eens wat meer van Jeanne vertellen. Nu zou ik graag een paar koffers uitpakken.'

Vucht wilde haar helpen; maar zij deed het liever alleen. Hij begreep, dat het haar hinderen zou als hij tegenwoordig was bij 't wegbergen van haar intieme kleedingstukken, wees haar een groote kast als bestemd voor haar lijfgoed en ging naar beneden, waar de knechts van den restaurateur stonden te wachten op een fooi. Hij zond ze weg en stak een sigaar op. Gelukkig was het diner nu afgelopen. Alles ging toch gemakkelijker dan hij 't zich had voorgesteld. Anna deed heel verstandig, heel

natuurlijk. Goddank geen scènes.... niet eens een woord over haar moeder. Héél verstandig.

Er viel nu toch niets meer aan te doen. Die oude mevrouw Heuvelinck zou wel bijdraaien en anders.... enfin, was hij ook niet gebrouilleerd met een massa lui?

Wat zouden ze nu gaan doen? Eerst den volgenden morgen, kwam er een noodhulp. Er was niets in huis, bijna geen brandstof meer en geen eten. Ze moesten maar uitgaan; eten in een restauratie, hé, ja! daar had hij nu juist lust in; eten, lekker eten in een restauratie, wat laat, als hij weer honger zou hebben.

Anna was een beetje sentimenteel. Natuurlijk! anders had ze zeker niet gedaan, wat hij nauwlijks durfde hopen dat ze doen zou. Hij moest zorgen de eerste dagen in de verlangde stemming te blijven. Nu, 't zou wel gaan. Hij hield innig veel van haar, zielsveel! En wat zag ze er lief uit! O, hij zou nog heel gelukkig kunnen worden.

- Lekker, zoo'n havannah! Nog een klein drupje cognac Hennessy. 'n Fijn geurtje. Zou 't heusch echte cognac zijn? Hij had gelezen

dat die haast niet meer te krijgen was. Enfin, toch lekker, delicioes. - Die Anna! Samenstromen van ziel en ziel.... Rare ideeën hebben die ongetrouwde vrouwen toch. Stel je voor!....

Daar slaat een klok: een-twee-drie-vier. Vier uur. Wat zouden ze doen, dezen middag? Maar niet zoo bij elkaar op schoot zitten en dweeperig doen. Neen, niet zoo dweeperig doen. Daar moest hij zich erg voor inspannen en dan aldoor op zich zelf letten. Die Vanover. Was die maar wat blijven praten. Hé ja! Dat zou gezellig zijn geweest.

Er was nu juist een groote boedelscheiding op 't kantoor. Hij had er alles voor in orde gemaakt. Wat zou Landman blazen en mopperen. Toch wel aardig, zoo'n drukte. De tijd vloog er door om. Was de pendule niet achter? Neen. Even vier uur. Ja, de tijd vloog om bij Landman op het kantoor. 't Zou vreemd wezen zoo heelemaal niets om handen te hebben. Hij zou een opstel gaan maken voor '*De Dageraad*'. Dat was een idee.

Of een realistischen roman schrijven? Daar

had hij vroeger al eens ernstig over gedacht; maar toen kwam hij tijd te kort. Een realistische roman! Maar, Anna zou dit naar vinden. Ze hield niet van dat soort literatuur.... Een heel ding voor haar, die installatie. Hij kon zich precies voorstellen hoe ze daar boven bezig was. Attent van hem, de kachel te laten aanleggen! Nu had zij 't warm. Ja, hij zàg haar bezig. Maar nu moest hij liever aan wat anders denken: aan zijn realistischen roman, bijvoorbeeld. 't Heele kantoor van Landman zou daar in komen, met alle makelaars, die hij niet had kunnen uitstaan, en dien vervelenden Hendriks ten voeten uit geportretteerd. Wat zou de vent daar een hekel aan hebben! Almachtig, wat zou die razend wezen! Daar moest hij om lachen, om 't idée alleen.

De cognacflesch en het glaasje stonden nog v or hem. Glimlachend om zijn denkbeeld, schonk hij zich werktuigelijk nog eens in, maar nu toch voor het allerlaatst. Hij borg de flesch weg, dronk heel langzaam zijn glaasje leeg en zette dat ook in een kast. Heel bedaard wezen met Anna. Niet meer zoo als toen, in den trein.

Ze was erg schuw. Met fatsoenlijke vrouwen moet je geduld hebben. Anna dacht dat echte liefde in omgekeerde reden stond tot passie. Er was niemendal van waar. Hij had haar immers zoo lief, als hij liefhebben kon. Dat moest hij haar nog eens even goed kunnen zeggen als vroeger, toen zij nog bij haar moeder wilde blijven. Gek toch, toen kwamen de mooie woorden van zelf, alsof ze ontstonden uit zijn machtig willen, alsof zijn heele persoonlijkheid met hem meê welsprekend wilde zijn. Nu zijn stoute wensch bevredigd was, moest hij naar woorden van mooie liefde zoeken. Toch was hij niet ondankbaar; integendeel, hij wist, hij voelde door en door wat hij Anna te danken had. Maar... juist, dat was het: moeheid, behoefte aan rust voor zijn zenuwen. Weken en weken lang, had zijn hevig willen hem in een toestand van overspanning gehouden. Die voorbij, kon hij niet meer mooie woorden gebruiken, zonder ze zelf, vóór 't uitspreken al, wat heel mooi, wat sentimenteel, wat.... och, ja: wat komiek te vinden. 't Ware accent ontbrak er aan. Anna moest begrijpen dat hij 't nu niet minder

goed meende, dan toen hij ze nog zoo hartstochtelijk fluisteren kon....

Zij kwam binnen, gekleed in een robe d'intérieur van velours prune.

Rond haar fijn gezichtje krulde welig het blond-bruine haar, wat kroesend over haar hoog, blank voorhoofd en licht lokken-schuimend om de kleine, nu tintelroode oortjes. Haar zachte, blauwe oogen glansden.

De forsche neuslijn en de wat zware kin, uiterlijke teekenen van groote wilskracht, vormden een krasse tegenstelling met het kleine, frischroode mondje.

Ofschoon zij niet groot was, stond het zware kleed haar zeer goed. Het golfde in breede plooien over de zachte welving van haar boezem, drapeerde bescheiden de ronde heupen. Toen zij bleef staan, viel in breede plooien de lange sleep als een trouw, zacht dier, dat zich neêrlegt aan de voeten zijner meesteres. Uit de mouw-wijdten, gevoerd met lichte zij, blankten haar tengere, keurig gevormde armen.

‘Ik heb je lang laten wachten, Willem....’

Hij stond op, verrukt door haar schoonheid. Zóó had hij haar nog niet gezien.

‘O, lieveling, ik heb zitten soezen over mijn groot geluk. Hoe zal ik je daar ooit dankbaar genoeg voor kunnen zijn? Mooi, liefvrouwtje, mijn engel, ik heb je zoo lief, zoo innig en innig lief.’

Hij kuste haar handen, maar zij stak hem haar gezichtje toe:

‘Ik jou ook; ik heb jou ook zoo onuitsprekelijk lief!’

Nu voelde hij weer in zich die mooiere liefde, die hem had doen overwinnen en hij vond weer al de liefdewoorden, die een streeling waren voor haar ziel.

‘Liefste, ik wil alles en alles wezen voor je. Door jou liefde alléén kan ik blijven leven. Je moet me opvoeren tot jou hoogte. Ik zou rein willen worden als jij. Geef me wat van je heerlijk, fijn gevoel. Ik vereer je. Ik wil voor je neêrknielen in ootmoed.’

‘Spreek niet zoo, Willem. 't Is alsof ik je iets te vergeven had.’

Dat was waar; want hij dacht aan zijn overpeinzingen van daareven, aan zijn logen.

‘Ik ben al ruw tegen je geweest, Anna. Toe, vergeet het, lieveling, vergeet het.’

Zij deed hem opstaan, drukte zich vast aan zijn borst:

‘Hier wil ik me alleen veilig voelen, voortaan. Hier is mijn toevlucht, mijn troost, mijn geluk, mijn leven.’

Hij streelde haar zachtjes, met eerbiedige hand....

Nijdig, sloeg de pendule zes van die korte slagen, die dreunen door een vertrek als hatelijke bevelen.

‘Lieveling,’ zei Vucht, ‘we moeten ergens gaan eten. Je hebt geen meid. De noodhulp komt eerst morgen. Bovendien, is 't hier koud. We hebben het vuur laten uitgaan. Of we nog brandstof bezitten weet ik niet.’

‘Moeten we.... gaan eten? Och, ik heb geen honger. Ik heb behoefte aan niemandal, als ik bij je mag zitten, in de veiligheid van je borst. Ik zou den heelen avond zoo willen rusten. Maar jij, arm ventje, heb je honger en dorst en lijdt je kou?’

‘Och, neen. Ik had alleen maar gedacht dat we van avond eens wat bijzonders moesten doen. We kunnen nù toch niet naar onze kamer gaan. Of wèl?’

‘Neen. Hadden we die pendule maar niet gehoord! Een klok doet als een lastig kind. Ze geeft geluid, als we haar niet hooren willen, en we hooren haar nooit, als we er naar verlangen. Moeten we nu ons huis weer uit, Willem?’

Hoe akelig! Daar buiten ligt de vijandige wereld. Van buiten komt het verdriet voor ons. Wie weet wie we in zoo'n restauratie ontmoeten.’

‘Ja maar, lieveling, ik had bedacht dat we moesten eten met ons beidjes, heel alleen, bij “*Riche*”. Hoe zou je dàt vinden?’

‘Heel alleen bij “*Riche*”.... is dat niet raar, Willem? Ik heb gehoord, dat daar gemeene vrouwen gaan dineeren met hun amants. De knechts zouden me zoo brutaal aankijken... neen, dat moeten we niet doen.’

‘Maar kindlief, zou je dan liever te koop zitten in de groote zaal? Wie weet wie we daar ontmoeten? Je hebt het zelf gezegd. Bij

“*Riche*” kunnen we een salonnetje nemen en heel veilig zitten keuvelen. Heusch, getrouwde mensen doen dat ook wel. Rijke lui van buiten de stad, vreemdelingen.... soms een paar heeren, die ongestoord willen praten. Er wordt natuurlijk misbruik gemaakt van de gelegenheid, maar niet meer dan van hôtels, bijvoorbeeld. Zou je nooit in een hôtel willen logeeren omdat daar ook wel heeren met gemeene vrouwen komen?’

‘Laten we heel eenvoudig eten en dan, als de avond nog lang is, naar een komedie gaan.’

‘Zooals je wilt. Maar ik sta er niet voor in dat we geen bekenden zullen zien.’

‘Och, doe dan maar wat jij het beste vindt.’

Vucht had nu eenmaal trek om naar ‘*Riche*’ te gaan en dreef zijn zin door. Anna verkleedde zich haastig. Nauwelijks waren zij in de Utrechtsche straat of een schelle stem riep, vlak achter hen:

‘Lang zullen ze leven!’

Mevrouw Salvator kwam aan den arm van Strijers met Jeanne Bongers op Willem en Anna toestormen. In haar kort, nauwsluitend

manteltje, waaronder de mauve zijden rok zoo erg zichtbaar was, zag zij er gemeen uit. Haar oogen fonkelden. Ze had blijkbaar wat veel gedronken.

‘Zoo lieverds, ben jelui al weêr de deur uit? En... ne...’

‘Waar is juffrouw Schipper?’ vroeg Vucht snel.

‘Naar huis. Niet eens mee te krijgen geweest. Een saai meubel. Enfin! Nou, zeg nou ereis, hoe...’

‘Laat ze toch met rust’ - viel Strijers in. ‘Kom mevrouwtje, we gaan er van door.’ Hij slaagde er in de luidruchtige actrice meê te krijgen.

‘O Willem, wat akelig! Waren we maar thuis gebleven. Je zult zien, dat mensch gaat ons aanklampen. Ze zal jou aanhalen. 't Is juist iemand om ons geen geluk te gunnen.’

‘Wat doet het er toe of zij het ons gunt of niet; we zullen er niet minder gelukkig om zijn.’

‘Dat moet je niet zeggen, Willem. Geluk is zoo heel, heel teêr. Het moet - hoe zal ik

dat zeggen? - het moet.... vrij kunnen uitstralen om je heen, naar alle kanten. Ieder individu leeft in een kring, een kring van mensen, als een gesloten toovercirkel, waar het niet uit kan. Als daarin nu enkel sympathie is, dan gaan de.... de geluks-emanaties vrij uit de ziel; maar zijn er vijandige elementen in dien cirkel, dan.... stuiten ze op iets antipathieks, dat de harmonie verbreekt en dat doet je ziel pijn. Heb jij dat nooit zoo gevoeld?’

‘Zeker. Maar niet iedereen staat in de eerste rij van dien kring. Mevrouw Salvator is van ons zóó ver af, weg, zóó heelemaal in 't vage, dat haar antipathie of haar ons antipathiek zijn ons niet kan hinderen.’

‘Ik hoop het Willem, ik hoop het van ganscher harte. Maar, om iemands rust te verstoren, och, daarvoor is zoo bitter weinig noodig. We waren zoo gelukkig. Een paar schoolmeisjes en een actrice, die wat veel gedronken heeft, doen me snerpande pijn. Het mooie geluk is weg, voor lang weg. Niemand kan ons beschermen tegen de wereld en niets

moois is bestand tegen de aanraking van wat leelijks, al is het mooie ook verheven en het leelijke maar nietig. Zoo is 't nu eenmaal. Onze liefde verheft ons niet boven de werkelijkheid, ze kan er ons een heel klein oogenblik buiten brengen; maar ze gaat angstig heen, als een lief klein meisje, dat hoort vloeken, zoodra een mevrouw Salvator haar gemeenheid laat zien. Dat mensch heeft gemaakt dat ik me schaamde over mijn liefde. Is dat niet verschrikkelijk?’

Nu liepen ze zwijgend, een lange poos. De restauratie was nog ver. Anna drong zich angstig tegen Willem aan, om bescherming te zoeken. Ze was bang voor een nieuwe onaangename ontmoeting.

Tot het Rokin konden ze nu rustig voortwandelen. Maar, even voorbij de Munt schoten, uit een donkere zijstraat, Ruytkamp en een opzichtig gekleede vrouw langs hen heen.

‘Ben je mal, vent. Ik wil ook wel eens wat lolligs. Als je geen centen hebt, regaleer ik. En bij “Riche”, hoor. In de groote zaal. 't Is waarachtig of je niet met me gezien wilt zijn.’

Ruytkamp antwoordde bedeesd:

‘Nu, goed hoor; heel goed. Voor mijn part had je wel mee mogen gaan naar Vucht. Je zoudt er je hebben verveeld. Adelheid verveelde er zich ook.’

‘Daar kom je nou mee an, dat ik mee mocht. Eerst was het of die juffrouw Heuvelinck d'r neus voor me zou optrekken. Ze is geen haar beter dan ik, net zoo goed een....’

Anna beefde.

‘Wat een mensch, Willem! Wat een vreeselijk mensch! Hoe is 't mogelijk dat Vanoever en Ruytkamp het uithouden met zulke vrouwen? Wat een bestaan! Zouden ze er niet door ontaarden, op den duur, door zoo'n omgang, dag aan dag? Me dunkt van wel, hè? Ze kunnen toch niet van haar houden; ze kunnen toch heelemaal geen achting voor ze hebben. Begrijp jij, waarom ze zich niet vrij maken?’

‘Och, verdiep je nu niet in die akeligheden. We hebben daar van middag al over gesproken. Ze zijn gevangen. Hun wil is niet sterk genoeg om te breken. En dan.... het vleesch is

zwak. Die vrouwen hebben iets voor sommige mannen, dat een fatsoenlijke vrouw niet heeft.’

‘En denk jij, dat Vanoever.... Staat die dààr dan niet eens boven? Hij is een supérieur man.’

‘Trek je dat toch niet aan, liefste.’

‘O Willem, zeg, heb jij ook wel eens om zulk soort vrouwen gegeven? God! dat zou vreeselijk zijn. Ze zouden je van mij afnemen...’

Hij stelde haar gerust, een beetje verwonderd over haar naïveteit.

Toen ze bij de restauratie waren gekomen, en Anna zag dat de toegang tot de salon in een steeg was, wilde zij er niet dineeren. Het stuitte haar tegen de borst zoo ergens in te sluipen.

‘Maar, we kunnen door de groote deur ook binnen gaan.’

‘Neen, neen! Dan liever ergens anders.’

Vucht gehoorzaamde en bracht haar bij Krasnapolsky in de nu al stille, witte zaal.

Er waren geen bekenden.

Anna werd weer gerust en vermaakte zich met allerlei kleinigheden. 't Was jaren geleden,

dat ze in een restauratie had gegeten. Ze dronk champagne, twee glaasjes maar, en vond dat iets heel ergs.

Maar, op eens betrok haar gezichtje.

‘Wat zal moeder vreeselijke dagen hebben!’

‘We moeten alles doen om haar tot andere gedachten te brengen. Ik zie haar nog eens met je verzoend,’ zei Willem.

Anna schudde het hoofd. Haar oogen werden vochtig. Toen schonk ze zich een derde glas wijn in, dronk het heftig leeg en zei:

‘t Verleden moet voor ons dood zijn. De wereld bestaat niet voor jou en mij. Het Paradijs wacht ons, of.... de Hel!’

Vucht verbleekte.

Vierde hoofdstuk.

Vucht had genoegelijk zitten borrelen met een paar kennissen, lui van *'de Dageraad'*, en hun uitvoerig verteld van zijn roman, van den realistischen roman, dien hij zou schrijven en die een geweldige satyre moest worden tegen den hollandschen *'bourgeois satisfait'*, wiens dagen geteld waren, en tegen alle mogelijke *'Holländerei'*. 't Zou een boek worden, een boek.... enfin, hij mocht z'n eigen werk, dat nog komen moest, natuurlijk niet ophemelen, maar gang en kracht kwamen er in. Hij werd immers gedragen door een groote overtuiging; hij had immers getoond boven de miserabele vooroordeelen van zijn tijdgenooten te staan! Ja, dit moest iedereen toegeven:

aan durf ontbrak het hem niet. Hij had moeten lijden voor zijn opinie, want nòg was de *bourgeois* de baas. Notaris Landman had hem, op staanden voet, het kantoor afgejaagd en andere notarissen zouden vragen of hij gek was, als hij hun zijn diensten kwam aanbieden. ‘We leven in een vrij land’, zeggen de Hollanders nog! Een mooi ding, die Nederlandsche vrijheid! Maar, nu zou hij wat gaan verdienen met zijn pen. De lui moesten eens weten hoe hard hij werkte, allemaal om zich voor te bereiden.

De kennissen zeiden hem onbewimpeld hun meening: hij was een kraan. Een hunner noemde Multatuli.

‘Neen zeg, die had heel wat meer in zijn bol dan ik. 't Is wel waar dat hij ouder was, toen hij begon, maar.... neen, met zoo'n grooten naam moet je niet aankomen. Dat is ontmoedigend.’

Meteen nam hij afscheid. 't Was laat. Anna zou misschien al wachten met het eten en zich ongerust maken. Hij moest haar eens aan 't verstand brengen, dat hij relaties diende aan

te knopen, zooveel mogelijk relaties. 't Gelukte hem opperbest. In een vrij grooten kring, werd Vucht populair, niet zoo zeer om hetgeen hij gedaan had, dan wel om hetgeen hij zou gaan doen. Men sprak over zijn realistischen roman als over iets wezenlijks en als over een meesterstuk. Immers, een ieder kon zich dien voorstellen als volkomen naar zijn smaak, met rake zetten er in aan lui, die hij zelf niet kon uitstaan of toespelingen op zijn eigen martelaarschap voor de vrije gedachte en de vrije liefde! Bovendien verstond Vucht de kunst van reclame te maken. Hij rekende het zich tot zoo'n verdienste toe een vrij huwelijk te hebben gesloten met een fatsoenlijk jong meisje en, omdat men hem niet gebruiken kon op een notariskantoor, nu maar rentenier te zijn geworden, dat hij in vollen ernst als martelaar optrad. Hij meende oprecht wat hij zijn vrienden en kennissen trachtte wijs te maken: dat hij leed voor zijn overtuiging. En toch voelde hij zich meteen gelukkig. Anna en hij waren nu haast drie maanden vereenigd. In 't naar huis wandelen, bracht hij zich den datum van

het diner te binnen. Ja, 't was akelig dat haar moeder nog altijd koppig bleef, 't was ook wel naar voor Anna dat ze geen enkele meid had kunnen houden en het nu maar met een loopmeisje deed, na zelf zoo wat koken te hebben geleerd. Daardoor had ze het heel druk. Er moest verdiend worden. Hij maakte studies voor zijn grooten roman. Anna moest artikelen schrijven, zoo veel men maar plaatsen wilde. Dat was erg vermoeiend. Ze zag er slecht uit. Maar klagen deed ze toch nooit. Als haar moeder bij hen wou komen inwonen, dàn zou 't gaan, maar die was een oud, koppig, kwaadaardig mensch met een door het vooroordeel versteend hart. Indien Anna ziek werd van verdriet en vermoeienis zou 't háár schuld wezen.

Van de verdere familie hadden ze geen last. Niemand wilde iets met hen uit te staan hebben, maar geen mensch maakte hun 't leven onaangenaam. Van een proces zou geen sprake zijn, had hij van buitenaf gehoord. Betsy's vader had besloten dat schandaal maar niet erger te maken dan 't was.

Zooals een architect, die zich zelf een huis gebouwd heeft en ziet dat het goed is, de bouwplannen gaarne bekijkt en, vergenoegd zijn werk in alle onderdeelen bewondert, zoo dacht Vucht aan het gelukshuis, waarin hij zoo welbehagelijk woonde. Aan zijn optimisme, zijn zelfvertrouwen, zijn minachting voor het vooroordeel had hij zijn prettig, gezellig, in alle opzichten bevredigend leven te danken. En nòg meer zou hij gaan beteekenen, als de roman klaar was!

Prettig-fier, liep hij nu door de straten, haastig, want het was over zessen. Hij had thuis moeten zijn. De lantaarns waren al lang op en de winkels verlicht.

Daar bonsde hij, in zijn drift, tegen een aardig winkelmeisje aan. Vucht nam zijn hoed af, verontschuldigde zich. Het juffertje lachte vriendelijk. Een aardig snoetje, en vroolijk! Anna keek altijd zoo vreeselijk ernstig.

‘Ik heb u toch geen zeer gedaan? Och, u kunt wel tegen een duwtje, hè? Daar is u gevuld genoeg voor.’

Het meisje liep vlug van hem weg. Maar

ze keek nog eens om, lachend, of hij haar zou gaan naloopen.

‘Ze mogen me wel lijden!’ dacht Vucht. ‘t Is aardig goedje.’

Hij had een buitengewoon knap uiterlijk en dat wist hij wel; ofschoon hij er niet aan dacht Anna ontrouw te zijn, deed het hem toch altijd plezier dat de meisjes hem een mooien man vonden. Wat had hij een complimentjes gehad van Adelheid Salvator! Zijn vrouwtje was er bij, en tòch had Anna 't niet goed kunnen verdragen. Ze had een hekel aan de vrouw van zijn vriend Vanoever. Hij vond haar ook niet sympathiek, maar ze moesten toch beleefd jegens haar zijn. Vijanden hadden ze al meer dan genoeg!

Vlak bij huis, kwam hij 't loopmeisje tegen aan den arm van zijn buurman Randrooy.

Wat een vent! Eerst een rijke vrouw nemen en haar dan bedriegen met een loopmeisje van de bureu en hoe gemeen zoo maar, een paar straten voorbij z'n huis, met het wurmpje te gaan wandelen, arm in arm! Hij dacht zeker dat alle menschen nu tòch aan tafel zaten.

Vucht deed maar of hij hen niet zag. Toen hij een eind verder was, hoorde hij ze giechelen en daarop Randrooy zeggen: ‘ook een van de Vrije Liefde, net als wij.’

Dat was hem hoogst onaangenaam. Wat verbeeldde die smeerpoes zich wel? Hij was óók wel getrouwd, maar zijn vrouw was ongeneeslijk krankzinnig; hij had óók wel een jong meisje het hof gemaakt en tot maîtresse genomen; maar zij woonde bij hem in huis, ze was inderdaad zijn vrouw, voor goed.

Nu was hij ineens uit zijn humeur.

Wrevelig, duwde hij den sleutel in het slot.

‘Zoo'n kerel!’

Anna kwam hem in de gang tegemoet.

‘Wat kom je laat, Willem! Er is toch niets gebeurd?’

Hij gaf haar eerst een zoen op het voorhoofd.

‘Neen, vrouwtje. Maar we wonen zoo ver. Ik heb maar geen *tram* genomen, dat geld is gauw verdiend. Wat lang zitten praten.

Ik moet me relaties maken, begrijp je? En dan kun je een intressant gesprek niet maar zóó afbreken, omdat het etenstijd wordt.

Dat staat kinderachtig en *pot-au-feu*. Had je honger, lief wijfje?’

‘Honger? Neen! Maar nu zal je geen lekker eten krijgen.’

‘Ik zal er niet over brommen, hoor!’

Vucht deed zijn overjas uit in de warme huiskamer. Anna hing hem dadelijk op aan den kapstok in de gang. Ze werd er vluchtig voor bedankt, gaf hem zijn verwarmde pantoffels aan, vroeg of hij nog wat wilde gebruiken, vóór den eten en ging toen naar de keuken.

Hij liep de kamer rond, nog erg boos over dat gezegde van Randrooy. Die ploert! Hij had hem dat zelf eens moeten zeggen, van dat vrije huwelijk....

Vucht liep zichzelf op te hitsen, tot hij, rood van kwaadheid, naar de keuken wilde stuiven om 't Anna dadelijk te vertellen. Zij zou 't naar vinden, maar hij moest zijn hart lucht geven. Hij hoefde al zijn verdriet niet alleen te dragen. Dat verkroppen was moordend voor zijn zenuwen.

Meteen kwam Anna binnen met een tafelpak vol borden en schalen.

Vucht hield zich in tot alles was opgezet. Toen begon hij te vertellen van dien gemeenen kerel, die het hield met hun loopmeisje en de onbeschaamdheid had te zeggen dat.... Zijn stem beefde, toen hij 't na zei 'óók van de vrije liefde.'

Anna had angstig zitten luisteren. Haar groote, blauwe oogen stonden strak alsof zij een verschrikkelijk droomgezicht zagen. Haar lippen werden blauwachtig wit en beefden.

'Ook van de vrije liefde,' bulderde Vucht nòg eens en nòg eens.

Zij maakte een gebaar, dat hem moest doen zwijgen.

'Nu, wat zeg jij daarvan?'

Maar ze kon niets antwoorden. Alsof moordpijn haar aangreep, viel ze voorover, jammerlijk uitkermend haar smart.

Dat begreep hij niet, dat ze nu ineens ging schreien. Hij vond haar overdreven. Over zoo iets maakt men zich nijdig, niet van streek. En nu verdubbelde zijn woede tegen Randrooy, want hij kon Anna niet zien schreien, zonder daar akelig van te worden. Die ploert, die

smeerpoes, die boef... ze moesten hem in de doos douwen, dat moesten ze.

‘Als ik geweten had dat je het zoo op zoudt nemen...’

‘Och Willem, Willem!’

Hij stond op om haar te kussen, na eerst het warme vleesch te hebben toegedekt met zijn bord.

‘Maak je daar toch niet ongelukkig over. Wat kan ons die vuilik schelen?’

‘Och Willem, je weet niet wat ik al heb uitgestaan. Ik zweeg maar om je niet ellendig te maken. Het is verschrikkelijk, verschrikkelijk! O, God, het is zoo erg, Willem.’ Het zal niet uit te houden zijn, op den duur. Andere vrouwen kunnen daar misschien tegen, ik niet. Andere vrouwen, in mijn omstandigheden, kunnen misschien zóó veel geld uitgeven dat zij nooit een aanmerking hoeven te maken en zich mogen laten afzetten en bedriegen. Maar ik moet wel strijden voor ons huishoudentje; ik mag me niet laten beetnemen. En jij kan je niet bemoeien met de leveranciers, natuurlijk niet. Jij bent een man!’

‘Maar wat is er dan toch?’ vroeg hij kortaf, erg boos dat er toch nog wat scheen te ontbreken aan zijn mooi gelukshuis.

‘Te veel om je in bijzonderheden te vertellen. Er is.... dat ik alle dagen word gesard, beleedigd, bestolen en voor gek gehouden, zonder mij te kunnen verdedigen en dat ik heb gezwegen, te lang, veel te lang, om jou niet ellendig te maken. Maar nu jij je beklagt en woedend maakt over een kleinigheid, nu moet je mij ook aanhooren, nu moet je ook lijden om mij; want ik heb duizendmaal meer moeten hooren en ik klaagde niet.’

‘Wel almachtig! dat is toch mijn schuld niet. Had me maar gezegd wat er was, dan zou ik je wel....’

‘Je zoudt, je zoudt.... niemendal. De menschen passen wel op dat ze geen wapens geven aan hun vijanden. Ze schelden mij niet uit; ze jouwen me niet na, op straat. Och neen. Maar de knechts van al onze leveranciers, van den bakker, den slager, de melkinrichting, den vischboer.... allemaal laten ze mij voelen dat ze mij voor een gemeene meid houden, dat

ik, in hun oog, geen haar beter ben dan die vrouwen uit de straat hierachter, die hen open doen in losse peignoirs en met zich laten stoeien. Dat heb ik zelf gezien, dat ze het deden. En ze vinden mij onuitstaanbaar, omdat ik niet eens praatjes met hen maak. Brutaal grinnikend, kijken ze mij aan. Ze maken vuile toespelingen, die ik half begrijp; ze bedriegen mij, en, als ik aanmerking maak, wordt mij gezegd dat mijn “meheer” niet op een paar centen zal kijken, dat ik het geld gemakkelijk genoeg verdien.... Een venter met fruit wou me anannassen verkoopen. Ik zei hem niets nodig te hebben. “Voor een lekkeren zoen krijg je er een, liefje,” was het antwoord. De meid van hierboven hoorde het en ging gierend van pret de trap op om 't aan haar mevrouw te vertellen. En zoo beleedigen ze mij alle dagen.

Van morgen is de huisheer er geweest. Hij moest jou spreken. Het loopmeisje vertelde dat je uit was, maar dat hij “mevrouw” spreken kon.

“Mevrouw?” - hoorde ik de man zeggen - “neen, zulk soort van mevrouwen, daar praat

ik niet meê. Ik moet meneer hebben.”

En nu komt hij van avond terug. Het is niet uit te houden voor me. Al dien tijd heb ik gezwegen, nu bijna drie maanden lang. Ik heb je niet willen ontgoochelen. Je dacht zoo heel naïef dat ik volkomen gelukkig was, alleen wat verdrietig om mijn moeder. Je wist niet wat ik uitstond....’

‘Neen, natuurlijk, hoe zou ik dat geweten hebben?’

‘Is dat alles, wat je nu zegt? Heb je geen medelijden met me?’

‘O, natuurlijk, natuurlijk! Arm vrouwtje! Och, ja! Erg medelijden heb ik met je. Maar, je moest toch heel hoog staan boven die misères. Dat mindere volk snapt natuurlijk het onderscheid niet. Ze hebben eerst mij alleen gekend, hier in huis, en nu... maar, weet je wat, Anna?... We zullen verhuizen; we zullen de buurt uitgaan. Hè? Is dat niet goed bedacht? Ergens anders houdt iedereen je voor mijn wettige vrouw en daar....’

‘Och, kom! Je praat alsof er geen meiden en kwaadspreekende dames waren. Overal

wordt het bekend, waar we ook gaan wonen.’

‘Misschien; maar andere vrouwen in jou positie hebben toch geen last van die dingen.’

‘Dat zeggen zij je niet. Of, misschien, hindert haar nauwelijks, wat mij wanhopig maakt op den duur. Denk je dat een Adelheid Salvator zulke kerels niet met plezier een kwaadaardig antwoord geeft, of gekheid maakt met haar leveranciers, al naar ze er uit zien en zij gehumeurd is? Bovendien, denk je dat ik mij zal beklagen bij Vanover? Voel je niet, Willem, dat een vrouw het nog erger vindt beklaagd te worden, als zij is beleedigd, dan stil den smaad te dragen, die haar is aangedaan?’

Vucht antwoordde niet. Hij trilde van woede; hij begreep wel dat hij machteloos was tegenover die vijanden van buiten, die de publieke opinie vertegenwoordigden en legio waren. Hij kon niet eens klagen bij zijn leveranciers zonder zich belachelijk te maken. Het was immers waar; hij wàs getrouwd en Anna wàs zijn *maitresse*. 't Had er allen schijn van dat hij haar onderhield....

‘Zal het canaille nu ons geluk bederven?’ riep hij, vloekend.

‘Als we héél, héél veel geluk hadden, binnenshuis, dàn zou misschien mijn verdriet al vervlogen zijn, vóór ik in de huiskamer kwam.’

‘O, zie je wel? Indirect is 't mijn schuld! Dacht ik het niet?’

‘Neen, Willem, neen. Het is niet jou schuld; maar de mijne. Ik had gedacht dat ons samenleven anders wezen zou dan het is: inniger, dieper, dat ik me zóó hoog gelukkig voelen zou, dat de smaad van de wereld mij niet zou kunnen bereiken. Maar dat zal wel komen, langzamerhand, als jij wat minder gaat geven om je relaties en wat meer om je geluk in huis.’

- ‘Maar, Anna, ik moet relaties maken, dat weet je wel. Ik kan toch niet eeuwig thuis hokken.’

Anna zag hem rood worden van drift. Ze antwoordde op vriendelijken toon met een ironie, die te fijn voor hem was:

‘Dat is waar. Je ziel vliegt de wereld in.’

Ik mag niet jaloersch wezen. De ziel van een man hoort niet in huis.’

Vucht gaf geen antwoord. Hij nam het bord van den vleeschschotel en begon rustig den biefstuk te snijden.

Dat hij alleen at en Anna niets anders deed dan haar eten fijn snijden en -prikken, viel hem niet op. Hij vertelde van zijn kennissen, van zijn succès met den ongeschreven roman, vroeg Anna wat zij gedaan had, of haar pas verzonden artikelen waren aangenomen en prees haar ijver. Ze moesten háár toch maar hebben, aan de redacties!

Zij werden gestoord door nijdig bellen.

‘Dat zal Krulman wezen. Doe jij open, Willem. Ik ga naar de keuken.’

Anna had juist geraden.

‘Zoo, Krulman,’ - zei Willem - ‘Moet je mij spreken? Kom binnen.’

Hij ging voor naar de huiskamer, gevolgd door den nog altijd zwijgenden huisbaas, een mannetje met een groot hoofd, waarvan het lage hoedje niet scheen af te willen. Kleine, grijze oogjes lagen diep onder den rand van

zijn hoofddekseel als venstertjes onder een luifel. Een akelig stompje met vuile gaten nog misvormend het gemeene, gladgeschoren gezicht, diende den man tot neus. Over een groezelig overhemd, plooidde een vuil zwart dasje neêr en ongewasschen handen staken ver uit een rossig lakensch colbertje.

‘Zet je hoed af; ga zitten’ - zei Vucht, ofschoon hij wee werd van de benauwde lucht, die er met den baas in de kamer was gekomen.

‘Dat is niet noodig,’ antwoordde Krulman, wiens oogjes nu vlug in de diepe kassen draaiden, als om te schatten in hoeverre zijn bewoner in goeden doen verkeerde.

Daar hij zwijgend bleef staan met den hoed op, vroeg Willem:

‘En wat is de boodschap?’

‘Of meneer genegen is het huis te koopen?’

‘Te koopen? Wel neen. Hoe kom je daar aan? Daar heb ik nooit over gedacht. Te koopen? En.... voor hoeveel zou dat moeten wezen?’

‘Twintig.’

‘Twintig duizend gulden? Maar, Krulman, hoe heb ik het met je? Ik verwoon zes honderd, de bovenburen vier, dat is duizend samen. Dan zou ik immers, na aftrek van belasting, reparatie en assurantie, zoowat drie percent van mijn geld maken, zeg drie en een half! Neen, dat is geen vraag.’

‘Geen cent minder, meneer.’

‘Nu, dat is dus afgedaan. Ik dank er voor.’

‘Dan zult uwe moeten verhuizen.’

‘Verhuizen? Waarom? Is er dan een bod gedaan?’

‘Neen, meneer. Maar dan moet u verhuizen.’

‘Waarom?’

‘Nou, dat zal meneer wel begrijpen.’

‘Vraag excuus. Dat begrijp ik volstrekt niet.’

‘Ja, ziet u, de bovenbewoners gaan weg, als u blijft, en meneer Randrooy gaat weg, als u blijft.... vanwege het hippie, dat uwe hier in huis hebt.’

‘Wát? Het... hippie?’

‘Nou ja, de dame zal ik dan maar zeggen. Als u het huis koopen wilt, dan is 't goed en

anders is 't consigne “verkassen.” Denk daar ereis over.’

Ofschoon hij huiverde van drift, kon Vucht zich nog genoeg beheerschen om te antwoorden:

‘Dat is niet noodig, Krulman. Met Mei kan je over mijn woning beschikken.’

‘Goed, meneer. En de kijkdagen? Is Maandag en Donderdag goed?’

‘Best, hoor.’

‘Van twee tot vier?’

‘Jawel.’

‘En, zou ik meneer dan mogen vragen of dat het loopmeisje zeggen mocht als dat de dame hier in huis meneer z'n zuster is? Of, als meneer liever wil, z'n vrouw?’

Nu liep Vucht op het kereltje af, de vuisten gebald, de schouders hoog opgetrokken:

‘Mijn deur uit,’ bulderde hij - ‘mijn deur uit, marsch, of ik smijt je d'r uit.’

Krulman keerde zich om en stapte rustig de gang door.

Toen hij hoorde dat Vucht hem volgde, zag hij dreigend om:

‘Raak me niet an, hoor je? Raak me niet an’.... en, toen hij de deur open had,....
‘uitsmijter!’

Anna snelde nu naar Willem.

‘O, mijn jongen, mijn arm, arm mannetje!’

Ze sloeg haar armen om zijn hals en kuste hem en gaf hem alle lieve naampjes, die zij voor hem had bedacht in haar oogenblikken van geluk.

‘Och, nu jij ook! Nu jij ook dat verdriet! Arm, arm mannetje!’

Hij voelde zijn oogen vochtig worden, deed zijn best om niet te schreien; maar een hevige snik verried hem.

‘Ja, het is toch wèl erg, als zoo'n ploert je dat zegt. Nu voel ik het ook. O, kind, wat moeten we uitstaan!’

Zij nam hem mee naar binnen, ging op zijn knie zitten, streelde hem zachtjes, moederlijk, en dronk zijn tranen.

‘Zoo had ik jou ook moeten troosten, straks, onder 't eten,’ zei Willem.

‘Och, ventlief, troosten, troosten.... daar zijn wij, vrouwen, voor.’

Nu kwam over hen dat smartgevoel van gekwelde liefde, dat menschen nog gelukkig maken kan, omdat zij zich door hun verdriet het bestaan hunner liefde inniger bewust worden. De een voelt zijn leed gedragen door den ander en weet dat ook zijn smart zuiver medelijden is.

Willem en Anna vergaten dat de tafel nog was gedekt en zeiden elkander telkens weer die eenvoudige woorden, zoo weinig in aantal, waarmee de menschelijke taal het hoogste der menschenziel wil uitdrukken. Die arme, kleine, stumperige woordjes! Wat zijn ze bleek, bij den gloed, die zich door hen willen laten dragen.

Zij werden weêr opgeschrikt door ontstuimig gebel.

‘God! wat zal er nu weêr zijn?’ riep Willem.

Hij deed open. Anna durfde niet.

Vanoever en Adelheid zeiden hem vroolijk goeden avond. Hij was dolblij nu eens be-

vriende gezichten te zien en ontving hen met een opbruisching van hartelijkheid.

‘Kom binnen, kom binnen. De tafel is nog niet afgenomen, maar dat hindert niet. Anna zal koffie zetten of thee, wat je wilt. Dat is een verrassing! Daar doe jelui goed aan, hoor!’

’t Viel Vanoever meê dat zijn vrouw zoo werd ontvangen. Hij schudde Vucht hartelijk de hand.

Maar Anna ontving haar bezoekers koeltjes. Zij kon niet veinzen en nam ’t hun kwalijk dat ze haar intiem samenzijn met Willem zoo gauw afbraken. In weken had Vucht niet zoo teeder tot haar gesproken. De oogenblikken, waarin ze ten volle aan zijn groote liefde kon gelooven, werden hoe langer hoe zeldzamer.

‘Zat jelui een beetje te vrijen?’ vroeg Adelheid. ‘En haast niet gegeten? Wel, wel, dat we jelui nu zoo snappen, hè? Nu, geneer je maar niet, Anna-lief. ’t Is nog gepermitteerd, hoor.’

‘Drinken we allemaal koffie?’ vroeg de gastvrouw.

‘Zeker, allemaal. Ik graag met een glaasje van 't een of ander. Mijn gemaal item.... als 't niet indiscreet is.’

Anna ging koffie zetten, gaf sigaren, sigaretten en kummel.

Adelheid schonk de likeurglaasjes vol en stak een sigaret op.

‘We komen je aanwerven, Vucht.’

‘Aanwerven?’ vroeg Anna, die weêr was binnen gekomen, ‘en waarvoor?’

‘Je moet weten dat Vanoever een satyriek blijspel heeft geschreven. 't Is van belang goed. Ik heb er een tooneeltje ingelascht, een jolige scène, zoo'n beetje Fransch, zie-je? dat zien de lui wel graag. En.... nu wilden wij eens kijken wat voor effect dat meesterwerk maakt als het gespeeld wordt, of er ook wat in dient gewijzigd of bijgevoegd of gecoupeerd. Enfin, een stuk kan je eerst met volkomen zekerheid beoordeelen als je 't ziet opvoeren. Dat begrijpt ieder. 't Is net als een vuurwerk. Als de dooje boel van zonnen en voetzoekers en pijlen en weet-ik-wat aan 't palengeraamte zit, dan moet je al verduiveld veel verstand van

pyrotechniek hebben om te kunnen zien hoe 'n effect het maken zal wanneer het aangestoken is. Daarom, moet “*Brave luidjes*” gespeeld worden.’

‘Onder ons, natuurlijk. Met mij en een paar goede vrienden tot eenige toeschouwers.’

‘En als het goed in elkaar zit....’

‘Dan ga ik er mee naar 't *Nederlandsch Tooneel*.’

Adelheid stak een nieuwe sigaret op, sloeg de beenen van elkaar en kletste zichforsch met de platte hand tegen de dij.

‘Wat lekker, als Vanoever succès heeft.’

‘Nu, zóó ver zijn we nog niet’ - zei deze. ‘Eerst moet ik Vucht vragen of hij een rol in mijn stuk wil vervullen. 't Is een mooie, niet lang, niet moeilijk: de rol van een jong *Viveur*, die een onvoorzichtig, dartel vrouwtje het hof maakt.’

‘Het vrouwtje ben ik’ - zei Adelheid, verliefd doende.

‘Maar.... Willem heeft nog nooit komedie gespeeld, wel?’ vroeg Anna.

‘Ja, lieveling, vroeger.... nog al dikwijls.’

‘Bravo! Dus, we mogen op je rekenen?’

‘Wie komen er luisteren?’

‘Och, Anna, natuurlijk; jelui gemeenschappelijke vrienden; juffrouw Bongers, juffrouw Schippers, als die wil, een paar heeren van de pers, collega's van mijn genie, om raad te geven.... meer niet.’

‘Vucht heeft al zoo veel te doen met zijn roman. Hij hoopt zijn boek binnen het jaar af te krijgen en de eerste regel moet nog geschreven worden. 't Zal niet gaan, hè Willem?’

‘Maar in zes weken is alles afgelopen: 't instudeeren, de repetities, de voorstelling. Men moet wat voor zijn beste vrienden over hebben. Als Vanoever voor Vucht wat doen kon zou hij zich niet zoo lang bedenken.’

‘Enfin, top dan maar,’ - antwoordde Willem.

Anna zag hem verdrietig aan.

‘Je zult er geen spijt van hebben,’ schertste Adelheid. ‘'t Is een geniaal stuk. En mijn tooneeltje, nou! Echt, hoor!’

‘Wat is dat dan?’ vroeg Anna. ‘Zeker een zoen-partij, als 't zoo fransch moet wezen?’

‘Neen, lief duifje, ik zoen je man in 't ge-

heel niet, hoor. Maar... dat is een verrassing. Het heele stuk moet natuurlijk voor jou en de anderen een nieuwtje blijven, anders kun je niet oordeelen. 't Publiek weet ook niet waar 't heen gaat, den eersten avond, als de Kritiek er is.'

Na eenige oogenblikken over andere dingen te hebben gepraat, namen Vanoever en mevrouw Salvator afscheid. Ze moesten nog anderen gaan opporren. Willem liet uit. Anna hoorde dat Adelheid hem toeriep:

‘Je zult er geen spijt van hebben, oudje!’

Zij was bang voor die vrouw. Wat had ze met Willem voor? Zou ze hem tot amant willen nemen?

‘Willem,’ - vroeg ze, openhartig, - ‘denk je niet dat Adelheid verliefd op je is? Ze vindt je een mooien man, dat heeft ze mij zelf gezegd. Die vrouw is dol op je, dat kan ik aan haar oogen zien. Het is een lichtzinnig mensch....’

‘Och kom, wat zeur je nu toch! Als jij nu nog jaloersch gaat worden er bij, dan is onze ellende heelemaal niet te overzien. Ik

doe het om Vanoever te helpen, dat weet je heel goed. Adelheid kan me geen cent schelen.'

'Ze heeft manieren, jakkes!'

Vucht ging een sigaar opsteken.

'En ze keek je zoo gemeen aan, toen ze op haar dij sloeg.'

'Och, kom, dat dacht je maar in je jaloezie.'

'Die intimiteit van de repetities... jelui zult elkaar alle dagen zien, samen je rollen instudeeren, allerlei bepraten.... misschien moet je haar wel helpen aankleeden. Zoo'n mensch heeft natuurlijk geen schaamtegevoel. O, Willem, zeg: kun je nog niet bedanken?'

'Wel neen, ben je dwaas? Bedanken! 'n mooi ding. Vanoever zou helsch wezen.'

'En als ik nu ongelukkig ben, als je niet bedankt?'

'Grillen, kuren, anders niet. Je bent zenuwachtig. Je slaat door. Als ik je bedriegen wou, dan zou ik het toch niet doen met de vrouw van mijn besten vriend.'

'Jij wilt me ook niet bedriegen. Maar zij wil dat je het doet.'

'Nu dàt wêer. Nu moet me den eenigen

kans op wat afleiding in deze narigheid ontnomen worden! Goed, goed. Ik zàl bedanken, hoor. Ik zàl bedanken, nu je het eischt, natuurlijk. Ik wil je verdriet niet vergrooten. Je bent al ongelukkig genoeg met me, dat weet ik wel. Je hebt al spijt.'

'Willem!'

'Nu, dan heb je geen spijt. Des te beter. Geef me maar een zoen. Ik ga geen komedie spelen met Adelheid. 't Is beloofd. Huil maar niet.' Hij kuste haar driftig op den mond.

'Och, als 't zoo'n genoeg voor je is, doe het dan maar. Ik màg niet aan je twijfelen. Ik màg niet egoïstisch wezen. Maar toe, beloof me voorzichtig te zijn. Laat die vrouw je niet in haar macht krijgen.'

'Als ik het doe is 't voor Vanoever, dat weet je wel. Adelheid kan van mijn part gestolen worden.'

'Dat zal wel niet gebeuren,' zei Anna glimlachend.

Willem werd nu heel lief voor haar.

Hij zou maar niet naar zijn kamer gaan, waar hij alle avonden, die hij thuis doorbracht,

realistische Fransche romans zat te lezen: Emile Zola, Descaves, Bonnetain, Méténier, Jean Richepin, de Goncourt.... Hij zou bij haar blijven praten. Inderdaad hield hij haar een paar uur bezig met verhalen uit zijn jeugd. Ze wist van zijn intiem verleden nog weinig en stelde veel belang in zijn school-ervaringen en zijn kantoor-histories. Toen praatten ze, als vroeger, over de ideeën, die hen hadden samengebracht.

't Was Anna, dien nacht, niet mogelijk in slaap te komen. Zoodra zij Willems vriendelijke stem niet meer hoorde, werd zij angstig. O, die vrouw, die gemeene vrouw! Ze zag nu weêr duidelijk haar loerende oogen vol begeerte op Willem gericht; ze hoorde weêr dat gemeen lokkende in haar stem en dat geklets van de vlakke hand op haar dikke dij.... Zou ze maar niet liever aan Willem zeggen dat hij nog bedanken moest, dat zij hem niet mòcht laten spelen met die vrouw, die het er op aanlegde hem te verleiden? Ja, ja! dat zou ze doen.

Als zij maar durfde.

En nu bedacht zij hoe boos Willem zijn zou.

‘Vertrouw je mij niet?’

Och, hèm vertrouwde zij wel. Maar, die vrouw....

Een oogenblik van zwakheid en 't was gedaan met haar broos geluk. Of, misschien, zou zij 't nooit weten als hij haar eens bedroog. O, dat was nog waarschijnlijker, dat ze 't nooit weten zou en nòg verschrikkelijker. Als hij komedie spelen ging met dat mensch, dan zou ze altijd kunnen denken, moeten denken misschien: hij bedriegt me; hij bedriegt me! Ze mocht hem niet wantrouwen. Maar ze was toch niet meesteres over haar gedachten, over haar angst. Zij kon het niet helpen dat ze schreide van wanhoop, den ganschen, langen nacht.

En, toen 't ochtend was, durfde zij niet bekennen wat zij geleden had.

Zij zweeg.

Beneden gekomen, vond ze al een pakje voor Willem. Het adres was door Adelheid geschreven. Een copie van het stuk, zeker!

Ja, dat hield het in, met een briefje. Adel-

heid vroeg hem spoedig voort te maken. Den volgenden avond, zou het stuk in zijn geheel worden gelezen door de spelers, liefst zoo goed mogelijk.

Terstond na 't ontbijt, in plaats van te gaan wandelen, zooals hij gewoon was, sloot Vucht zich in zijn kamer op. Om één uur dronk hij haastig koffie. Eerst met etenstijd, kwam hij beneden.

‘Je hebt vandaag geen relaties gemaakt!’ - zei Anna, bedroefd - ‘en ik heb er je niet meer om gezien.’

‘Ik begin aan mijn roman, lieveling.’

‘Of, heb je het stuk zitten instudeeren?’

‘Ik heb 't gelezen, natuurlijk. 't Is knap, heel knap. Vanoever zal er succes mee hebben.’

‘En Adelheid?’

‘Adelheid ook. Maar... Zoo vraagt men den boeren de kunst af. Je weet, het moet een nieuwtje blijven.’

‘Zeg, Willem... er komt toch geen gemeene passage in voor?’

‘Ben je dwaas, kindje? Het is een heel fatsoenlijk stuk.’

‘En, Adelheid en jij, wat doen jullie?’

‘Ik maak haar het hof. Zij verveelt zich. We gaan samen.... maar dat mag ik niet vertellen. We zoenen niet, we zitten niet bij elkaar op schoot, we zeggen mekaar niet eens lieve woordjes.’

‘Op het tooneel!’

‘Ja, dat zeg ik je juist.’

‘Doe het dan ook niet achter de schermen, hè?’

Willem lachte. Hij vond Anna wel leuk.

Anna moest even de kamer uitgaan om Vucht niet te laten merken dat zij weende.

Vijfde hoofdstuk.

Anna had de koffietafel opgeruimd en zat nu ijverig te werken in de huiskamer. Ze had veel te doen, want geen der bladen en tijdschriften, waarin zij schreef, had meer kopy van haar en Anna zorgde zooveel mogelijk dat elk beschikbaar plaatsje met haar artikelen werd gevuld. 't Was een jacht op honorarium, die ze misschien niet lang zou kunnen volhouden, maar die tot nu toe voorspoedig was gebleven. Zij wilde zooveel mogelijk verdienen, kon het zijn, evenveel als het inkomen van Willem bedroeg. En, terwijl deze prettig op zijn studeerkamer zat te lezen, nu en dan zijn rol in Vanoevers blijspel nog eens doorlopend, schreef zij, gejaagd, een kort praatje over het

wielrijden door dames, een haar door de redactie van een groot weekblad aangegeven onderwerp.

Zij zat niet rustig in de huiskamer.

Nu en dan zong het loopmeisje een of ander straatlied, aldoor hetzelfde couplet, eindeloos herhaald, tot zij door een leverancier werd gestoord. Anna hoorde haar dan praten en giechelen aan de voordeur tot ze, weêr galmend, de gang door naar het keukentje liep. Als het loopmeisje zich begon te vervelen, bedacht zij een boodschap.

‘Mefrou, mag ik as-je-blijft wat seep hale?’

En, zoo er een weigering volgde, ging ze smijten met alle deuren van 't huis, zoodat Anna's tafel onder haar handen dreunde of rammelde zij, zoo hard ze kon, met glazen en borden en pannen.

Bovendien werd Anna gestoord door de tallooze collectanten voor alle denkbare soorten van armen; door venters met papier en potlooden, oude vrouwtjes met zeep en haarspelden.... Het loopmeisje verkoos niemand uit eigen beweging weg te zenden, onder voor-

wensel dat de menschen anders kwaad op háár werden en gingen schelden en burengeruchten maken aan de deur.

't Was vermoeiend zoo te moeten werken; maar 't kon niet anders worden, nooit, nooit! Zij moest immers het huishouden doen en daar komt geen eind aan 't besturen van een Hollandsch huishouden, zelfs niet al is men maar met z'n beiden. Zoolang de vrouw niet is uitgegaan, dreint het door. En zij kòn niet uit. Wel had Anna er over gedacht ergens buitenshuis te gaan schrijven, bijvoorbeeld op het dames-lees-museum; maar wie weet wat het akelige loopkind dàn zou uithalen? 't Kon niet buiten toezicht worden gelaten.

'Mefrou, daar is een juffrou' - teemde 't loopkind.

'Wie dan? Vraag eerst den naam, als-'t je blijft.'

'Die leelijkerd, mefrou, uwes friendin Lowiese, za 'k maar zegge.'

'Laat maar binnen.'

Anna begreep dat Louise Schipper bedoeld werd.

Louise kwam bedremmeld binnen.

‘Bonjour.... ik stoor je toch niet?’

‘Jij? Nooit, hoor. Ga zitten.’

‘Ik.... ik kom je wat vertellen, waar je heel boos om zult zijn.’

‘Och, kom! Wat is dat dan voor ergs?’

‘Ja, zie-je, ik.... ik wou bedanken als lid van de V.V.V.’

‘Zóó? Mag ik raden waarom? - Je gaat trouwen, hè?’

Louise bloosde hevig. 't Was waar: ze ging trouwen en, heel uitvoerig, vertelde zij hoe een weduwnaar met vier kinderen haar ten huwelijk gevraagd had. Een kennisje, die 't erg nodig had, zou haar thuis vervangen, tegen salaris. Alles was in orde. Alleen wou haar aanstaande graag dat zij bedankte voor de V.V.V. Hij was heel erg tegen de vrouwenemancipatie en had over 't algemeen zeer ouderwetsche begrippen, maar.... ze zou hem wel bekeeren.

‘Je komt zeker meteen afscheid van me nemen, hè? Je man zal wel niet willen dat je met mij blijft omgaan. Anders was je hem

wel komen presenteren. Zeg 't maar ronduit, Louise; ik zal er niet boos om worden, hoor. Is het zoo?’

Louise knikte. Haar oogen schoten vol tranen.

‘Wees daar niet bedroefd om. Je kunt mij nu wel missen. Ik zal met evenveel hartelijke vriendschap aan je blijven denken alsof je ver weg gegaan waart, naar de Oost, bijvoorbeeld.’

‘Och, 't is maar voorloopig, zie-je? Karel zal wel tot andere gedachten komen. Ik had het je niet eens gezegd. Maar, nu je het raadt... Lieve Anna, ik kan je niet zeggen wat het mij kost.... ik houd zoo veel van je... ik bewonder je zoo van harte... Maar ik durfde niet weigeren aan zijn wensch te voldoen. 't Zou me mijn geluk hebben kunnen kosten en je weet wat mijn leven is geweest....’

‘Ja. Elke kans op geluk moet duur worden betaald. En dan zijn er nog zooveel nieten in die loterij van 't leven.’

‘Wat zeg je dat somber, Anna. Heb jij dan niet gevonden, wat je hoopte? Dat zou toch vreeselijk zijn.’

‘Ik ben niet te beklagen. Willem houdt nog heel veel van me.’

‘Na vier maanden, dat wil ik wel gelooven!’

‘Maar, we hebben veel ondervonden, dat weet je... Enfin!... Laat ik je nu geluk wenschen. Geef me een zoen, Louise.’

Zij omhelsden elkander schreiend. Zonder een woord te zeggen, vluchtte Louise de kamer uit.

Anna kon niet verder schrijven. Ze bleef lang zitten nadenken.

Welk een leven ging haar vriendin tegemoet! Het zou onbarmhartig zijn geweest Louise te vragen hoe haar aanstaande man met zijn vier kinderen en ouderwetsche begrippen er uitzag. Anna kon zich het type wel voorstellen. Hè, ze had er niet naar gevraagd wat hij deed en Louise had het niet uit zichzelf gezegd. Zij schaamde zich bepaald over de betrekking van haar Karel. Van liefde zou wel geen sprake zijn, bij geen van beiden. Een beetje vriendschap van haar kant en van den zijne juist genoeg waardeering om haar een goede moeder te achten voor zijn kinderen. Misschien was

Louise hem wel gerecommandeerd als niet verwend, niet veeleischend en prachtig gedresseerd voor het huishouden zonder zelfs burgermensenweelde.

Ja, die arme Louise! Wel zou de familie van haar man, versterkt door die van zijn eerste vrouw, haar op de handen kijken en vitten en durven tegen haar, die door geen mannepassie werd beschermd.... Maar misschien vond zij wat weldadige affectie bij de kinderen. Anna verweet zich, niet te hebben gevraagd hoe oud ze waren en van welk geslacht.

Louise was ook zoo ontdaan en zoo gauw gevlucht, 't arme meisje!

‘En die arme ik!’ zuchtte Anna. ‘Weer een vriendin minder op de wereld!’

Zij schrikte er van dat het haar zóó veel kon schelen. 't Was alsof de goede Louise had gestaan vóór een groote leegte om haar te beletten die te zien en nu plotseling was terzijde geweken. Inééns besepte Anna hoe zeer zij alleen stond. Kennissen, zoogenaamde geestverwanten, bewonderende leerlingen, die

haar raad vroegen en tevens een aanbevelend woord voor haar manuscripten, o, die had ze genoeg. De meeste dames, die schreven over sociale quaesties, beriepen zich op haar in opstelletjes, waarin Anna Heuvelinck's ideeën op bijna kinderlijke wijze werden verwaterd. Maar echte vriendschap, ware toewijding kon zij bij geen van die allen ontdekken. Zij werd gevolgd, zooals men den grooten vogel, die een stuk brood is machtig geworden, gevolgd ziet door kleintjes, die azen op vallende kruimkens.

Haar familie bestond niet meer voor haar. Zij bedacht telkens met ontzetting, dat haar oude moeder zou komen te sterven zonder door haar eenig kind te worden bijgestaan in de laatste ure. Haar liefste leerlingen van de school zouden het griezellig vinden dat ze zoo familiaar hadden omgegaan met een 'gemeen mensch.'

Zij had niemand op de wereld dan Willem.

O, in die eerste dagen van hun samenleven, toen zij hem nog kon gelukkig maken met een omhelzing en verrukken met een woord van passie, verbeeldde zij zich een zeer

verheven bestaan te zullen leiden, hoog te leven boven het alledaagsche, onbereikbaar voor het kleine, het kwade, het menschelijk venijn. Zij spraken van hun strijd, hun overwinning, hun groote daad. Zij meenden, toen, dat er inééns wat anders zou worden in haar omgeving, dat zij zouden gevoelen welken invloed er van hen uitging.... Maar er was met hen niets anders gebeurd dan alle menschen ondervinden die, buiten wet en publieke opinie om, een huwelijk sluiten. Het grootsche van haar daad openbaarde zich in geen enkel gevolg. Al hun tegenspoed, hun verdrietelijkheid, zelfs hun isolement was klein, nietig, zonder glans gebleven. Geen martelaarskroon moesten ze dragen, ze leden niets voor het oog der menigte; men kwelde hen stilletjes, zóó dat niemand vernam van smaad en leed, zóó dat ze werden vergeten.

Willem zocht beklag bij koffiehuisvrienden. Zij beklagde zich zelfs niet bij haar vriendinnen. Ze waren immers niet te beklagen! De menschen zouden gek moeten zijn om medelijden met hen te hebben. Willem zou nooit no-

taris worden, maar hij had genoeg fortuin om bedaard van zijn rente te kunnen leven; Anna was gecompromitteerd, maar door haar talent, het kleine vermogen, dat ze bezat en 't grootere, dat zij nog te wachten had, even onafhankelijk als haar vrije-echtgenoot. Dat hùn luidjes niet met hen wilden omgaan, was geen ramp. Ze vonden zichzelf toch veel te goed voor hun omgeving. Ze moesten andere vrienden zoeken en vooral niet beginnen met den neus op te trekken voor een Salvator.... Och ja, dat zou men vinden, als men nog nadacht over hun toestand.

Zij behoefden ook niet beklagd te worden; zij mochten geen martelaarskroon eischen; hun gemeenschappelijke daad was er een van gruwelijk egoïsme. 't Ging niemand aan dat Anna zich had gegeven uit edelmoedigheid; men zag het lijden der moeder. 't Ging niemand aan dat Willem levenslang ongelukkig zou zijn geweest zonder Anna; men zag het overspel en de rampzalige eerste vrouw. In welk een dwazen waan hadden zij toch verkeerd, toen ze meenden heldhaftig te zijn?... Nu overzag

Anna hun toestand met het oog van een derde en zij begreep waarom hun daad niets was voor anderen, zelfs niet voor hun geestverwanten.

Maar voor elkander konden zij toch alles wezen, wat ze zich hadden voorgenomen te zijn.

Wat was zij voor Willem?

Och, in verhouding tot hetgeen ze had moeten doen om iets voor hem te kunnen wezen, zoo bitter en bitter weinig. Het leed, dat zij haar moeder berokkend had, woog zoo veel zwaarder dan het geluk, dat zij Willem had mogen geven. Hij kon niet buiten de achting van de menschen met wie hij zoo lang had omgegaan. Hij leed en zou vreeselijk gaan lijden door de vijandschap en den afkeer, die ze hem betoonden. Zij was veel in zijn leven, maar zelfs nu reeds niet meer alles. Het geluk, dat ze hem meende te kunnen schenken, was zoo onvolkomen gebleken. Het hief hem niet boven de alledaagsche narigheid, waarvoor hij zich zoo overgevoelig betoonde. Het inspireerde hem niet eens. Dat was haar een groot verdriet

dat Willem, die vroeger nog wel eens een edelmoedig gedacht artikel schreef, nu maar niet beginnen kon aan degelijk werk. Onder voorwendsel zich voor te bereiden voor zijn roman, verslond hij allerlei fransche lectuur. Hij haakte naar afleiding en dacht blijkbaar niet aan de mogelijkheid, die volmaakt in zijn werk te vinden. Zij gaf zich volkomen; hij zocht gezelschap van kennissen, die ver beneden hem moesten staan in ontwikkeling en gevoel. Waarom? Misschien omdat hij gewoon was veel menschen te spreken, te werken in gezelschap van anderen, op een druk kantoor. Maar, dan moest hij wat anders beginnen: niet langer zijn tijd verbeuzelen, zijn geestkracht laten versterven en, om wat afleiding, haar het verdriet doen te gaan komediespelen met Adelheid Salvator.

O, misschien had zij, in de meening hem het geluk te geven waarnaar hij smachtte, dien man juist ongelukkig gemaakt door hem te rukken uit zijn alledaagsche omgeving, door hem te isoleeren. Willem was niet sterk genoeg voor zulk een isolement. Hij had niet genoeg in zich

zelf om gelukkig te kunnen zijn zonder de oppervlakkige sympathie van alledaagsche menschen.... 't Was wèl verschrikkelijk; maar zij moest het zich bekennen.

En zij beklagde Louise!

* * *

Reeds om vier uur hoorde zij Willem thuis komen. Hij kwam dadelijk de huiskamer binnen. Anna schoof haar papieren in een vloeiboek en stond op om hem te omhelzen.

‘Dag lieveling, ik blijf nu eens bij je praten, Geef me een glas port, neem er zelf ook een en steek het gas op, hè? 't Is hier akelig donker. Hoe kon je zien te schrijven?’

Anna deed wat haar gevraagd werd.

‘Wat ben je vroeg thuis, Willem, en wat zie je er tevreden uit. Dat ben ik niet van je gewend, in den laatsten tijd.’

‘Och, ik heb me geamuseerd.’

‘Bij Adelheid?’

‘Bij Vanoever, ja. Het stuk is heel goed, hoor! Van belang geestig en 't zit er flink in.

Aanstaanden Zondag gaat het. En jij? Ben je tevreden over je middag?’

Anna vertelde van Louise's engagement en van haar afscheid.

‘Och ja,’ - zei Willem - ‘we leven in een cirkel van vijandige mensen. Daar moet je maar niet aan denken. Ik had ook erg het land, vóór ik de deur uitging. Er lag een brief in de bus van Landman. Hij moet me spreken voor zaken, morgen. Er is wat met Betsy. Ze zal het niet lang meer maken.’

‘En jij gaat rustig komediespelen? Maar, Willem, wat moet ik daarvan denken?’

‘Och, ik kon alle lui toch niet voor gek laten zitten. Er móést gerepeteerd worden. Bovendien, hoe eer dat arme schepsel uit haar lijden is, hoe beter. Dat is nu niets om je akelig over te maken. Als het gebeurde, zou 't een heele verandering geven voor ons.... een verandering ten goede.’

‘Dat zie ik niet in. Wat wij gedaan hebben, blijft gedaan.’

‘Nu, daarover praten we later wel eens. Ik ben nu wat moê.’

Anna keek hem strak in 't gelaat. Hij zag er, inderdaad, vermoeid uit.

‘Je hebt je erg opgewonden, Willem. Ik wist niet dat je zoo veel van komediespelen hield.’

‘Ik moet me van belang inspannen om zoo vlug te spelen als Vanoever wil dat er gespeeld wordt en....’

‘Hoor eens, als er wat gebeurt met je vrouw, dan doe je toch niet meer meê, hè?’

‘Neen, natuurlijk niet. Ofschoon... 't zou enkel voor de wereld wezen. Iedereen weet dat het een zegen zou zijn voor haar zelf en voor mij.’

‘Waarom ben je mij niet even komen vertellen, wat de notaris schreef, vóór je de deur uitging? De tijding was daar belangrijk genoeg voor... òf, was je bang dat ik je zou hebben teruggehouden van de repetitie?’

‘Om je de waarheid te zeggen - ja. Je bent wat over... gevoelig en, heusch, ik kòn niet wegblijven. Vanoever zou woedend geweest zijn.’

‘En Adelheid nog erger, hè?’

‘Adelheid ook.’

Vucht vroeg een tweede glas port en stak een sigaar op. Anna bediende hem, treurig zwijgend.

‘Ben je boos?’ - vroeg hij.

‘Boos? Neen, niet boos. Maar, het valt me tegen van je dat je liever wat doet om dat mensch aangenaam te zijn dan wat laat voor mij. Zij coquetteert zeker vreeselijk met je. - Ik heb van middag juist zitten bedenken, Willem, dat je moest zien iets om handen te krijgen. Je komt er toch niet toe je roman te schrijven, je hebt groote behoefte aan geregeld werk en je zoudt uit verveling met dat malle mensch gaan coquetteeren tot... het te laat was.’

Vucht blies dikke rookwolken uit, wiebelde op zijn stoel en bleef zwijgen.

‘Kan je geen agentuur krijgen van 't een of ander?’

‘Zeg eens, Anna, je bent wel vriendelijk. Waarom zou ik niet even goed letterkundige van beroep kunnen wezen als zoo veel anderen? Van 't voorjaar is mijn roman klaar, dat zal je zien.’

‘Dan mag je wel geen komedie meer spelen, want dat kost je een tijd! Je woude het niet laten voor mij, laat het dan voortaan voor je zelf. Er komt niets van werken, zoolang je zoo iets aan je hoofd hebt.’

‘Je bent jaloersch op Adelheid. Dat is toch wat heel dwaas!’

‘Nee, ik ben niet jaloersch; maar ik ben bang. Heusch, dat mensch heeft een slechten invloed op je.’

‘t Is of 'k een schooljongen ben; op mijn woord van eer, 't is of ik een les van m'n moeder krijg!’

‘Durf je ook op je eerewoord zeggen dat zij niet met je coquetteert? Dat zie ik wel aan je oogen. Je durft me niet aankijken. Nu? Geef je woord van eer dat het niet waar is?’

‘Och, dat doet ze uit gewoonte, met mij niet meer dan met een ander. Vanoever weet het wel en maakt er zich niet boos om. Er steekt heusch geen kwaad achter. Het blijft bij gekheid maken. Kom, vrouwtje-lief, ik beloof je, na dit stuk, niet meer komedie te

spelen, ziedaar! Is 't nu goed? Geef me dan een zoen.'

Anna liet zich kussen.

Het loopmeisje kwam vertellen dat ze naar huis ging.

Toen de deur achter haar was toegevallen, stond Anna op om verder voor 't eten te zorgen.

Vucht was blij eenige oogenblikken alleen te worden gelaten.

Ja, hij had met Adelheid gecoquetteerd. Die vrouw, die hij niet eens mooi vond en niet eens begerlijk, zweeptte hem op tot het doen van bedenkelijke daden. Zij liet zich door hem helpen als haar schoentjes los gingen; zij had hem geroepen in de kamer, waar zij zich verkleedde, naar 't heette om een zakmes van hem te leenen, en daar moest hij haar armen bewonderen en haar onbedekte schouders, want Adelheid had vergeten haar japon aan te doen. Anna raadde juist: die vrouw kon gevaarlijk voor hem worden en was in staat hem te verleiden tot iets, waarover hij altijd berouw hebben zou. Het wàs beter haar zooveel mogelijk te vermijden. Maar, hij moest nu blijven repe-

teeren met haar, nog een vijftal dagen, en wie weet wat er in dien tijd zou gebeuren? Waarom was hij niet dadelijk meer terughoudend geweest? Nu kon hij niet plotseling veranderen. En, als zij zoo familiaar met hem deed, dan ontvielen hem galante uitdrukkingen. Ze had er zoo'n slag van hem, tegen zijn zin, voor een oogenblik te doen vergeten dat hij niet vrij was en zij evenmin, dat zij niet mochten coquetteeren, zelfs niet zonder kwade bedoelingen. Ze was een gevaarlijke vrouw. Het speet hem nu oprecht zijn rol te hebben aangenomen. Zeker, als er wat gebeurde met Betsy, zou hij dadelijk van de gelegenheid gebruik maken en zeggen dat hij voor goed bedankte om komedie te spelen. Al was 't alleen maar om Anna. Die had immers alles opgeofferd voor hem. Die arme Anna! Hij moest haar wat afleiding bezorgen. Ze zouden naar de komedie gaan, van avond nog, eer er misschien een doodsbericht van *'Meer-en-Berg'* kwam. Hoe kon hij toch zoo lichtzinnig zijn!

Och, 't was ook niet prettig in huis. Anna aldoor maar aan 't werk, nooit eens heel vROO-

lijk, zwaartillend en overgevoelig... de mensen vijandig, de inspiratie traag om te komen, geen verdiensten van eenige beteekenis en een verhuizing in 't vooruitzicht.... Natuurlijk, de omstandigheden vormen den mensch.... Hij kon niet helpen dat Adelheid hem zoo aanhaalde. Hij was komedie gaan spelen om Vanoever plezier te doen.

Als Anna eens wist wat Adelheid aan had, in 't laatste tooneel! Het fiets-kostuum van haar man! Dat was de verrassing. Ze zag er heel indecent meê uit. Voor de uitvoering, werd een ander pak gemaakt; maar zij repeteerde nu aldoor in een kleedingstuk, dat haar ontkleedde....

Ja, Anna moest eens uitgaan. Dat zou haar goed doen.

Onder 't eten, was Vucht heel vriendelijk en onderhoudend. Hij vertelde van alles, zei lieve woordjes, liet Anna eens lachen. Aan het dessert, kreeg hij een extra flesch wijn uit den kelder. Ze klonken, na een aardig complimentje van Vucht en deze begon nu, onge-

vraagd, te vertellen van Adelheid's onhebbelijke manieren en zelfs van haar kostuum in 't laatste tooneel.

‘Maar, als je denkt dat ik 't iets meer dan gewoon bespottelijk vind....’ En hij beschreef een paar bijzonderheden, luid lachend.

‘Het logge meubel zou niet kunnen bukken!’

Anna werd wat gerust gesteld. Als Willem zelf inzag hoe dwaas en leelijk de oude actrice was....

Toen sloeg hij voor naar de komedie te gaan.

‘O neen, - dat niet’ - zei Anna. ‘Je moet nu thuis blijven. Er zou bericht kunnen komen van Landman of van den dokter.’

‘Dat is waar ook. Dan mag ik hier mijn sigaar wel rooken, hè? Zeg, ik blijf je gezelschap houden, als je niet te werken hebt.’

‘Och, ik moet even een besteld artikel afmaken. Ga jij zoolang zitten lezen.’

Maar Willem zou dan liever een straatje gaan omlopen. Hij kon zoo lang zijn mond niet houden in gezelschap van zijn vrouwtje. Nu zou hij eerst zijn sigaar uitrooken.

Toen Anna had afgenomen, ging hij dan ook

wandelen. Over anderhalf uur zou hij terug zijn; dan had Anna zeker gedaan met haar werken.

't Was koud, mistig en de straten waren glad. Hij moest zich maar eens gaan tracteeren op een lekker kop koffie. In de Kalverstraat kende hij een café, waar men de allerbeste 'kleintjes' schonk. Onderweg dacht hij aan niets anders dan aan den waarschijnlijk zeer aanstaanden dood van zijn vrouw. Inééns, tot zijn verbazing eerst nu, schoot hem te binnen dat hij wel is waar buiten gemeenschap van goederen met haar gehuwd was, doch er een testament bestond, dat hem tot erfgenaam van haar vermogen maakte. Zou zijn schoonvader en diens advocaat daaraan niet hebben gedacht, òf had de eerste er bij de twintig mille voor over gehad om geen opzienbarend proces tegen hem in te stellen? Misschien.... om zijn andere dochters. En, zou hij nu dat geld behouden? Waarom niet? Hij had er verdriet genoeg voor geleden, voor die zeven honderd pop rente! Betsy had veel meer gekost in '*Meer-en-berg*' en, na de breuk met zijn schoonvader, had hij niet gewild dat deze een cent voor haar be-

taalde. O, dáárom moest Landman hem spreken. Men zou een akte van afstand of een schuldbekentenis van hem eischen, misschien! Nu, in godsnaam, hij wilde het geld teruggeven, al was 't maar om te toonen hoe edel en royaal hij was.

Vucht dronk haastig zijn koffie en liep toen hard door naar huis. Hij had er behoefte aan Anna te vertellen wat hij van plan was te doen. Die zou het zeker bijzonder in hem prijzen.

Maar, zoodra hij de deur had geopend, snelde zij hem tegemoet:

‘Het is afgelopen!’

Notaris Landman wachtte hem op zijn studeerkamer.

‘Ik mag je niet condoleeren, Vucht. Het is maar gelukkig dat het zoo is gelooopen. Ik kom je alleen, namens de familie, vragen of je de noodige stukken voor de begrafenis in Bloemendaal wilt teekenen; daar is een graf gekocht. Hier kon de plechtigheid niet plaats hebben zonder opzien te verwekken, als jij er bij waart, en erger nog als je weg bleef. De familie verzocht je ook om niet over te komen.’

‘En... het fortuin van mijn overleden vrouw?’

‘Dat erf jij, natuurlijk. Er wordt geen cent van je terug verlangd en ik heb in last je eventueel aanbod tot restitutie van de hand te wijzen.’

‘t Zal wel niet uit pure sympathie zijn...?’

‘Men wil niet dat je, als je later finantieel te gronde mocht gaan, aan de familie zoudt kunnen verwijten daartoe te hebben meêgewerkt.’

‘O, zoo!’

‘Dus je belooft niet in Bloemendaal te komen?’

‘Ja.’

Landman stond op en nam afscheid. Vucht deed geen poging om hem tot blijven te bewegen en snelde zoodra mogelijk naar Anna om haar alles te vertellen.

‘Natuurlijk’ - antwoordde zij. - ‘Je hoort niet bij het graf van die vrouw. En haar geld mogen we ook niet houden. Zij zou het je niet gelaten hebben, als zij alles had kunnen weten en begrijpen. Geef het terug, Willem.’

‘De familie weigert het, zeg ik je immers.’

We mogen het toch niet op straat gooien of weggeven. Geen mensch weet wat hem nog boven het hoofd hangt, in deze slechte tijden. Ik heb mijn plicht gedaan en kan het nu zonder eenig gewetensbezwaar houden.'

'Willem, waarom heb je dan alle meubels en kleinigheden, die van je vrouw hoorden, weggedaan vóór ik in huis kwam en waarom gebruiken wij geen stuk linnengoed, dat je vrouw had meêgebracht?'

'O, dat is heel wat anders. Maar het geld houd ik afzonderlijk. Ik beloof je zelfs van de rente niets te gebruiken. We zullen het bewaren alléén voor 't geval, dat we ons eigen fortuin mochten verliezen. Laten we toch niet gekker dan gek zijn.'

't Is gestolen geld; want je vrouw had het terug geëischt, indien zij alles geweten had.'

Willem werd doodsbleek.

'Wát zeg je?' - vroeg hij, bevend van woede.

't Is gestolen geld. Je moogt het niet houden. Stuur het terug.'

‘Ze willen 't niet hebben, zeg ik je, voor de honderdste maal.’

‘Er moet een middel op zijn hen te dwingen. Geen mensch kan genoodzaakt worden een erfenis te aanvaarden, die hij niet accepteeren wil.’

‘Je bent krankzinnig. Denk je dat ik bij de twintig *mille* om de ooren gooi van lui, die ze niet willen hebben? 't Is mijn geld, nu is het dubbel mijn geld.’

‘Een aalmoes van....’

‘Niet waar!’

‘En je zoudt het terug gegeven hebben als 't je gevraagd was.’

‘Natuurlijk, uit louter edelmoedigheid. Maar, nu 't niet wordt verlangd behoud ik het. Je bent overdreven. Je begrijpt bovendien de kwestie niet. 't Is heel ingewikkeld. Betsy had misschien haar testament herroepen, als zij niet ziek geweest was en ik ontrouw had gepleegd; maar, als zij niet ziek was geworden, zou ik dat niet gedaan hebben. Bovendien, weet niemand of zij, ziek zijnde voor haar leven, en indien zij geweten had wat ik deed, mij, indien

zij wèl haar verstand bezeten had, niet zou vergeven hebben. Ergo....’

‘Zoo zou je advocaat redeneeren. Maar mijn gevoel heeft zooveel *indien's* niet noodig.’

‘Weet je wat? Ga jij er eens met Landman over spreken. Wat die zegt, zal ik doen. Je zult toch wel erkennen dat hij in die quaestie misschien wel juister oordeelt dan jij?’

‘O, wat de notaris zeggen zou, dat weet ik wel vooruit. Trouwens, het is mijn geld niet. Jij moet het weten.’

‘Nu, ik weet het dan ook wel, hoor. Heusch, lieveling, geloof je mannetje maar: Wat jij zoudt willen is een dwaasheid.’

‘Daar hoopt men soms geluk mee te koopen’ - zei Anna.

‘Onzin! In de wereld moet je voor elke dwaasheid levenslang boeten. Het Leven vergeeft niets.’

‘En jij weet precies wàt dwaas is en wàt edelmoedig?’

Vucht glimlachte even.

‘We verbeelden ons allemaal dit te weten.’

Hij was bijzonder in zijn humeur en had

moeite zich in te houden. Nu zijn ongelukkige vrouw gestorven was, kon niemand hem langer verwijten in overspel te leven. Men zou wel vergeten dat hij reeds bij 't leven van Betsy met Anna zijn vrij huwelijk had aangegaan. Bovendien, als hij nu wilde, zou hij altijd nog kunnen trouwen volgens de wet. Ja, zou hij dat doen? Als Anna er eens op gesteld was? Doch, dat kon ze niet zijn: haar beginselen.... Neen, daartoe zou het nooit komen. Maar, Anna's moeder leefde nog en die zou zeker alles doen om hen tot het aangaan van een wettig huwelijk te bewegen. Als die bij hem kwam en van hem eischte dat.... wat zou hij dan antwoorden? En als zij Anna eens wist over te halen? Och, daar moest hij nu niet aan denken. Wanneer 't zoo ver was, kon hij altijd nog zien. Nu genoot hij van zijn vrijheids-gevoel. Anna sprak den ganschen avond geen woord meer. Hij lette daar nauwelijks op, geheel vervuld met zijn eigen gedachten, plannen makend voor de toekomst. Als hij eens van dat geld een huis kocht? Zonder 't Anna te zeggen, natuurlijk, want die zou in haar mal overdreven

kieschheid weigeren het te bewonen. 't Was al lang zijn ideaal geweest een eigen huis te bezitten. 't Behoefde niet zoo groot te wezen en ook niet in een deftige buurt te staan. Een solied gebouwd huis op een der mooie grachten, wat achteraf, bij de Brouwersgracht ergens, was voor niet al te veel geld nu wel te krijgen. De waarde der perceelen in die buurt verminderde.

Zoo zat hij te denken tot middernacht. De pendule deed hem opschrikken met haar twaalf slagen.

‘Kom, Anna, ik zou de kaars maar aansteken.’

Zuchtend voldeed zij aan het verzoek.

Zij had óók zitten peinzen!

Zesde hoofdstuk.

Anna twijfelde.

Het was haar een namelooze foltering.

Nu Willem het geld zijner ongelukkige vrouw behield en er zich, onkiesch, blij meê betoonde, ging zij zich afvragen of ze zich niet geheel in hem had vergist. Over het verleden rees nu een akelig kil, ontzuenderend licht, dat haar dwong alle kleine gebeurtenissen uit hun samenleven geheel anders te zien dan toen haar liefde voor Willems tekortkomingen nog zooveel verontschuldgingen vond. Zij had nu opgemerkt hoe weinig invloed ze op hem uitoefende. Tegen haar wil, had hij die som behouden; tegen haar wil zou hij er over beschikken gelijk hem goed dacht. Was hij dan zoo plat heb-

zuchtig, zoo tergend onverschillig omtrent haar meening over hem? Kon 't hem dan niet eens meer schelen dat zij iets verachtelijk van hem vond? O, als dat waar was.... dan.... Neen, zij wilde 't nog niet gelooven. Willem was voor de verleiding bezweken. Op zijn kantoor, in zijn geldmansleven, had hij overdreven veel waarde leeren hechten aan rijkdom. Door altijd geldzaken te beoordeelen met de wet in de ééne hand en de notariëele akte in de andere, was hij kleinzielig geworden met betrekking tot finantiëele kwesties. Overigens,....

Ja, overigens....? Anna dacht aan het verleden, aan de geschiedenis van hun samenleven.

Hij had voorgegeven volkomen met haar te sympathiseeren, in alles, en zij had hem geloofd. Maar het bleek haar dagelijks dat Willem over alle groote levensvraagstukken geheel anders dacht dan zij. Na eenige maanden met haar te hebben meêgepraat, was hij eindelijk begonnen zijn eigen meeningen te openbaren. Zij waren van de meest absolute nuchterheid, zóó laag bij den grond, dat ze eerst dacht dat hij haar

wat wilde plagen. Wat hij dus gezegd had vóór hun vrij huwelijk, was hem geen ernst geweest. Hij had gehuicheld. Helaas! Maar, hij had gehuicheld uit liefde!

Mocht zij dit ten minste gelooven? Had Willem haar waarachtig lief?

En die leelijke historie van dat geld?

Zij moest nu denken aan allerlei kleine feiten, waaraan ze vroeger weinig beteekenis had gehecht.

Al dadelijk, dien eersten dag, dat ze alleen uit waren, die ruwe behandeling in den trein.

Och, ruwe passie kon wel samen gaan met echte liefde.

Maar, later, was hij toch tegen haar zin gaan komediespelen; liep hij alle avonden de deur uit, als hij niet 's middags in een koffiehuis had gezeten, en kon ze hem maar al te dikwijls aanzien dat hij zich verveelde in haar gezelschap....

En dat geld?

Neen, hij was heel zwak van karakter. Hij kon niet tegen de onaangenaamheden, die hunne positie meêbracht; hij was te veel uit zijn gewone doen gerukt om zich volkomen gelukkig

te voelen. Alles zou nu beter worden. Hij moest hard gaan werken.

Ja! maar wat? Van zijn roman was nog geen regel geschreven. Hij zocht niet eens naar een betrekking. Het ontbrak hem aan energie.... En aan overtuiging!

Er was niets, waarin hij meer dan lauw belang stelde. Geen enkel idee zweepte hem op. Hij dreef meer en meer den spot met haar enthousiasme. Alleen over geldzaken sprak hij uit eigen beweging en over 't gezeur van zijn koffiehuis-vrienden. Vroeger interesseerde hij zich voor veel meer dingen. Dat was om afleiding te hebben na zijn kantoorwerk, als reactie. Misschien uit eierzucht.... Ze moest hem aansporen, opwekken, zelfvertrouwen inboezemen. Wellicht had ze daartoe nog genoeg invloed op Willem.

Maar, dat geld!

Och neen, invloed oefende zij niet meer op hem uit. In zijn verliefde buien, vroeg hij haar om raad en steun; maar ze wist wel wat hij gaf om haar voorlichting en haar hulp.

Ze was niets voor hem dan de jonge *mâtresse*.

Hij had niet meer in haar gezocht; niet meer verlangd. Om dat ééne, grove, dáárom had hij haar overgehaald zich voor altijd te comprometteeren, haar oude moeder ongelukkig te maken.... zich op genade en ongenade aan hem over te leveren.

Neen, neen! dát mocht zij niet van hem denken; dat zou al te vreeselijk wezen!

Maar, indien hij zoo hoog had gestaan als zij dacht, indien hij zoo edelmoedig was geweest als hij voor gaf te zijn, zou hij dan niet liever het ergste hebben geleden dan haar, die hij zoo hoog zei lief te hebben, over te halen zich aan een getrouwden man te ketenen? Zou een waarachtig edel mensch niet liever zijn gevlucht uit haar nabijheid? Bewees niet het feit, dat hij haar had genomen, zijn egoïsme? Had waarachtig verheven liefde zich niet tevreden gesteld met een huwelijk der zielen alléén?

O, zij mocht, zij wilde zoo niet redeneeren! Willem had haar wèl oprecht lief gehad; volstrekt niet alleen zinnelijke liefde had hem tot haar verleider gemaakt. Hij had haar niet ver-

leid. Ze was vrijwillig tot hem gegaan. Verleiden is: door middel van bedriegelijke beloften, door list een meisje overhalen. Willem had haar niets beloofd en had geen list gebruikt.

Zoo? En dat absoluut samenleven van ziel en ziel, voorgespiegeld ofschoon hij geen innige sympathie met haar gevoelde?

Zoo? En dat huichelen van enthousiasme, edelmoedigheid, wereldverachting....?

Neen! neen! Het was kwaad zoo te denken.

Zij moest blijven vertrouwen en hopen op de toekomst!

Ze was nu zoo zwaartillend, misschien, omdat zij zich onplezierig gevoelde. Dat gebeurde haar meer in het voorjaar. Dan plaagden haar de zenuwen. Het kon ook wel zijn dat ze zich overwerkt had.

Dagen na dagen verliepen. Anna voelde zich ook fysiek al ellendiger worden. Willem scheen dat niet op te merken. Hij was vervuld met het een of ander. Gedurig kwamen er makelaars in vaste goederen met hem spreken; zij troonden hem mee naar veilingen in *'Frascati'*, *'De Brakke Grond'*, *'Het oude-zijds*

Heerenlogement. Zou hij zelf als makelaar willen optreden? Hij had veel relaties. Misschien dacht hij daar wel over. Beter dan niets doen, zou het wezen.

Toen hij haar dan ook, op een avond na het eten, zei:

‘Ik heb groot nieuws, Anna.’

giste zij terstond:

‘Je gaat makelaar in huizen worden!’

‘Neen’ - antwoordde hij, lachend - ‘dat is 't geval niet. Het nieuwtje staat wel met huizen in verband. Ik... Nu, raad nog eens.’

‘Je hebt een aardig benedenhuis voor ons gehoord.’

‘Ook niet. Maar, je brandt. Nog eens.’

‘Een bovenhuis, dan,’ zei Anna, onverschillig.

‘Mis! Ik ben in besprek om een huis te kopen.’

‘Van welk geld?’ - vroeg zij, angstig.

‘Van welk geld? Maar, van het mijne, natuurlijk. Je weet wel dat we geld genoeg hebben....’

Anna begreep plotseling alles. Hij ging een huis kopen van de erfenis, die hem niet toekwam, van het geld zijner vrouw!

‘Neen, Willem, neen! Dat zal je niet doen. Dat kun je niet doen. Al was 't alleen maar om mijnentwil, zou je 't laten. Jou geld.... jou geld staat op hypotheek, dat weet ik heel goed. Er wordt geen cent van afgelost. Je kunt er niet aankomen. Maar het andere, het vervloekte geld, het geld dat je niet toekomt, het geld van de ongelukkige, dat is belegd geweest in effecten; ik weet het heel goed, je hebt het mij zelf gezegd. En dààrvoor ga je een huis kopen! O, Willem, Willem, geef je dan niets meer om mij, als je zelf niet voelt hoe verschrikkelijk dat is, denk je dan dat ik zou willen gaan wonen in het huis, waarop een dubbele vloek moet rusten: de vloek der familie van je overleden vrouw, de vloek van je onkieschheid? Neen, nooit, nooit, in der eeuwigheid nooit! Dan moeten we van elkaar gaan, dadelijk; want je krijgt er mij nooit toe dat gestolen huis te bewonen; nooit!’

Zijn gezicht viel vol ouwelijke plooiën.

Kwaadaardig keek hij haar aan, vaalbleek geworden van toorn:

‘Zeg eens, 'n toontje lager, als 't je blijft. Als ik zeg dat ik het huis koop van mijn geld, dan hoef jij niet te twijfelen. Dàt vooreerst...’

‘Je beweert dat het andere geld ook van jou is.’

‘En al wou ik een huis koopen van dat andere geld en het gaan bewonen, dan zou jij nog niet het recht hebben van een gestolen huis te spreken, versta-je? Dat andere geld is ook van mij.’

‘Recht, recht! Je spreekt altijd maar van recht. Maar je kent geen ander dan het geschrevene; geen hooger: geen ideaal recht!’

‘Houd toch op met je malle sentimentaliteiten. Wou jij soms het *Burgerlijk Wetboek* gaan herzien? Och, ik ben eigenlijk mal nog met je te redeneeren. Er is geen praten met jou. Bovendien, ik zeg je dat ik mijn huis betalen zal van mijn geld, van het geld, dat ik van mijn ouders heb geërfd. Het andere gaat op hypotheek in plaats van het mijne, dan is 't goed bewaard.’

Zij begreep niet dat hij haar grof bedroog; maar bleef toch wantrouwend.

‘Je zult mij wel wat wijs maken. Maar, Willem, zweer me dat je het huis koopt van jou geld, niet van het andere.’

‘Met plezier: dat zweer ik. Het huis wordt van mijn geld gekocht. Het andere gaat op hypotheek.’

Nu moest zij een standje aanhooren. Zij had hem beledigd, heel erg. Zij werd hoe langer hoe slechter van humeur. Na den dood van Betsy was zij nu en dan onverdragelijk. 't Leek wel of 't haar speet dat ze nu niet meer in overspel leefden. En aldoor dat gezanik over het geld! 't Begon hem te vervelen. Anna moest wèl weten dat het hem heel erg de keel ging uithangen, dat gezeur....

‘Is dat een bedreiging?’ viel ze, trillend van woede, in.

Hij schrok van den toon, waarop ze dat vroeg.

‘O, neen, dat niet. Het is maar een beklag.’

‘Jij moest je niet beklagen, Willem. Ik heb jou nooit misleid.’

‘Nu dāt weêr! Heb ik het jou soms gedaan? Ik zou wel eens willen weten in welk opzicht?’

Anna had er spijt van zich deze insinuatie te hebben laten ontvallen; maar nu moest zij toch antwoorden.

‘We moeten eens ernstig met elkander spreken. We kunnen geen van beiden van harte beweren dat we gelukkig zijn. Het is vreeselijk om te zeggen; maar we hebben ons in elkander vergist. Jij dacht volkomen met mij te sympathiseeren....’

‘O, maar dat doe ik ook. Je maakt me nijdig door dat gezanik over de twintig *mille*; maar in alle andere opzichten.... Ja, heusch.... Ik houd heel veel van je, als je niet zoo onmogelijk doet. Wat je ideeën aangaat, daarmee ben ik het overigens volkomen eens. Je begrippen omtrent het vrije huwelijk, bijvoorbeeld; je theorieën over de onafhankelijkheid der vrouw en haar zelfstandig optreden.... allemaal uitstekend, uitstekend. Alleen van geldzaken, daar heb je geen begrip van. Maar dat zal wel komen. Gunst! ga je nu niet verbeel-

den dat we niet sympathiseeren. Wat 'n idee! We sympathiseeren, integendeel, volkomen, in alle mogelijke opzichten. Als dat ellendige misverstand maar niet tusschen ons gekomen was.... En dan, misschien maak jij je wat gauw boos. Je kunt niet goed luisteren naar iemands redeneering. Je laat je maar leiden door je gevoel. Nu, en.... dat gevoel, dat holt maar voort en voort, dat weet van geen stilstaan. En toch kan 't wel eens op den verkeerden weg voortrennen. Daar denk jij maar niet aan: dat ook dit heel goed mogelijk is. Nu, ik vergeef het je graag, hoor. Geef me maar een kus. Je bent erg zenuwachtig, den laatsten tijd. We moesten eens een dokter laten komen. Misschien werk je wat veel. Wezenlijk, ik geloof dat je teveel doet. Een mensch moet zich weten te beperken. “*In der Beschränkung zeigt sich erst der Meister*” zei Goethe al. 't Was immers Goethe? Je moet je *beschränken*.’

‘Als we zoo sympathiseeren, waarom begrijp je dan niemendal van mijn enthoesiasme?’

‘Kindlief, dat begrijp ik volkomen. Dat vind

ik een van de liefste eigenschappen in je. Maar, voor je eigen bestwil, rem ik. Zie-je: ik rem. Het is noodig dat er geremd wordt. Een mensch is niet compleet zonder rem. En, nu vervul ik het ondankbare baantje van remaanzetter. Zoo houd ik er den regelmatigen gang in. Je weet niet hoe goed dat voor je is.'

'Het maakt me zenuwachtig, altijd, en heel dikwijls ongelukkig.'

'Och, kom, dat denk je maar. Er is nog wat anders. Als ik je tegenspreek, wil je mij overtuigen. Dan ben ik voor jou het tegenstribbelend publiek: het publiek, dat je niet opmerkt, dat je eenvoudig niet leest of leest met groote onverschilligheid. Om mij te overtuigen, bedenk je argumenten, die je niet te binnen zouden schieten als ik je maar stil je gang liet gaan en met die argumenten tref je, overtuig je misschien nog de meeste lezers. En... dan leer ik meteen wat van je. Neen, lieveling, als ik zoo nuchter doe, meen ik dat voor geen tiende part of soms heelemaal niet.'

'Doe het dan nooit meer. Ik kàn het niet verdragen.'

‘Nu, als je wilt, goed; heel goed. Zeg me maar gerust altijd wat je mocht hinderen in je mannetje.’

‘Willem, nu je weet hoe akelig ik het vind dat je een huis gaat kopen.... Van je eigen geld....’

‘Neen, zeur daar niet over.’

‘Je koopt het huis van jou geld. Maar dan moeten we toch eten van de rente der twintig *mille*....’

‘Zie je wel dat je geen jota snapt van geldzaken! En de huishuur, die we dan niet betalen!’

‘Is dat zóóveel?’

‘Natuurlijk. De huisbaas wint immers. Waarom zou hij anders huisbaas worden? Die betaalt rente van zijn hypotheek en houdt nog genoeg over om van te leven. Dus...!’

‘Vroeger dacht je er niet aan een huis te kopen.’

‘Och, zeur toch zoo mal niet! Vroeger was me de huur niet opgezegd.’

Anna zweeg maar. Ze was heel moê.

‘Je vraagt niet eens waar het staat en hoe

't er uit ziet,' begon Willem, na eenig zwijgen.

'Ik kan er me onmogelijk voor interesseeren zoolang ik niet zeker ben dat....'

Hij stoof op:

Zijn woord moest haar genoeg wezen. Het wàs in den haak met dat geld. Hij loog nooit.

Maar ze hoorde valsheid in den toon zijner stem. Met ontzetting voelde zij dat ze hem niet vertrouwde. God! hoe vreeselijk. Ze vertrouwde hem niet. Ze kon hem niet gelooven. Zij hield den man, voor wien zij alles had opgeofferd, voor een leugenaar.... Maar dan mocht ze niet langer bij hem blijven! Dan moest zij met hem breken. De groote zedelijke waarde van het vrije huwelijk was immers juist daarin gelegen dat men breken kon, zoodra liefde en achting verdwenen! Breken! Neen, neen, zij wilde daaraan niet denken. Ze was te achterdochtig. Ze moest gelooven, tegen haar verstand in, zoolang mogelijk, tot zij zekerheid had. En, deemoedig, boog zij het hoofd:

'Ik geloof je, Willem. Nu, en waar staat het huis dan?'

Inééns bedaarde hij.

Een uitvoerig relaas volgde.

't Was een buitengewoon goed onderhouden perceel op de Prinsengracht bij de Brouwersgracht, niet zoo'n mooie stand, maar men kon niet àlles verlangen. Beneden, een pakhuis-kelder, die voordeelig verhuurd was aan een wijnhandelaar in de buurt; een flinke zijkamer, een achterkamer, een keuken achter de binnenplaats. Boven, een insteek, een groote 'zaal' met drie ramen. Daarboven, twee ruime slaapkamers en een heerlijke, ruime zolder. De tegenwoordige eigenaar vroeg veertien *mille*. Hij zou twaalf bieden; maar was bereid het verschil te deelen.

'Nu, ik hoop dat je slagen zult,' zei Anna, op onverschilligen toon.

Het viel haar nog tegen van Willem dat hij haar onverschilligheid niet eens opmerkte, doch het was wel rustig. Tevreden, rookte hij zijn sigaartje, langzaam voortkeuvelend over het huis en overlegend hoe zij 't zouden meubelen en bewonen. De benedenachterkamer, vrij donker, moest maar voor naaikamer of zoo

iets worden ingericht. In de zijkamer zouden ze huizen; op de ‘zaal’ natuurlijk ontvangen. Anna zou ereis zien wat een mooie kamer die zaal was! Behalve een nieuw kleed en nieuwe gordijnen, behoefde niets te worden aangekocht.

‘t Is een mooie geldbelegging, in dezen tijd van hooge huren en lage renten.’

‘Zoo?’

‘Een prachtige geldbelegging!’

‘Nu, des te beter.’

Hij begon nu een lange kansrekening uit te werken. Volgens Vucht, moesten de perceelen in de oude stad weêr in waarde gaan stijgen omdat men er weldra nieuwerwetsche huizen zou gaan bouwen en mooie boulevards maken. Amsterdam kon, volgens hem, niet lang meer een stad met grachten blijven. Het toenemend en steeds versnellend verkeer eischte breede straten. Hoe grooter lichaam, immers, hoe wijder aderen. Hoe grooter stad hoe breeder verkeerswegen. De dagen der grachten en grachtjes waren geteld. En de drukke Prinsengracht met haar pakhuizen en magazijnen, vlak bij de nijvere Brouwersgracht, bijna aan de

oevers van het Noordzeekanaal, zou een der allervoornaamste slagaders van de zich immer vernieuwende wereldstad worden.

Vucht wond zich hoe langer hoe meer op. Anna hoorde aan zijn manier van spreken dat hij dacht aan *'La curée'* van Zola. Hij sneed de hoofdstad in groote stukken en improviseerde een Haussmanniaansch ontwerp van verwereldsteding voor Amsterdam.

'Je ziet dat ik ook wel enthoesiastisch wezen kan!' besloot hij, na lang doordraven. Anna glimlachte flauwtjes.

Zij had zitten denken aan het kleine benedenhuis van haar oude moeder.

Zou zij dat ooit wederzien?

Herhaalde malen, eerst op aanraden van Vucht, later uit eigen beweging, had zij lange brieven geschreven, waarin zij verzocht ten minste alléén te worden ontvangen. Nooit was er antwoord gevolgd. De oude vrouw bleef hardnekkig zwijgen. Anna kon door anderen niets van haar te weten komen. Zij dacht er over een poging te wagen om de oude meid te spreken te krijgen. Misschien zou die mede-

lijden met haar hebben en eenige oogenblikken willen vertellen van die arme, oude vrouw, die zij had opgeofferd aan Willem. Als ze haar eens schreef? Of, wat nòg beter was, zij moest haar ongewaarschuwd zien te spreken. Alle Woensdagavonden ging Mie boodschappen doen. Ja, zij zou de dienstbode opwachten. Ze wilde weten hoe 't haar moeder ging.

‘Morgen’ - besloot zij, terwijl Vucht Amsterdam aan 't verbouwen was - ‘morgen!’

Willem stak, na zijn lang geredeneer, een versche sigaar op en ging welbehagelijk ploffen. Hij vond dat hij heel verstandig was geweest en bijzonder veel takt aan den dag had gelegd. Anna was nu, naar hij meende, overtuigd. Trouwens, bepaald gejojkt had hij niet. Hij kon 't er heel goed voor houden dat het geld van Betsy op hypotheek was gezet en zijn eigen geld besteed werd voor den aankoop van het huis. Geld was toch maar geld. Bij notarieele akte kon 't niet gebeuren. Hij kon evenmin papiertjes plakken op de bankjes, die Betsy's effekten zouden opbrengen. Nu dan? Voor hem

stonden zijn dertien mille niet meer vast: maar dertien *mille* van Anna waren er voor in de plaats gekomen.

Wat zou Vanoever... Neen, die was socialist. Vanoever zou wel lont ruiken. Maar de andere vrienden niet. Die zouden 't ook gedaan hebben.

Lastig, dat Anna zoo overdreven was: héél lastig.

Met zulk soort menschen moest je nooit over zaken hoeven te praten. Die krijgen nooit van hun leven een goeden blik op de praktijk van het leven. Die zouden in een wereld moeten rondscharrelen, waar enkel van die overdreven lui woonden. Neen, dan was hij gelukkig nog genoeg man van zaken om hun beider belangen te kunnen behartigen. Hij mocht dan prozaïsch wezen en niet zoo edel als Anna hem wel zou willen hebben, 't was toch maar goed dat een van hun beiden nog rekenen kon en zijn verstand liet beslissen in gevoels-zaken.

Enfin, nu was 't in orde.

Als het niet in orde gekomen was, zou Anna, *nota bene*, het huis niet hebben willen betrek-

ken. Tot zoo'n dwaasheid was zij in staat!...

Er werd gescheld.

Over negenen! Wat zou 't wezen?

Vucht ging open doen. Een makelaar vroeg of hij hem even te woord kon staan.

De man kwam voor het huis.

Gelukkig was de studeerkamer nog zoo heel koud niet. Den ganschen dag had er vuur gebrand. De heeren gingen naar boven. Onder voorwaarde dat Vucht die en die kleinigheden tegen zoo en zooveel wilde overnemen, werd zijn bod aangenomen.

Nu moest de makelaar meê naar de huiskamer.

Hij werd aan Anna voorgesteld, waarna Willem wijn ging halen.

‘Veel geluk en voorspoed in de nieuwe woning, mevrouw,’ begon de makelaar.

‘Dank u,’ zei Anna.

‘t Is toch maar een aardige vergoeding voor de ellende, die meneer Vucht heeft doorgemaakt. Je zoudt het er haast voor willen doen!’

‘Wat bedoelt u?’

‘O, weet u 't niet? Nou, ik bedoel.... ik

bedoel.... als dat.... meneer.... op het moment wêer vrij is en een gezonde, lieve vrouw maar voor 't nemen heeft. Dat zal er wel van komen, denk ik?' antwoordde de man, blijkbaar in zijn schik er zich zoo mooi te hebben uitgered.

'Zoo; bedoelt u dát?'

Willem kwam aandragen met *Johannisberger*. Anna moest glazen krijgen. Er werd geklonken.

De makelaar bleef bijna twee uur.

Toen hij weg was, wilde Vucht zijn vrouwtje omhelzen. Maar zij weerde hem af.

'Nu weet ik alles. Je hebt me voorgelogen. Die man heeft je verraden. De heele stad schijnt dus beter dan ik te weten met welk geld het huis wordt betaald. Maar, ik waarschuw je: mij zal je er nooit in zien.'

Vucht protesteerde.

Toen dat niet hielp, werd hij weêr driftig:

'Je begrijpt niemendal van zaken. Bemoei je er dan ook niet meê. Mijn woord móét je genoeg zijn.'

Anna antwoordde niet.

‘Je wilt toch niet zeggen dat je weigert het huis meê te betrekken?’

Zij knikte ‘ja.’

Willem stampvoette van drift.

‘Nu, dat zullen we zien!’

‘Ik ben een Vrije vrouw, vergeet dat niet.’

Hij verbleekte en zweeg.

Nu werd het een ontzenuwend kibbelen, beneden beider waardigheid, dag aan dag herhaald, telkens weêr begonnen door Willem, die Anna wilde overtuigen, nooit ontweken door haar omdat zij aldoor maar weêr hoopte overtuigd te zullen worden. Zij erkende eerlijk niets liever te wenschen dan hem te gelooven, maar steeds te twijfelen, nochtans, aan zijn oprechtheid. Hij begreep wat er voor hen beiden op het spel stond; maar het was even gevaarlijk schuld te bekennen als voort te gaan met onwaarheid spreken. Nu kon hij niet meer terug, ofschoon hij wilde. Had hij Anna maar alles gezegd, toen 't nog tijd was en naar Anna geluisterd voor het zóó ver was gekomen dat hij moest blijven liegen. Hij werd bang in

zijn droomen de waarheid te bekennen. Hij vervloekte het huis en het geld. Hij voelde zich diep vernederd.

En Anna kon er niet toe besluiten te handelen, zooals zij zelf vond dat zij handelen moest. Nu bedacht zij verontschuldigen voor hem. Zij gaf ze Willem in den mond. Kon hij er maar toe overgaan schuld te belijden, dan zou zij hem vergeven. Er mocht geen logen tusschen hen zijn! Maar, zoo dikwijls zij er bij hem op aandrang toch in godsnaam de waarheid te zeggen, begon het getwist op nieuw.

Weken verliepen zoo.

Zij zouden nu weldra moeten verhuizen. Vóór dien tijd, diende Anna te beslissen. Wilde zij, mocht zij voortdurend samenleven met den man, die haar had voorgelogen en bleef misleiden? Mocht zij dat huis binnengaan? Zij had het een gestolen huis genoemd! Hoe zou de verhouding tusschen hen worden, indien zij toegaf? Zou zij dan niet moeten huichelen? Ja, dan zou zij moeten veinzen hem te gelooven en dat kon zij niet, dat zou zij nooit kunnen.

Tot geen sterveling mocht zij zich wenden om raad.

En, nu zij er zoo ernstig over dacht met Willem te breken, nu het oogenblik der beslissing zóó nabij was gekomen, nu gevoelde zij innig dat zij nog niet los van hem was. In spijt al wat er tusschen hen was voorgevallen, niettegenstaande al haar teleurstellingen, hield zij nog van Willem, niet meer, helaas! met de hooge liefde van vroeger, maar toch genoeg om haar den strijd vreeselijk te maken.

Zevende hoofdstuk.

Begin April verhuisden zij.

Anna was niet overtuigd; maar zou Willem toch volgen. Zij kon zich niet van hem losrukken, ofschoon zij zich schaamde over haar lafheid. Daar ging ze nu een daad doen tegen haar wil, tegen haar geweten, zij: de vrije vrouw. Geen uiterlijke dwang noopte haar er toe. Geen groote liefde verblindde haar. Teleurstelling op teleurstelling had zij van Vucht ondervonden. Zij voelde dat haar liefde langzaam ging versterven. In hun gemeenschapsleven, kwamen telkens langere perioden van dreigende onverschilligheid, waarin ze als vreemden naast elkander voort vegeteerden: zij druk bezig met haar werk en haar huishouden; hij afleiding

zoekend in koffiehuisen en vereenigingen met sociale of vrijdenkerige programma's voor de leus.

Willem deed niets meer. Zij kon er hem slechts met groote moeite toe krijgen ten minste nu en dan een werk van beteekenis door te lezen. Hij verveelde zich, verlangend naar een burgerbaantje, aldoor in besprek om dit of dat zaakje over te nemen, wantrouwig weifelend als 't er op aankwam te beslissen.

Van tijd tot tijd, vlamde zijne liefde weêr op. Dan werd Anna meêgesleept door zijn uitingen van hartstocht en genoten beiden eenige dagen van schijngeluk om spoedig terug te vallen in de mist van gloedloos paarbestaan.

Anna zag bijna nooit menschen bij zich.

Vanoever kwam niet meer bij hen aan huis. Er moest wat tusschen hem en Vucht zijn voorgevallen; misschien wel naar aanleiding van Adelheids gecoquetteer. Willem gaf voor niet te weten waaraan hij de koelheid van zijn vroegeren boezemvriend had toe te schrijven. Jeanne Bongers was naar Indië vertrokken. Slechts enkele meisjes, die haar

werk bewonderden, zochten Anna op. Haar groot genoeg was tegenwoordig te zijn bij de redactie-vergaderingen van een radicaal weekblad. Dan sprak zij mensen, die haar sympathiek waren, en ondervond zij belangstelling voor haar artikelen en haar nieuwste denkbeelden. Zij las veel.

Doch, in den laatsten tijd, misschien - dacht ze - door de groote verhuisdrukte, voelde Anna haar hoofd al minder helder worden. De inspiratie werd traag. De woorden lieten zich zoeken, kwamen niet meer in breede stroomen zich onderwerpen aan haar keus. Vaag-angstig dwaalde zij soms door de ontredderde woning, te vergeefs zoekend naar de rust die zij niet meer vond in haar werk. Het heimwee naar haar moeder martelde Anna nu feller nog dan tevoren. Zij dacht aan de rustige dagen van vroeger. Had zij niet een groot geluk versmaad voor een jammerlijk teleurstellend bestaan? O, men sprak zoo lichtvaardig over dat vrije huwelijk, dat de vrouw onafhankelijk heette te maken. Maar zij was niet onafhankelijk; zij was niet vrij.

Het heette wel dat ze Willem kon verlaten wanneer zij wilde, dat zij vrije vrouw was gebleven.... Och, het heette alleen maar zoo. Waar moest zij nu heen, indien ze hem verliet? Wat kon zij doen, telkens als zijn wil in opstand kwam tegen haar wensch! Immers niets meer dan de gehuwde vrouw. Indien een meisje zich eenmaal volkomen heeft gegeven, verlaat zij haar man evenmin als de getrouwde vrouw. Zij is verbonden door dat ééne, onherroepelijke, wat voor de vrouw zoo oneindig meer beteekent dan voor den man. Geen vrijzinnige levensbeschouwing kon dat gevoel onderdrukken; geen sociale hervormingen konden de vrouw bevrijden van dat kluisterend bewustzijn zich nooit, nooit meer zoo vrij te gevoelen als vóór die daad. Er was geen vrijheid voor de vrouw, die zich had vereenigd met een man; geen volkomen gelijkheid kon ooit tusschen hen bestaan. Op háár bleef drukken de heugenis aan een offer; hém steunde de wetenschap aan de vrouw een groot offer waard geweest te zijn.

* * *

Op een avond, na den eten, twee dagen voordat zij zouden verhuizen, kwam Vucht van zijn kamer, waar hij een sigaar had zitten rooken. Anna zag dat hij zijn hoed in de hand hield en zijn sigarenkoker ging vullen. Zou hij haar alleen laten, in die akelig ongezellig geworden woning?

‘Je gaat toch niet uit?’ vroeg zij.

‘Och, ik zou liever thuisblijven. Het motregent. Maar, ik moet naar de vergadering van ons gezelschapje - je weet wel. Ik kàn er niet af.’

‘t Is hier zoo akelig, Willem, zoo erg melancholiek. Ik ben angstig alleen. Kunnen ze het voor dit maal niet buiten je stellen? Blijf nu eens thuis of laten we samen ergens heen gaan....’

‘Neen, neen. Het spijt me erg, heusch, heel erg naar vind ik het; maar ik moet er bij wezen.’

‘Zoo? Nu, ga dan.’

‘Je bent er toch niet boos om?’

‘Neen.’

‘Nu, dan tot van avond.’

Hij kwam haar een vluchtigen kus geven en stapte snel de gang door, alsof hij bang was dat ze hem vast houden zou. Toen de deur achter hem was toegevallen, sprong Anna op.

Neen, zij kon 't niet uithouden zoo alleen in dat vreeselijk somber geworden huis. En geen sterveling kwam haar ooit den tijd helpen korten. Zij wist niemand, heelemaal niemand, die haar zou willen opvroolijken. Geen enkele vriendin kon ze ooit vragen bij haar te komen. Akelig langzaam, nu zij niet werken kon, zou uur na uur omkruipen. O, die eindelooze avond!

Driftig liep zij de kamer op en neer. De overgordijnen waren afgenomen. De twee akelig groote, witte plekken der ophaalgordijnen deden haar denken aan gebroken oogen. Hier was het lijk van haar vroeger gestorven geluk. Een rilling voer haar door de leden. Ze werd bang voor het tikken der pendule, angstig voor het kraken van 't houtwerk in de gang. Zij voelde haar pijnlijk gespannen zenuwen schokken; haar hartslag hoorde zij. Neen, het was haar onmogelijk in huis te blijven. Ze moest uitgaan. Haar ellende joeg haar de straat op.

Willem had gelijk: het motregende.

In de heele buurt was niemand te zien.

Eerst bij het *Paleis voor Volksvlijt*, kwam zij den eersten voetganger tegen. Daar zeulden trams haar voorbij. Het water spoot hoog uit de rails; de hoeven der paarden kletsten door de plassen. Het plein was donker. Bevend vleermuisden de gasvlammetjes in hun beregende glazen kooien. In de verte scheen wat meer licht. Zij liep er heen, aangetrokken door de schijnvroolijkheid der Utrechtsche straat. Met groote dankbaarheid keek Anna naar de winkelramen. Er was niets bijzonders uitgestald, maar er brandde tenminste vroolijk licht achter. Zij begreep niet dat de voorbijgangers daar geen oog voor hadden. Die liepen zoo snel mogelijk. Veel heeren stoven haar voorbij, zonder op haar te letten. Gelukkig maar; want zij zouden haar voor weinig bijzonders hebben gehouden.

Nu zat Willem gezellig te praten en te rooken.

Als hij eens wist dat zij alleen door de straten slenterde!

Haar angst bedaarde nu en haar zenuwen kwamen tot rust. 't Was heel goed geweest wat te gaan lopen.

Bij 't Rembrandtsplein was een groote winkel. Ongelukkig kon zij, door de beslagen ruiten, niet zien wat er al zoo voor moois lag uitgestald. Doch ze zou maar binnengaan om iets te koopen, het deed er niet toe wat. 't Zou heel gezellig zijn en, als zij maar wat lang deed over haar boodschap, kon ze meteen rondkijken en praten.

‘Wat blijft u, dame?’ vroeg de bediende.

Ze moest wat uitzoeken voor een cadeautje.

‘Van hoeveel mag het zoo wat wezen? Tien gulden? Vijf gulden?’

‘Een gulden of drie.... of meer, dat hangt er van af.’

‘Voor een heer, dame?’

Hé, daar had zij niet aan gedacht of ze wat koopen zou voor zichzelf of voor Willem. Als er onnoodig geld werd uitgegeven, was 't altijd voor hèm. Ze antwoordde, een beetje verlegen over haar dralen:

‘Voor een heer, juist.’

De winkelbediende glimlachte fijntjes. Hij werd een beetje familiaar.

‘Voor een bejaard persoon zeker, dame?’

Anna zou, in gewone omstandigheden, bepaald boos geworden zijn. Nu gaf ze vriendelijk ten antwoord:

‘Ik zoek een verjaarscadeautje voor mijn man. Hij is nog al een liefhebber van rooken.’

‘O, jawel mevrouw.’

Heel veel dingen moest zij nu zien. Dat gaf tenminste afleiding. De bediende, die zich toch erg verveelde, legde een kleinsteedsche voorkomendheid aan den dag.

Eindelijk, na wel twintig minuten, kocht Anna een lucifersdoosje van oud zilver.

Hé, dat was een goed idee geweest. Nu zou ze maar terug keeren. Of, neen, nog even verder, tot het eind van de Brêestraat. Zij kon 't gerust wagen. Met dit akelige weer, zou ze wel geen kennissen tegenkomen!

Bij de Munt, keerde zij om.

Maar, plotseling, zag ze haar kale huiskamer; hoorde zij wêer die nare geluiden, die haar beangstigden. Zonder doel wenkte zij den con-

ducteur van een tram, liet ophouden, reed naar den Dam.... Daar stapte zij over om naar de Haarlemmerpoort te rijden. Dat deed ze vroeger altijd met slecht wêer.... om naar huis terug te gaan: naar de Marnixkade.

En haar voeten droegen haar wêer, nu onbestuurd, het eerste eind Marnix-sstraat door, even den hoek om, tot het zevende huis van de tweede kade, schuin over een klein veerpontje.

Anna schrok, toen zij voor haar moeders deur was gekomen. Ze had haast aangescheld.

God! wat was het hier donker en koud! De fijne regen woei haar, onder den parapluie door, in 't aangezicht. Het bleeke schijnsel der lantaarns viel in 't water van een groezeligen buitensingel met nog niet ommuurde kanten, waarop de kadebewoners allerlei vuilnis wierpen. Sombere geraamten van ontbladerde boomen aan de overzijde; hier en daar het dreigend skelet van een windmolen, de reuzenarmen duwend in de vaaldonkerte der lucht; in huizen, het jammerlijk gestumper van moede kinderen op oude pianos, die jankten van pijn onder 't gebeuk der zoekende vingers.

Zij las een paar bekende namen op deurplaatjes. Allemaal dood voor haar, die oude burens! En ze ging terug naar het huis van haar moeder. Een flauw vlammetje verlichtte de gang. 't Petroleumlampje moest erg laag zijn gedraaid, voor de zuinigheid. De blinden waren gesloten. De keukendeur was dicht. Als Mie nu maar eens binnen werd geroepen, dan zou zij in de gang en in 't kleine keukentje kunnen zien. O, mocht ze even, heel even kijken, ongezien, in de huiskamer.... Moeder was er bepaald alleen. Misschien dacht ze wel aan haar dochter; misschien worstelde zij wel met haar verlangen om haar eenig kind wêer te zien. Zij was hard uit principe, uit eerbied voor haar overleden man, die Anna ook zeker nooit in huis geduld zou hebben zoo lang zij de maîtresse was van Vucht. Indien ze eens aanschelde - wat zou er dan gebeuren? Angstig loopen van Mie in de gang. Moeder de kamerdeur op een kier zetten, bevend luisteren wat er wezen mocht. Het glas achter het rasterwerk der deur open. Een schrik-gil van de oude meid. Ja. Maar dan? Neen, ze

mocht het niet doen. 't Was verboden. 't Zou héél slecht van haar zijn de oude vrouw zoo te doen ontstellen, tegen den nacht nog wel. Neen, neen! Ze moest wêer heengaan, zooals zij gekomen was, in een droom. Maar, nu soesde zij niet meer. Nu was zij zich volkomen bewust van hetgeen zij deed. Die deur hypnotiseerde haar. Ze kòn er niet van weg gaan. Zij keek naar de vervelooze plekjes, die ze zoo goed kende, omdat de oude meid haar zoo bitter lang kon laten wachten, als ze geen sleutel mêe had.

Anna ging midden op straat staan, keek naar boven.

Maar de deur naast die van haar moeder ging open. Een jonge man sloeg haar dicht en ging fluitend in de richting van 't Haarlemmerplein. Zij herkende hem niet. Er waren zeker nieuwe menschen op 't bovenhuis komen wonen. Of ja, misschien was de dochter des huizes wel geëngageerd. Truida heette zij: een leelijk, onbeduidend meisje, nog heel jong. Anna ging zich interesseeren voor al de burenen.

O, daar kwam weer iemand aan. Een oud

mensch. Ze liep voetje voor voetje en droeg een pak onder haar wit boezelaar. Als 't Mie eens was! Als 't Mie was, zou ze haar dan aanspreken? Neen, het was iemand anders. Het mensch liep sjokkend door. Anna haalde ruimer adem en tòch speet het haar dat de oude meid niet juist van een boodschap thuiskwam. Indien het toeval wilde dat.... Nu kwamen er nog meer mensen aan. Men zou haar herkennen. Ze moest heengaan. Hoe had ze er vroeger aan kunnen denken Mie op te wachten en aan te spreken om wat van haar moeder te hooren? De heele buurt zou immers te weten komen dat zij om het huis had gezworven als een hond, die naar zijn eerste bazen terug is geloopt. 't Was onmogelijk, onmogelijk! Ja, nu gauw weg. Maar, eerst nog even gegluurd door het rasterwerk van de deur. Moeder kòn juist Mie schellen. Anna stelde zich dit zóó duidelijk voor dat ze 't hoorde. De klank van 't oude tafelbelletje dreunde in haar ooren: 'djing' - kort, nijdig, in volmaakte tegenstelling met het mondeling bevel, dat dan volgde. Moeder sprak zoo zacht en wat slepend

‘Djing!’

Neen. Ze verbeelde het zich maar.

Wêer iemand, ook een buurman, die de deur uitging. Hij deed zijn best haar gezicht te zien; maar zij verschool het achter de parapluie.

Nu liep ze haastig heen, de kade af, de straat door, het Haarlemmerplein op.

Er stond een tram klaar.

Maar zij durfde er niet in gaan. Zij voelde dat er tranen langs haar wangen stroomden: stille tranen, die geen pijn deden.

Toen Anna thuis kwam, was de kamer koud. De kachel lag vol grijze, uitgebrande stukken cokes.

Als Willem nu vroeg huiswaarts keerde, zou hij vreeselijk brommen. Ze moest het vuur weer aanmaken. Haastig deed ze haar handschoenen uit, knielde bij de kachel, grabbelde in de hakende, lauwe cokes, waarop ze haar nagels brak, tot de rooster te zien kwam. Nu naar de keuken. Er moesten nog turven zijn in 't hokje naast den gootsteen. Zij greep in scherven van borden, die het loopmeisje had gebroken zonder

daar iets van te zeggen. Haar rechterhand bloedde; maar ze vond nog twee turven. Als er nu maar petroleum was. Ja, gelukkig! Ze vond dat alles haar nog al mee liep. Goed de turven gedrenkt en in de kachel gedaan. Lucifers? Mooi. Hè, wat een vlam. Wat snorde dat lekker. Nu moest er eens brand komen! Ze was èven angstig; maar toen zij versche cokes op het vuur had gedaan, bedaarde 't snorren en ging het in 't kacheltje knetteren en patsen of er vuurwerk afgestoken werd.

De kamer was vol walm. Anna moest een raam open zetten, dook in een hoek, zonder haar klamme mantel af te doen, veel te lusteloos om zich te verkleeden. 't Kon haar niet schelen dat ze kou vatte: ze was tòch zoo ellendig. Een koorts-huivering deed haar klappertanden.

Indien ze nu erg ziek werd en dood ging.... dat zou misschien nog het beste zijn wat gebeuren kon. Willem zou zich wel troosten. Alleen moeder niet. Die zou zich vreeselijke verwijten doen, misschien. Neen, zij mocht niet eens hopen dat ze dood ging. O, wat was zij nu koud en ellendig! Hu! die gruwelijke witte

lappen gordijn! Het vuur brandde gelukkig. 't Raam kon wel weer dicht. Willem zou niet brommen als hij thuis kwam.

O, wat bloedde haar hand. Gek dat zij daar niets van gevoeld had. Een heele sneê! Er was bloed op haar rok gedruppeld. Ze ging haar hand en de vlek afwasschen in de griezelig donkere, koude keuken. Er was pleister in Willems scheerétui, dat hij in een kastje in de huiskamer bewaarde, omdat hij zich in den winter beneden scheerde. Maar ze zou er maar niet aankomen; liever een zakdoek stijf om haar hand binden.... zóó.

Als hij nu thuis kwam, zou ze hem alles moeten vertellen. Wat een corvee! En dan zou ze natuurlijk een standje krijgen. Dat zij 't niet in huis kon uithouden, zou hij nooit kunnen begrijpen, al ontliep hij zelf den akeligen rommel. De plaats der vrouw was in huis, bij den haard, al was 't een haard zonder vuur en een huis zonder meubelen!

't Sloeg half elf.

En haar hoed, haar mantel....

Anna ging naar boven en trok eindelijk droge kleeren aan.

Nu weer dat wachten, dat eeuwige wachten.

Met slaan van elven kwam Willem thuis.

Hij omhelsde haar heel vriendelijk, zei haar lieve woordjes. 't Was zoo innig plezierig thuiskomen, als zoo'n lief vrouwtje je opwachtte bij de gloeiende kachel. Hij waardeerde 't zeer dat ze nooit naar bed ging als hij niet thuis was. Gelukkig hoefde hij morgenavond nergens heen. Dan konden ze naar een theater gaan, samen. Dat was in lang niet gebeurd.

'Willem,' zei Anna, 'je zult wel boos op me worden als ik zeg wat ik gedaan heb; maar ik verzwijg je nooit iets. Ik ben gaan wandelen. Ik kòn 't hier niet uithouden, alléén, in de ongezellige kamer.'

Zij zag hem verschrikken.

'Zóó? Zóó? Ben je gaan wandelen, in dat verschrikkelijke weer? En.... waarheen?'

'De stad in. Ik heb een cadeautje voor je gekocht in de Utrechtsche straat, ben toen doorgewandeld tot de Munt....'

'Als geen mensch je maar gezien heeft. Wat zouën de lui wel denken: jij alléén op straat, 's avonds, in een hondenweer?'

‘... En toen ben ik per tram naar de Haarlemmerpoort gegaan.’

‘Per tram? Je bent gek! Dan heeft de een of ander je zeker gezien.’

‘Wat zou dat nu? Ik mag toch wel alleen in een tram zitten.’

‘Wat deedt je daar, aan de Haarlemmerpoort?’

Zou zij nu alles vertellen? Neen, dat kòn ze niet. Hij keek haar zoo koud aan. Hij zou er niets van begrijpen.

‘Niets. Ik ben met een volgende tram teruggekomen. Ik had maar behoefte aan beweging.’

‘Ja, we moeten meer samen uitgaan. Je zit teveel alleen, dat is zeker.... Eigenlijk is 't wel goed dat het zoo regende. Nu heeft niemand je misschien ontmoet.’

‘Merci.’

‘Neen, dat moet je nu niet verkeerd uitleggen. Ik zou 't vervelend vinden als het praatje liep dat jij 's avonds in je eentje bij den weg slenterde. Je weet waarachtig zelf wel hoe kwaadaardig de menschen zijn.

A propos, ik heb Landman gesproken. Die

vroeg me kort en bondig of we nu gingen trouwen. Dan zou ik weer bij hem op het kantoor kunnen komen. Wat zouden de lui kijken, hè, als we dat eens deden.'

'En, wat heb je Landman geantwoord?'

'Dat ik er misschien wel toe zou kunnen besluiten. Maar jij....'

'En je principes, Willem? Ben je die heelemaal vergeten?'

'Nee, nee zeker niet. Maar, zie je, per slot van rekening, zijn wij de dupe van onze beginselen. Ons leven is niet zóó plezierig dat ons voorbeeld kan dienst doen als propagandamiddel. 't Is eer afschrikwekkend voor anderen. De lui hebben ons radicaal geboycot. Ik had me dat heel anders voorgesteld.'

'We hoopten volkomen genoeg te hebben aan elkander.'

'Och, ja. Dat is een van die idealen, die nooit heelemaal verwezenlijkt kunnen worden. Je denkt zoo iets, je bent er van overtuigd; maar in werkelijkheid voel je hoe een mensch vast zit aan z'n omgeving, z'n werkring.... Zie je, Anna, jij hebt je, door veel energie, een

mooie positie weten te veroveren. Je bent iemand in de journalistiek. Iedereen kent je naam. Ze zijn van belang op je medewerking gesteld. Maar ik ben er eigenlijk, sociaal gesproken, ellendig aan toe....'

'En je clubjes, Willem? En je roman?'

'Och, praat me toch niet van dien roman. Die is niet te schrijven, die roman. Ik voel 'm veel te mooi; veel te hoog. Als ik er aan begin, zie ik mijn eigen ideaal verkleinen, verschrompelen. Een roman is eigenlijk een heel grove kunst-uiting. Je moet iets heel moois denken, niet probeeren het te schrijven.'

Anna glimlachte even:

'n Curieuse stelling!'

'Vraag dan eens aan alle auteurs, aan de besten, hoe ver hun werk beneden hun ideaal is gebleven.'

'Dus, je woudt maar liever notaris worden?'

'En artiest blijven in mijn hart.'

'Daarom zou ik mijn beginselen moeten verloochenen?'

'Wel neen. Je zoudt alleen maar toegeven dat, in onze omstandigheden, de strijd tegen

de overmacht niet vol te houden is. Geen mensch, die je dat kwalijk nemen kan.'

'En ik zelf, Willem? Zou je niet denken dat ik het mezelf altijd verwijten zou iets tegen mijn geweten te hebben gedaan?'

Hij zweeg.

'Neen, daar moet je nooit meer over praten. Dat is onmogelijk. Wil je naar het kantoor van Landman terug, kun je 't niet uithouden zóó, nu, zeg het dan eerlijk, dan...'

'Wat dan?'

'Dan zal ik je geen verwijten doen en stil heen gaan, zonder mij te beklagen, zonder scènes, hoor, dat zweer ik je.'

Hij keek haar een oogenblik zwijgend aan, zijn oogen wijd open van verbazing, zijn gelaat vaalbleek van ontroering. Het schoot door zijn hoofd: als dat gebeurde, kantoor, vrij, gezien, dwaasheid vergeven, Anna ongelukkig, zelfverwijt, mocht nooit... Ontstuimig nam hij haar toen in zijn armen:

'Lieve!ing, lieveling, hoe kan je zulke wreede dingen zeggen? Je weet immers wel dat ik je zielslief heb, dat niets ons kan scheiden,

niets, niets.... allerminst het ongeluk.'

Zij liet zich door hem kussen en wiegen op zijn schoot.

Neen, 't was nog niet uit. Haar liefde was nog niet gestorven. Ze kon nog hopen, hopen... En haar angst kroop langzaam weg onder zijn omhelzingen: de gloed van vroeger deed haar nog weêr opleven. Eenige uren van liefde-illuzie doorleefde zij nog in 't oude huis.

Achtste hoofdstuk.

Het nieuwe bewoonden zij nu al een jaar lang.

Er was veel veranderd in hunne verhouding.

Vucht had zich eindelijk gevestigd als makelaar in roerende en onroerende goederen, had een groot gedeelte van zijn vermogen gestoken in een nieuw veilingslokaal en leefde nu voor de zaak, heel tevreden over zichzelf. De menschen, met wie hij nu voornamelijk omging, vielen hem over zijn particulier leven nooit lastig, behandelden hem zelfs als hun meerdere. Ze hadden hem op het kantoor van Landman gekend en zijn wetskennis, zijn goede blik op het practisch leven boezemden hun ontzag in. Daarenboven, wist men dat hij niet onbemid-

deld was. Een gevoel van voornaamheid was over hem gekomen, sedert hij een wel-doortimmerd koopmanshuis en erve bezat. Hij dacht niet meer aan het notariaat, nu de zaken zoo meeliepen en hij een aardig sommetje per jaar verdiende, enkel door wat met menschen te gaan spreken en zich veel te laten zien op de notariskantoren, waar men graag met hem keuvelde omdat Vucht altijd wat aardigs wist te vertellen en hooger stond in ontwikkeling dan de meesten zijner collega's. Hij was immers ook nog van 't vak! Men herinnerde zich hem van vroeger, ook in de notarieele wereld.

Hij las nog wel het een en ander; maar de schrijvers, met wie hij vroeger toch oprecht meende te sympathiseeren, konden hem niet meer boeien. Vucht vond nu veel overdrevens in hun geschriften. Ze waren eenzijdig, tē uitsluitend gekant tegen het kapitaal. Een staat zonder kapitalisten moet socialistisch wezen of anarchistisch. Nu begreep ieder dat de woordkoppeling anarchie-staat louter onzin is. Anarchie is verwildering. En de socialistische staat had voor hem iets vreeselijks. Stel je voor dat

een soort van buurtmeester hem zou komen gelasten om straat te schrobben of glazen te wasschen! Neen, het kapitalisme was een kwaad, maar een noodzakelijk. Evenmin kon hij nu toegeven dat iedereen vrijdenker wezen kon. De Vrije gedachte van Jan en Alleman zonder bandeloosheid was ook een ideaal voor de toekomst, als het volk eerst nog een heel eind verder zou wezen op den ontwikkelingsweg. Alle verstandige menschen waren dit met hem eens. De kern der burgerij wilde ook wel vooruit; maar omzichtig, niet zoo dol, als hij vroeger vooruit wilde, toen hij nog weinig ondervinding had en geen zaken had gedaan voor eigen rekening.

Het Vrije huwelijk - och, daarvan had hij de schaduwzijde leeren kennen. 't Was niet om iemand aan te raden. Maar, nu hij de moeilijke periode achter den rug had, vond hij het toch wel goed gezien van Anna om niet ter elfder ure nog naar het Stadhuis te gaan. Dat zou maar slapende honden wakker maken. Wie dacht er nu nog aan, dat ze niet wettig getrouwd waren? Geen mensch, die hem schelen

kon. De buren en de meid wisten niet beter of ze waren man en vrouw voor de wet. Alleen de oude kennissen, maar die zag hij zelden.

Anna's veelgeprezen stukken in allerlei organen van de radicale partij kon hij niet volkomen meer begrijpen. Haar idealisme ten opzichte van het volk deelde hij niet langer, sedert hij zich had moeten verdedigen tegen de werklui, die aan zijn huis het een en ander hadden gedaan. Ze vielen niet mée, bij nadere kennismaking. Ze waren nog lang niet rijp voor de zegeningen der emancipatie, die Anna voor hen eischte. Maar Vucht had zich voorgenomen - naar hij oordeelde uit kieschheid - nooit zijn vrouwtje te interpellereen over wat zij schreef. Zij moest geheel onafhankelijk blijven: de vrije vrouw bij uitnemendheid. Hij was in de hoogste mate vrijzinnig, wat hem ook al wêer gemakkelijk viel, omdat hij zich over die quaesties niet zoo warm maakte als vroeger. Zijn zaken namen zijn gedachten te veel in beslag.

Wat hem voortdurend hinderde, was dat Anna er vreeslijk ongelukkig uitzag. Dat moest

door haar moeder komen. Dat oude mensch wilde het hoofd maar niet buigen en bleef weigeren haar dochter te zien. Toch wel héél kras-ontaard, vond Vucht het. Vreemden deden alsof zij vergeten waren; de eigen moeder van Anna verkoos niet alleen geen stap tot hen te doen, maar liet zelfs brieven van Anna onbeantwoord. Dat akelige oude mensch! Van zijn part mocht ze.... Och, neen, zij was niet wijzer. Zij zat onder den schimmel van het vooroordeel. Men moest de schouders ophalen over zoo iets.

Anna haatte haar nieuwe woning.

Zij noemde haar in stilte: 'het gevloekte huis.'

Het enge zijkamertje, waar zij, in dit kille voorjaar, nu en dan maar kon zitten, omdat er geen stookplaats was, zag uit op een gracht vol akelige drukte. Over de ongelijke keien, hotsten voortdurend, van 's morgens tot 's avonds, vrachtkarren en handwagens. Venters schreeuwden, voerlieden vloekten, straatjongens bombardeerden het huis met vuil. En, in het grachtwater, dat nooit helder was, waarin altijd afval

rond-dobberde en gebroken kruiken en flesschen dreven, een gracht als een onoverdekt riool, gleden traag stompe zolderschuiten en zwaar geladen tjalken, almaar goederen aanbrengend, die werden opgestapeld in pakhuizen. 't Was alsof de bewoners er onder verstikt moesten worden! Zij voelde die massa om haar heen, aangroeiend tot wankelende bergen boven haar hoofd, op het punt van in te storten. 's Nachts, droomde zij van onmetelijke gevaarten, opgebouwd uit indigo, koffie, rijst, aardappelen, tabak, kool, vooral: van die benauwd riekende kool, die aldoor maar werd aangevoerd en die ze nooit zag weghalen.

De achterkamer kreeg eenige lichtstraaltjes van een klein, putterig binnenplaatsje, altijd vochtig, geplaveid met dunne marmerplaatjes vol gele vlekken. Rechts, was de gang naar de keuken, waarvan de ramen, vlak over die der achterkamer, Anna op de handen keken. Links, waren berghokken en een privaat. De zoogenaamde 'zaal' was een laag, lang, smal vertrek, met kleine vensterruitjes in verweerde kozijnen en zag uit op een plat boven de keu-

ken, waar Vucht groote potten vol jammerlijk kwijnende heesters had laten zetten. Verder, waren muren en daken en spookachtige schoorsteenen, voorzien van alle mogelijke soorten van rookverdrijvers-gerij, dat zijn grijze armen in de lucht duwde, sjoerend aan de ijzerdraden, die 't vast hielden. Een laag, maar niet ongezellig insteek-kamertje had Willem in gebruik. De boven-verdieping was vrij goed, maar ze konden daar niet huizen: om de meid.

Het gansche jaar, was Anna ellendig geweest, erger nog moreel dan fysiek. Zij voelde dat Willem hoe langer hoe meer van haar vervreemde. Zijn oude aard moest boven komen, heel gauw, en om nooit weer te verdwijnen. Hij was van aanleg een burgermensch met veel goede eigenschappen en alle bekrompenheid, het soort eigen. Voor zich zelf gelukkig, nu hij een vrouw naar zijn wensch in huis had, en niet meer leed door de ongewoonheid van hun verhouding, tevreden een baantje naar zijn zin gekregen te hebben, in bewondering voor zichzelf omdat hij toevallig veel geld verdiende, ging hij intellectueel al sneller

en sneller achteruit. Nu en dan veinsde hij nog belangstelling voor de vragen van den dag, maar zij voelde dat het veinzen was om haar genoeg te doen en zichzelf te misleiden. Zijn zaak was alles voor hem geworden.

Hij hield nog wel van haar. Ze was nog jong, zij bestuurde zijn huishouden voorbeeldig, zij verdiende minstens evenveel als zij kostte. Maar van de mooie liefde, die hij haar beloofd had, voelde zij geen sprankje meer. Alleen maar een logge toegenegenheid, nu en dan overslaand in tamme begeerte, had Willem voor haar. 't Psychologisch oogenblik, waarop zij, in haar artikelen tegen het wettige huwelijk, dikwijls zinspeelde, was nu gekomen. Men moest van elkander gaan, als alleen dat maar over bleef. Waarom ging ze niet? Zij was immers vrij! Het vrije huwelijk had immers dit voor boven het andere, dat men breken kon als niet meer bestond de eenige verontschuldiging voor het samenwonen van een vrouw met een man.

Och, er was geen reden voor morgen te gaan en heden te blijven, of waarom vandaag

hem verlaten, als zij het gisteren niet had gedaan? Hij zou 't heel naar vinden, ineens alleen te blijven. Ongelukkig zou hij er niet door worden, maar toch erg verdrietig. Op zijn manier zou hij 't zich aantrekken. Dat hij niet anders was, kon hij niet helpen. Hij was haar nooit opzettelijk onaangenaam, ofschoon zij zich hoe langer hoe meer aan hem ergerde. Waarom vroeg ze hem niet de dingen te laten, die haar hinderden? Ze had er geen moed toe. 't Waren er zooveel! Ze zou hem toch niet kunnen beletten hoe langer hoe grover mensch te worden. Nu dan?

Haar moeder liet zij in 't ongeluk. Nu zij zoo vreeselijk door hem teleurgesteld was, mocht zij toch wel terug keeren tot de oude vrouw, die weer opleven zou als haar dochter bij haar terug kwam en moeder was zeker bereid alles te vergeven.

Anna had geschreven; maar nooit antwoord ontvangen. Moeder wist natuurlijk dat Vucht en zij konden trouwen, wanneer zij wilden. Nu was hun schuld nog grooter, misschien, in haar oogen.

‘Vrij? vrij?’ vroeg Anna zich af.

O, ja. Wel vrij. Maar de getrouwde vrouw kan óók haar man verlaten. Het proces tot echtscheiding wegens kwaadwillige verlating maakt niet meer schandaal dan het terugkeeren naar de ouderlijke woning, als men eerst ettelijke maanden iemands *maîtresse* is geweest; veel minder, integendeel! Er zijn nog menschen, die medelijden hebben met de gescheiden vrouw; niemand beklaagt de teleurgestelde *maîtresse*.

Had Willem gehuicheld? Had hij den verleider gespeeld?

Neen, niet zoo plat; maar toch, zichzelf ternauwernood bewust dat hij het deed, had hij haar voorgelogen omdat hij haar begeerde. Hij was niet degeen, die hij voorgaf te zijn.

* * *

Anna werd ziek.

Zij dacht dat het kwam door 't huis en liet een dokter halen. Hij vond haar te zenuwachtig en meende dat zij zich overwerkte. Willem was het volkomen met hem eens. Hij voelde zich nu veel beter dan vroeger, toen hij artikelen maakte en bezig was om te be-

ginnen aan zijn roman. Dat werken met het hoofd was zóó ongezond.... En dan praten ze nog over glasblazerijen en mijnen! Een studeerkamer is veel erger dan de ergste fabriek!

De dokter glimlachte. Anna moest dan maar rust nemen.

Maar, dat kon zij juist niet. Zoolang 't haar nog mogelijk was geweest te werken, had zij dat akelige gevoel in hoofd en ledematen eenige uren per dag kunnen overwinnen; maar, nu zij niets mocht doen, werd het erger en erger, alsof zij krankzinnig worden zou. Een hevige aanval van koorts deed haar dokter ontstellen. IJlend, riep zij om haar moeder. Willem schreef mevrouw Heuvelinck een briefje. Toen kwam zij.

Er werd niet gesproken over het verleden en niet over de toekomst. Mevrouw Heuvelinck omhelsde haar dochter en bleef eenige uren naast het bed zitten met Anna's hand in de hare. De zieke sluimerde zoo in, met een geluksglimlach op de lippen, vragend naar niets, heel kalm, de werkelijkheid vergeten. Toen zij ontwaakte en haar moeder miste, kreeg zij

een nieuwen aanval van koorts, die bedaarde zoodra de oude vrouw haar plaats bij 't bed weder had ingenomen.

Drie weken bleef mevrouw Heuvelinck.

Toen zij afscheid nam van haar dochter, was er geen woord over de oorzaak hunner verwijdering gesproken. Mevrouw Heuvelinck vermoedde wel dat Anna niet gelukkig was, maar zij kon slechts gissen. Anna had haar niet durven spreken over Vucht.

Doch, op het allerlaatste oogenblik, dat zij alleen waren, vroeg ze:

‘Moeder, blijven we elkander nu zien?’

‘Neen, mijn kind. Dat mag niet.’

‘Om.... papa? Maar, als die nu alles wist, moeder?’

‘Neen. Maak het me niet moeilijk. Je vader zou nog meer gedaan hebben dan ik. Als je... er toe mocht kunnen besluiten het schandaal te doen ophouden....’

‘Met u meegaan, moeder? Ja! ja! dat wil ik. Neem mij weer aan in genade. Ik wil met u mêe, naar huis en weêr gelukkig samen met u leven, als vroeger.’

‘Ben je zoo jammerlijk ongelukkig, Anna?’

‘Och, God, moeder, ik weet het niet. Ik ben misschien slecht. Vucht is heel goed voor me, heel vriendelijk. Maar.... 't geluk, neen! dat heeft hij me niet kunnen geven.’

‘Ik vroeg je niet hem te verlaten. Ik dacht dat hij.... jelui verhouding misschien wilde regulariseeren.’

‘O, dat heeft hij al lang gewild. Maar nu kan er geen sprake meer van zijn. Ik heb hem niet meer lief. Ik wil weg, met u meê, moedertje; toe, neem mij meê naar huis. Nu ik het gezegd heb, voel ik zooveel beter wat het is, dat mij ziek maakte, wat ik nu wil en kan. Waarom zou ik mij langer opofferen? Ik ben vrij, niet waar? Volkomen vrij. Om die vrijheid te doen erkennen voor de vrouw, heb ik gestreden zoolang ik kon en zal ik nog strijden. Het eind van de liefde moet het eind van 't huwlijk zijn...’

Ze werden gestoord door den dokter.

‘Wacht u nog, moeder?’

‘Ja, kind. Ik zal wachten.’

De geneesheer onderzocht Anna veel langer dan gewoonlijk.

‘Is er iets bijzonders, dokter?’ vroeg de patiënte.
Hij keek glimlachend om naar mevrouw Heuvelinck.
‘U hebt nog veel kans grootmama te worden!’
Een vreeslijke gil deed hem ontstellen.
Anna viel in zwijm.

Mevrouw Heuvelinck kwam nu alle dagen, als Vucht naar zijn kantoor was, haar dochter bezoeken.

Langen tijd bleef Anna nog lijdende. Maar, ook nadat zij veel beter was geworden, bleef mevrouw Heuvelinck komen. Zij vond er zich nu toe gerechtigd, want zij had een taak te vervullen bij Anna. Zij streed voor haar kleinkind, dat werd verwacht. Zou dat als bastaard ter wereld komen? Neen, als zij nog eenigen invloed op haar dochter had, zou dit althans niet gebeuren.

Vucht had de tijding met vreugde vernomen. Hij was naar Anna toegesneld, had haar omhelsd en.... niets begrepen van haar ontzetting.

Alles zou wel goed aflopen! - had hij getroost.

Mevrouw Heuvelinck, haar wêertzin overwinnend, was naar hem toegegaan, had hem de hand gedrukt en gezegd:

‘Dat schaap zal toch niet als een beest op de wereld komen?’

Vucht had haar begrepen en in den breede verteld dat hij Anna al lang geleden gevraagd had maar liever wettig te trouwen. Nu was er nog een gewichtige reden bij gekomen. Zij zou nu ook wel willen. Hij bleef bereid. Als mevrouw Heuvelinck hem nu wilde steunen....

De oude vrouw bestormde Anna met haar argumenten, zoodra haar dochter in staat was van haar welsprekendheid eenigen indruk te ontvangen zonder opnieuw ziek te worden.

‘Stel je voor dat het een meisje is! Het arme schepseltje zou nooit een fatsoenlijken man kunnen krijgen. En, wat een leven! Gesard op school, nagejauwd op straat, misschien, door iedereen veracht, voor onfatsoenlijk gehouden al gedraagt het zich als een heilige...’

Anna had vroeger veel nagedacht over het

groote probleem van het vrije huwelijk: den toestand van het kind. Zij had daarover ook geschreven: welsprekende artikelen, waarin zij uiteenzette waarom de ouders het recht hebben hunne kinderen bloot te stellen aan de velerlei onaangenaamheden, die buiten echt geborenen kunnen wachten. Haar groote argument was geweest: het recht op zijn eigen overtuiging, dat ieder individu onbeperkt toekomt. Evenmin als vroeger Calvinisten en Hugenoten hun geloof verzaakten om hun kinderen te behoeden voor de gruwelen van den burgeroorlog en de ellende van ballingen, evenmin als nu de Jood zich bekeert ter wille van de zijnen, al wordt in Rusland en Polen de barbaarsche vervolging nog zoo hevig, evenmin mochten de ouders, die overtuigd waren dat het wettig huwelijk een onzedelijke instelling is, ter wille hunner kinderen hun beginselen verzaken.

Dat argument had haar altijd onwederlegbaar toegeschenen.

Maar mevrouw Heuvelinck liet er zich niet door overtuigen.

‘En als je kind, groot geworden, nu eens

anders over het vrije huwelijk denkt dan jij? En als het dan een van zijn ouders moet missen? Zou het dan in dezelfde omstandigheden verkeerden als jelui, toen je dat zoogenaamd “vrije” huwelijk aanging? Wel zeker niet! Jelui kondt kiezen: voor de wet, of buiten de wet om. Het kind zou onwettig zijn en blijven. Zoolang jelui allebei in leven blijft, hebt je de vrijheid, door het vervullen van een kleine formaliteit, je verhouding tot de maatschappij te wijzigen; je natuurlijk kind moet, met of zonder jelui overtuiging, den last dragen, dien het Vooroordeel 't onwettig geboren schepseltje oplegt. Je vergelijking gaat dus mank en je argument lijkt heel geleerd, maar is geen duit waard voor een mensch, dat zijn verstand gebruikt....’

‘Ik kan het niet doen, moeder, en ik mag niet.’

‘Je moet: voor je kind.’

‘Ik kan niet. Al zou ik overtuigd zijn door u, dan mocht het nòg niet. Het is te laat, moeder. Ik mag niet meer zeggen dat ik Willem lief heb. 't Zou een schandelijke logen

wezen te verklaren dat ik hem tot echtgenoot begeer.’

‘Zeg die phrase dan maar om je kind. Je begeert toch een wettigen vader voor je kind.’

‘Neen, onmogelijk.’

En aldoor maar weêr begon mevrouw Heuvelinck haar pleidooi, niet uit het veld te slaan, eischend een offer van de moeder aan het kind:

‘Anna, dat arme schepseltje mag niet worden opgeofferd. Het heeft recht op een eerlijken naam en hoe jij daarover denkt is bijzaak, je weet niet hoe het kind er over denken zal.’

Het was tevergeefs.

Een meisje werd geboren.

Vucht erkende het als het zijne en noemde 't Anna.

Negende hoofdstuk.

Het duurde lang eer de moeder herstelde.

Vóór de geboorte van zijn dochtertje, had Vucht zijn zaak door mevrouw Heuvelinck laten bepleiten. Het zou hem aangenaam zijn geweest, indien die ware geslaagd; want om nu nog eens terug te komen op een voorstel, dat Anna vroeger uit de hoogte voor onaannemelijk had verklaard, zou hem uiterst zwaar vallen. Per slot van rekening, wilde hij hunne verhouding toch wettigen ter wille van moeder en kind. Indien Anna bleef weigeren, had hij gedaan wat hij kon, rustte de verantwoordelijkheid geenszins op hem. Hij had met Anna's moeder een offensief verbond gesloten en daarbij was bepaald dat hij eerst dan zou

optreden, wanneer mevrouw Heuvelinck de zaak opgaf.

Anna leed vreeselijk. - Almaar vroeg zij zich af:

‘Ben ik aan mijn kind verplicht mijn beginselen te verloochenen en den man, dien ik niet meer lief heb, trouw te zweren voor de wet?’

Dàt was er nu van haar vrijheid in het vrije huwelijk geworden! Ze zou voor altijd geketend worden aan dien man. Neen, dat mocht niet gebeuren. De geboorte van haar kind maakte haar toch niet tot slavin! Haar moeder begreep den toestand niet; wilde dien niet begrijpen. Die dacht aan het welzijn van haar kleindochtertje. Ze had zich, ter wille van het kind, verzoend met den verleider van haar dochter. Ze zou háár eigen kind nu willen koppelen aan een man, dien 't niet meer lief had, alles om dat pasgeboren schepseltje, waarvoor Anna nog zoo weinig kon voelen.

O! de natuur was wèl wreed. Waarom moest juist nu dat wichtje geboren worden? Om haar de vrijheid te benemen eerlijk tot

Willem te zeggen: ik heb je niet meer lief; ik maak gebruik van mijn recht je te verlaten? Berustte dan de gansche theorie van het vrije huwelijk maar op een valsche veronderstelling, evenals die van het wettige? Bleef altijd de vrouw de onvrije, de man de sterkere in recht en macht? Moest altijd de vrouw zich voor het leven verbinden, omdat zij moeder werd? Had de natuur zelf even onbarmhartig als de wet en de publieke opinie het zoo beschikt en kon geen menschelijke vinding die wet doen ontduiken?

Maar... ze zou toch heen kunnen gaan met háár kind.

Neen, want Vucht had het erkend als het zijne. Dat sprak niet vanzelf dat de ongehuwde moeder tenminste alléén recht heeft op het schepseltje, dat zij ter wereld heeft gebracht. 't Was het hunne dus... óók het zijne!

Ontzet, vroeg Anna zich af, wat ze zou antwoorden, indien Vucht zelf bij haar aandrong. Zou ze hem de volle waarheid zeggen?

't Zou het eenige afdoende zijn, maar zoo wreed en de woorden, die zij zou moeten

uitspreken, zouden onherroepelijk wezen. Als hij dan eens zeide: ga, maar het kind blijft hier. Wat dan?

Het was haar niet mogelijk een besluit te nemen.

Mocht hij 't vragen - nu, dan zou zij zich bedenken.

Maanden verliepen, en zij begon haar kind nu lief te krijgen. Haar moeder zag dat wel en gaf er haar groote blijdschap over te kennen.

‘Je zult zien: het wordt een band tusschen jelui. Het brengt Vucht en jou weêr nader tot elkander.’

O, die banale volzin, wat drukte die weêr een groote logen uit!

Hoe meer zij zich ging hechten aan haar kind, ja, hoe moeilijker zou 't haar vallen een besluit te nemen, hoe vaster - dât was waar - werd de uiterlijke band; maar de innerlijke bleef onveranderd. Zij begreep dat echtgenooten, ofschoon elkander antipathiek geworden, elke zucht naar vrijmaking van zichzelf onderdrukten, toenadering huichelden, desnoods, om

het kind, dat ieder hunner kon liefhebben. Maar dat die liefde hen samen bracht in 't innerlijke.... neen, nooit!

Neen, zij zou haar vrijheid niet hernemen. Zoo ver had de moederliefde Anna gebracht, dat ze besloten was te blijven voor haar dochttertje. Doch de groote huwelijkslogen zou zij niet kunnen uitspreken.

* * *

Op een avond, dat Vucht van de veiling was thuis gekomen, begon hij te vertellen.

‘Ik weet een groot nieuwtje. Vanoever is getrouwd. Dáárom hield hij zich den laatsten tijd zeker schuil.’

‘Ach, die óók al?’

‘Net zoo goed als Jeanne Bongers, je Indische anarchiste. Een vriendin van jou heeft het voorbeeld gegeven. Een vriend van mij volgt. Ik zeg een vriend, want we zullen elkander nu wel weer gaan zien. Hij was indertijd zoo dwaas jaloersch....’

‘Dat heb je mij nooit verteld!’

‘Och, neen. Je zoudt gedacht hebben dat ik

er aanleiding toe gaf. Adelheid had erg vrije manieren, maar dat kon ik toch niet helpen. Bovendien, ze deed niet zoo ongegeneerd tegen mij alleen.'

'Enfin, dat is een oude historie, dat gecoquetteer tusschen jelui.'

'Van haar.'

'Goed, van haar. En.... hoe komt Vanoever nu op den krankzinnigen inval dat mensch te trouwen?'

'Hij is papa geworden.'

'Bah!'

'Zoo denk jij er over. Maar niet iedereen is zoo onbarmhartig voor zijn kinderen. Jij offert het onze op voor je principes, ook wel een beetje voor je naam, denk ik. Je zoudt het vervelend vinden als je heele aanhang je ineens voor een verrader ging uitmaken. Je bedenkt niet dat je kind je later nog veel erger verwijten zou kunnen doen en zal doen, misschien. Als haar levensgeluk eens op het spel komt te staan.... met een huwelijk, bijvoorbeeld, dat afspringt omdat men hoort dat het een onwettig kind is.'

‘Mijn dochter zal niet verlieven op zoo'n kleingeestigen man.’

‘Dat weet je niet. Wat weet je van Anny's karakter en zienswijzen? Omdat het een kind van jou is, behoeft ze jou theorieën nog niet aan te nemen.’

‘Willem, laten we niet langer praten over dit onderwerp. Dat heb ik je nog al eens gevraagd. We staan in vastheid van beginselen niet gelijk. Je wist hoe ik over het huwelijk dacht, toen je mij overhaalde met je te gaan samenleven. Je dacht er toen toch wel aan dat we een kind zouden kunnen krijgen, is te wenschen?’

‘Zeker, zeker! Maar, ik ben van meening veranderd. Ik heb de werkelijkheid beter leeren kennen en ik dacht, Anna, dat jij ons kind het verdriet zou willen besparen, dat wij zelf ondervonden hebben.’

‘Dat kàn ik niet.’

‘Om je principes, om je naam.’

‘Neen, niet om mijn naam. De insinuatie had je mij kunnen besparen.’

‘Nu, pardon! Maar, mag je het laten om je

principes? Staan niet boven alle theorie, de rechten op geluk van het kind? En meen je heusch dat Anny evenveel kans heeft op geluk als natuurlijk kind, dan ze hebben zou als wettige dochter van niet onbemiddelde ouders, zooals wij toch zijn?’

Het werd Anna te machtig. Zij kòn niet langer huichelen.

‘Er is nog een andere reden, die óók boven alle theorieën staat en die ik je had willen verzwijgen.’

‘Nu, wat is dat voor geheimzinnigheid? Zeg dan welke, gauw.’

‘Ik.... ik voel me niet zoo gelukkig met je als in 't begin, met al onze ellende. Ik heb me in je vergist, Willem. Misschien ben jij daar zelf ook wel wat schuld aan. Je deedt je anders voor dan je ben. Maar ik wil je niets verwijten. Je begeerde mij en je hebt alles gedaan om mij tot *maîtresse* te krijgen. 't Is je gelukt en, toen ik je eenmaal toebehoorde, ben je veranderd, Willem, erg veranderd. Jij meent wijzer geworden te zijn. Het zal wel zoo wezen. Dan ben je te verstandig om mij,

dom gevoelsmensch, gelukkig te maken.’

Vucht werd lijkwit. Hij maakte een gebaar, als of hij 't woord wilde nemen, maar bleef Anna sprakeloos aanstaren. Deze ging voort:

‘Ik heb je dat niet eerder gezegd omdat, toen ik het volkomen met mezelf eens was, Anna komen moest. Maar nu zal mij de bekentenis van het hart. Ik houd niet genoeg van je om dat te doen, Willem. Als Anna niet gekomen was, zou ik mijn vrijheid hernomen hebben.’

't Was eenige seconden stil.

Met het hoofd in de handen, zat Vucht te schreien.

‘Groote God!’ - kermde hij eindelijk. ‘Ik heb je toch niets misdaan; ik ben toch altijd hartelijk voor je geweest. Het is mijn schuld niet, dat ik laag bij den grond ben en me 't gelukkigst voel in een burgerbetrekking.’

‘Neen. Maar misschien had je een onervaren meisje niet moeten wijs maken dat je anders waart.’

‘Ik verbeeldde mij dat ik door jou invloed, door mijn liefde voor jou.... O, God, Anna,

Anna! Wat wil je nu doen? Wil je van me heengaan?’

‘Misschien zou 't beter zijn voor ons beiden. Geef mij het kind. Moeder en ik zullen 't zamen groot brengen. Jij kunt er nog niet aan gehecht zijn....’

Maar hij sprong op. Rauw klonk zijn bevende stem:

‘Nooit, nooit, in der eeuwigheid nooit. Anna blijft bij haar vader. Ik vertrouw haar jou niet toe. Wat zou jij maken van dat arme schepsel? Een overdreven wicht, dat wie weet welke dwaasheden zou gaan uithalen....’

‘Als haar moeder, wil je zeggen?’

‘Nee, dat wou ik niet; maar als jij 't zegt.... Ja, een dwaasheid, een onvergeeflijke dwaasheid heb je begaan. Niet toen je mij nam, maar nu, nu je aan me verbonden bent door dat kind en me vertelt dat je terug wilt naar je moeder, dat je me niet meer lief hebt, dat je me een inférier menscheng vindt, een plat burgermensch.

Want nooit laat ik je gaan met dat kind, nooit, versta-je? Hier zal je blijven, hier, in

mijn huis, onder mijn dak en mijn eten zal je eten aan mijn tafel. Of.... ga heen, als een ontaarde moeder, als erger dan een slet, en laat mij het kind.

O, jammerlijk dom schepsel! Hoe is 't mogelijk: hoe is 't in godsnaam mogelijk zóó stom te wezen? En dat schrijft in de kranten en gaat voor een genie door! Maar, ezel, die je bent, wat doet een getrouwde vrouw in jou plaats? Die houdt zoo iets voor zich, ten minste. Al merkt de man dan ook dat ze minder op hem gesteld is dan vroeger, hij loopt ten minste niet met die belediging rond. Dat is je begrip van vrijheid en de vrije vrouw. 't Is prachtig.... en zoo leep!

‘Een belediging? Je hoeft je niet beledigd te voelen. Ik begrijp je niet, ziedaar alles! Je blinkt mij te veel uit in het praktische; ik jou in 't ideale. Dat wisten we zeker niet al lang, hè?’

‘En dat andere, die andere liefde? Die is bij mij nog niet dood, dat weet je wel.’

‘Bah! Als die alléén komt, is zij walgelijk.’

‘Wat zeg je daar? Nu die belediging er nog boven op!’

‘Ik dacht dat we het daarover eens waren. Je hebt me dat altijd zelf gezegd.’

Vucht ging nu driftig door de kamer lopen. Anna vervolgde:

‘Ja, dat is wel het miserabele van het huwelijk, dat de vrouw huichelen moet, almaar huichelen, wanneer een kind haar ketent aan den man, dien zij niet meer lief heeft of de onmogelijkheid in haar onderhoud te voorzien haar belet hem te verlaten. Elke vrouw, die zich niet misdraagt, moest recht hebben op haar kinderen!’

‘Zeker, dat óók nog! Enfin, je ziet dat het in 't vrije huwelijk al niet veel anders is dan in het andere. Je kunt altijd je man beleedigen en dom verwonderd kijken als hij je aantoon hoe onverstandig dat is. Want in jou geval is 't een comble!’

‘Och, Willem, laten we toch niet op dien toon blijven doorspreken....’

Hij bedaarde en ging weêr schreien:

‘Anna! Anna! wie had dit kunnen denken?’

‘Wat moeten we nu doen?’ vroeg ze.

‘We moeten trouwen,’ antwoordde hij, na eenig nadenken.

‘Trouwen? Maar, dat meen je immers niet.’

‘Dat meen ik wel. Als je dat doet, voor het kind, zal ik je alles vergeven, zullen we als goede kameraden voor elkander voortbestaan. Na wat er gebeurd is, kunnen we toch geen van beiden meer hopen op geluk. Jij niet en ik niet. Nu je mij alles hebt gezegd, is je woord op het stadhuis maar een formule, niet een logen, wat het zou zijn geweest als je mij in den waan gelaten hadt dat je mij nog lief hadt....’

‘Maar die vreeselijke band, Willem, voor het leven?’

‘We moeten ons opofferen voor het kind.’

‘Ik kàn niet, ik kàn niet. Alles wil ik voor Anny doen, maar dàt niet.’

‘Denk er over na. Stel je voor wat je leven zal zijn, indien we als vijanden hier wonen naast elkander. Want, als je het niet wilt doen voor je kind, dan zal ik je haten. Je móét.’

Alsof hij bang was een ongeluk te zullen begaan, vluchtte Willem het vertrek uit. Anna hoorde hem de trappen opstormen en driftig heen en weêr loopen, daarna, in zijn koude kamer.

Zij liep nu ook naar boven, heel zachtjes: naar de kamer, waar Anny sliep. Maar, toen zij bij de deur was gekomen, hoorde zij Vucht achter zich.

‘Mag ik niet eens meer naar mijn kind gaan?’

‘Niet alleen, voorloopig.’

‘Je bent bang dat ik het zal meê nemen!’

‘Misschien.’

Nu stonden zij tegenover elkaâr, uitdagend, beiden gereed voor den uitersten kamp.

Maar het kindje begon te schreien, wakker geworden door het praten.

Toen liep Vucht Anna voorbij en trok zich in zijn kamer terug.

Voor beiden was het samenleven nu een voortdurende marteling geworden.

Zij spraken zoo weinig mogelijk tegen elkander, maar, als Vucht eens wat zenuwachtiger dan gewoonlijk thuis kwam van zijn kantoor of het veulingslokaal, begon hij Anna te sarren, te hoonen, tot zij haar geduld verloor en harde waarheden zeggen ging.

Er vielen tooneelen voor, waarbij de waardigheid van hem en van haar moest lijden. Het strijden verliep jammerlijk in ruzie maken, nooit gevolgd door een verzoening; die was immers onmogelijk!

Anna had er in 't begin ernstig over gedacht een huwelijkskomedie te helpen spelen en zich daarna van kant te maken. Maar, het kind? Wat zou er van haar dochtertje worden als Willem, dien zij nu haatte, het alleen moest leiden? Een plat, bekrompen burger-juffertje, misschien, of een van die beklagenswaardige meisjes, wier hoogere aspiraties haar 't leven in haar omgeving tot een eindeloos, hopeloos kampen tegen de versuffing maken. Neen, zij moest blijven bij haar kind en dus bij den vader.

Zij hoopte lang op een toeval, op een wonder, dat haar kwam verlossen. Misschien zou Vucht wel een andere vrouw gaan liefkrijgen en zich dan gelukkig rekenen van Anna en het kind ontslagen te worden. Maar dit gebeurde niet. De verschrikkelijke toestand bleef voortbestaan.

Haar eenige troost was, dat haar moeder haar tenminste geen ongelijk had gegeven; maar die werd met den dag zwakker en suffer. Anna kon niet meer met de oude vrouw praten zooals vroeger. Hare gesprekken bleven bij 't alledaagsche.

Het kleine meisje was gezond, maar zwak en niet vroolijk. 't Werd door haar vader overladen met speelgoed en lekkers, maar betoonde zich nooit blij verrast.

De Vreugde vermeed dat sombere huis op de Prinsengracht en nog een half menschenleven van enkel droefenis leefden Vucht en Anna, in 't graf hunner liefde.